

Slovensko protestantsko društvo
Primož Trubar

LUBI SLOVENC!

Primož Trubar.

LUBI SLOVENC

Glasilo za člane društva

Letnik: 2012

Številka: 17

Izdalo:
Slovensko protestantsko
društvo Primož Trubar
zanj mag. Viktor Žakelj

Urednik: Dušan Voglar

Oblikovanje:
Kazimir Rapoša

Tisk: Cicero Begunje d.o.o.

Naklada: 750 izvodov

ISSN 1854-7109

Primož Trubar.

Slovensko protestantsko društvo
Primož Trubar
1000 Ljubljana, Beethovnova 9
info@drustvo-primoztrubar.si
www.drustvo-primoztrubar.si

VSEBINA

3TRUBARJEV DAN

- 3 Velike Lašče, Rašica: Evropa v Sloveniji, Slovenija v Evropi, *Matjaž Gruden*
- 5 Mihael Glavan v Puconcih: Svetopisemska beseda med velikim svetom in domačijo
- 6 Rubije: Poklonitev Slovencev v Italiji
- 7 Krško: Prireditel v Spominskem parku, *Alenka Černelič Krošelj*

8 DAN REFORMACIJE

Osrednja počastitev

- 8 mag. Viktor Žakelj, pozdravni nagovor
- 8 dr. Danilo Türk, slavnostni govor
- 10 Ljubljana: Osrednja proslava, *Dušan Voglar*
- Počastitve po Sloveniji**
- 11 Anton Kampuš v Gornji Radgoni
- 12 dr. Božidar Debenjak v Gornji Radgoni
- 14 dr. Fanika Krajnc Vrečko v Mariboru
- 15 mag. Geza Erniša v Moravskih Toplicah 26. oktobra
- 16 Bojan Kontič v Velenju
- 17 mag. Geza Erniša v Moravskih Toplicah 31. oktobra
- 18 dr. Stanislav Pejovnik na Rašici
- 19 Gornja Radgona: Človek, svoboda, etika, *V. Violeta Deutsch Mesarič*
- 20 Maribor: Trubarjeva skrb za rojake, mag. *V. Vladimira Mesarič Jazbinšek*
- 20 Moravske Toplice: Počastitev Janoša Kardoša
- 20 Velenje: Slovenska zgodba uspeha v Evropi, *Mojca Ževart*
- 21 Rašica: Skupni boj za resnico, mag. *Ana Porenta*
- 21 Krško: Sprehod med obeležji, *Alenka Černelič Krošelj*

22 POGLEDI

- 22 Študijski večeri
- 25 Küzmičevi dnevi 2012, *Katja Ajdnik*
- 25 Janoš Kardoš – njegovo delo in pomen, *Ludvik Sočič*
- 29 Zbrana dela Primoža Trubarja
- 30 Knjiga protestanti(sti)ke, *Dušan Voglar*

- 32 Demokracije ni brez morale, *dr. Cvetka Hedžet Tóth*

- 33 Branko Berčič, 1927–2013

34 DRUŠTVENE EKSURZIJE

- 34 Potujemo v Sarajevo, *V. Violeta Deutsch Mesarič*
- 35 O slovenskem kulturnem društvu, *Kazimir Rapoša*
- 37 Stečki, *Dušan Voglar*
- 38 V Trubarjevem Trstu, *Dušan Voglar*
- 40 Bonomo in reformacija, po *Silvanu Cavazzi*
- 40 Iz preteklosti Trsta, po *Milanu Bufonu in Jožetu Pirjevcu*

42 PAHLJAČA DEJAVNOSTI

- 42 Novi društveni prostori, *Kazimir Rapoša*
- 44 Spominski dom Števana Küzmiča v Puconcih v letu 2012, *Katja Ajdnik*
- 45 Javni zavod Trubarjevi kraji leta 2012, *Matjaž Gruden*
- 49 Slikarska kolonija Trubarjevi kraji, *Matjaž Gruden*
- 49 18. slikarska kolonija Primož Trubar, *Geza Farkaš*
- 50 mag. Viktor Žakelj v Moravskih Toplicah
- 50 Podružnica Murska Sobota v letu 2012, *Geza Farkaš*
- 51 Podružnica Posavje v letu 2012, *Alenka Černelič Krošelj*
- 52 Občni zbor društva leta 2012, mag. *Marija Kuhar*
- 56 Vrnimo ljudem knjigo, *Bogdanka Pirc Marjanovič*
- 58 mag. Viktor Žakelj pred Mestno hišo
- 59 Ekskurzija šolarjev iz Posavja, *Polona Brenčič*
- 59 Slovensko protestantsko društvo Primož Trubar v letu 2012, mag. *Viktor Žakelj*
- 60 Stati inu obstati, št. 15-16/2012, *dr. Marko Kerševan*
- 63 Lutrš, *dr. Cvetka Hedžet Tóth*

Obveščamo naše člane in bralce glasila, da se je sedež društva preselil na **Beethovno ulico 9** v središču Ljubljane.

TRUBARJEV DAN

Trubarjev dan, ki je leta 2011 postal državni praznik, je že vsa prejšnja leta bil iskreno počaščen na Trubarjevini na Rašici in sploh v občini Velike Lašče, saj je tam 8. junij hkrati občinski praznik. S tehtno prireditvijo pa se znajo Trubarjevega dne spomniti tudi v drugih krajih na Slovenskem, na primer v Krškem, Puconcih in Rubijah med Slovenci v Italiji. Delo Trubarja in njegovih sodelavcev, vgrajeno v temelje slovenstva, torej zmeraj spodbudno nagovarja njihovo ljudstvo, njihove »lube Slovence«.

VELIKE LAŠČE, RAŠICA Evropa v Sloveniji, Slovenija v Evropi

Letošnje praznovanje Trubarjevega dne, se pravi občinskega praznika, ki ga obeležujemo v spomin na rojstvo našega rojaka Primoža Trubarja, je potekalo od 7. do 10. junija.

V četrtek, 7. junija, je bila v Viteški dvorani gradu Turjak tradicionalna, že **16. revija pevskih zborov**. Večer so popestrili tako domači kakor tudi gostujoči zbori in dokazali, da pesem združuje ljudi, krepi in napolnjuje duha, hkrati pa vzgaja mladi rod za občutek lepote glasbenega poustvarjanja.

V petek, 8. junija, na osrednji dan občinskega praznika, je dopoldan v organizaciji Osnovne šole Primoža Trubarja Velike Lašče in Olimpijskega komiteja Slovenije potekala **Mini olimpiada**. To je bila sklepna prireditev projekta, v katerega je bila vključena naša šola. Hkrati je to bila priprava na bližajoče se olimpijske igre v Londonu.

Zvečer je sledila **slavnostna akademija**, ki se je pričela s promenadnim koncertom Godbe Dobrepolje. V sprevodu, na čelu z občinsko zastavo, praproščaki, godbo in gosti so obiskovalci odšli do športne dvorane, kjer je nato potekala osrednja slavnostna prireditev s podelitvijo občinskih priznanj. V bogatem kulturnem programu pod naslovom *Evropa v Sloveniji – Slovenija v Evropi* sta z izbranimi besedami in citati naših rojakov (Trubar in Javoršek) povezovalca programa Alenka Vasič in Matjaž Gruden suvereno in uspešno vodila tok dogajanj. Sodelovalo je veliko število nastopajočih. Zapel je Mladinski pevski zbor OŠ Velike Lašče pod vodstvom zborovodkinje Marijane Korošec. Predstavila se nam je tudi odlična pevka Petra Gorše z dvema zimzelenima popevkama ob spremljavi Simfoničnega orkestra Ribnica pod vodstvom dirigenta Matjaža Jevšnikarja. Zvokom odličnega orkestra smo lahko prisluhnili tudi ob izjemni izvedbi dveh angleških skladb. Z ubranim petjem so večer popestrili še mladi fantje, združeni pod imenom Trio Quartet, ki iz leta v leto dosega večje uspehe. Na poti do vidnejših uspehov je tudi manjša zasedba Glasbene šole Ribnica, ki jo sestavljajo pevka Amadeja Košir ter kitarista Jan Zakrajšek in Daniel Eyer. S priredbo

dveh ljudskih pesmi so mladi glasbeniki dokazali, da ima izraznost ljudske pesmi lahko veliko glasbenih preoblek. Za zvoke narodno-zabavne glasbe pa je poskrbel ansambel Odmev, ki je vse obiskovalce zabaval tudi po zaključku prireditve na športnem igrišču. Ker je bil drugi del prireditve posvečen olimpirizmu, so ga na kratko predstavili in ponazorili učenci in učenke 7. b razreda naše šole.

Na prireditvi sta nas nagovorila dva pomembna gosta, in sicer poslanec v Evropskem parlamentu dr. Milan Zver in njegova ekscelenca gospod Andrew Page, veleposlanik Združenega kraljestva Velike Britanije in Severne Irske. Slednji je še posebej navdušil s svojim odličnim znanjem slovenščine, za kar so ga z aplavzom večkrat prekinili navdušeni obiskovalci v dvorani.

Dr. Milan Zver, evropski poslanec, je med drugim dejal: »Rad bi se poklonil vaši častitljivi zgodovini, ki jo imate v vaši občini. Malo je krajev v naši domovini, ki bi imel tri velikane slovenskega jezika in kulture. (...) Trubar je dejansko ne samo ponesel slovenski jezik v svet, ni samo postavil temelje slovenskega knjižnega jezika, predstavljal je tudi neko novo kulturo, ki bo vladala v prihodnji Evropi. In prav to se dogaja – medkulturni dialog. Evropa, ki temelji na kulturni raznolikosti, je bila v tem pogledu že vizija Trubarja. Levstik je dejal, da se v teh krajih pri vas govori najlepši jezik, najlepša slovenščina, čemur bi, kadar se pogovarjam z vašim županom, sam kar pritrdil. Stritar pa je bil največji narodnjak v 2. polovici 19. stoletja, (...) Tako si štejem tudi v veliko čast, da sem v času Trubarjevega leta 2008 aktivno sodeloval tudi pri nekaterih vaših razvojnih izzivih in projektih, kot je recimo ta čudovita športna dvorana. Tako kot je za uspeh vaše lokalne skupnosti potrebno, da imate ugodne okoliščine za svoj razvoj, predvsem pa dobro vodstvo in enotnost ljudi, da dosežete svoje razvojne uspehe, je nekaj podobnega potrebno tudi za državo. Slovenija že dolgo ni potrebovala enotnosti, kot jo potrebuje sedaj, ko se poskuša izviti iz krize. Vesel sem, da je dosežen socialni dialog, želel pa bi si tudi več političnega dialoga in politične enotnosti. Danes bi verjetno težko razložili našim mladim, da smo po več kot dveh desetletjih dejanske velike zgodbe o uspehu

samostojne Slovenije – osamosvojitve, demokratizacije, vključitve v Evropsko unijo in NATO, predsedovanje Evropske unije – popustili in zastali v svojem razvoju. Narediti moramo vse, da potegnemo voz naprej, in prepričan sem, da bo Slovenija kmalu stopila naprej na pot ustvarjanja gospodarske rasti in delovnih mest in na tej podlagi tudi nove blaginje v prihodnje. To lahko dosežemo samo skupaj v nekem okviru, ki ga živimo sedaj – v okviru Evropske unije. Kljub temu da skupni Evropi nekateri že napovedujejo konec, pa mislim, da je ne gre tako hitro odpisati. (...) Mnogi pa v Evropski uniji vidijo svetilnik, kateremu s spleta bližati. Želim si, da tak svetilnik za vse nas ostaja tudi Republika Slovenija.«

Njegova ekselenca, gospod Andrew Page, britanski veleposlanik, je v nagovoru med drugim povedal: »Vesel sem, da imam danes priložnost spoznati vaš kraj in okolico Velikih Lašč, ki odkriva zaklade naravne, predvsem pa kulturne dediščine in izredno pomemben del slovenske zgodovine – rojstvo slovenske pisane besede. Iskrene čestitke ob vašem letošnjem občinskem prazniku, ki je v letu londonskih olimpijskih in paraolimpijskih iger tudi športno obarvan. (...) Kmalu bodo oči vsega sveta uprte v London. Veseli me izjemno zanimanje in navdušenje nad olimpiado tukaj v Sloveniji. K temu prispeva tudi naše veleposlaništvo z različnimi aktivnostmi, med katere sodi tudi današnja mini olimpiada, ki je bila izvedena na vaši osnovni šoli. (...) Iskrena hvala, ker ste me danes povabili medse. Verjamem, da je prav šport tisto, kar nas skozi zgodovino najuspešneje povezuje, in želim veliko uspeha prav vsem športnikom, tako slovenskim kot britanskim.«

Primož Trubar in Jože Javoršek pa sta v izbranih odlomkih Slovencem sporočila:

»Misel, da je prav v naših krajih nastala prva slovenska knjiga, nato najznamenitejša povest slovenskega slovstva, pa še marsikateri drugi temeljni spisi naše kulture, človeka presune. Hkrati pa razume, da v tako skladni naravni kuliseriji ni mogla nastati nikakršna neskladnost. Slovenska literatura se ni porajala v salonih, in ne v bogatih hišah, še manj v gradovih. Nastajala je na senikih, v ubožnih izbah, v gostilnah, skratka v krajih, ki nam jih je izbrala zgodovina. In prav v tem je dokaz trdoživosti naše literature in njene notranje hrabrosti.«

»Obračamo se jaz in vsi zvesti cerkveni služabniki v Božjem imenu na vaše milosti in gospostva z gorečo prošnjo, resno spodbudo in dragocenim nasvetom, da nikdar ne poskušate sami zase z vsemi ljudmi, kolikor je mogoče, v miru in slogi živeti in skazovati ter dokazovati vso zvestobo in ljubezen v vseh stvareh prijateljem, marveč bodite tudi pacifisti, to je delavci za mir, ustvarjalci, služabniki in zvesti pospeševalci miru med vsemi, kjerkoli se hočejo prebuditi so-

vraštvo, zavist in mržnja. Tako boste pravočasno isti strašen ogenj z vsemi močmi, molitvami, prošnjami, opomini in naukom božje besede odvrnili in pogasili, da ne bo prišlo do izbruha velikega požara, žalosti in bede, ki bi bili naši ljubljani domovini v časn in večno pogubo.«

»Oprostite, odkrit človek sem, zraven pa še samozavesten. Ne gane me torej, če stojte pred menoj knezi ali škofje ali vladarji kakršnekoli vrste že, resnica je moj evangelij. In kar se jezika tiče, sem trden kot hrast. Ne boste me omajali, kaj šele kakorkoli premaknili! Slovenski jezik je slovenski in ni take vrste, da bi bil pripravljen na kakršnokoli mešanico, še manj pa je pripravljen, da bi se dal izpodriniti kakšnemu drugemu jeziku.«

»In ko bodo po vseh mukah in težavah končno spoznali, da so najbolj zanimivo ljudstvo v Evropi in da jih nič na svetu ne more ugonobiti, bodo šele prav znali živeti. O moji ljubi Slovenci! Najbolj žilavo, samosvoje, trmoglav in zvesto ljudstvo! Živite iz duha za duha, bodite ustvarjalni kot sam Bog; duh je, ki oživlja stvarnost.«

Soboto, 9. junija, je tudi napolnilo pestro dogajanje. Dopoldne je bil na trgu pred Levstikovim domom odvijal **Trški dan**. S svojimi izdelki so se predstavila domača društva in povabljeni razstavljalci. Popoldan pa je kljub slabemu vremenu na travniku pred gasilskim domom v Velikih Laščah potekal **Konjerejski dan**, ki se je končal z vrtno veselico.

Na **Trubarjevi domačiji** pa je bila v večernih urah 9. junija slovesnost ob odprtju tradicionalne **likovne razstave Trubarjevi kraji**. Na slovesnosti smo lahko podrobneje spoznali skoraj vse sodelujoče umetnike in njihove najbližje. Za izvrsten glasbeni program so poskrbeli učenci in profesorji Glasbene šole Ribnica, večinoma z naše podružnice. Nastopil je Klavirski trio Rožice v sestavi Meta Kokošinek (klavir), Nina Novak (violina), Ema Mrhar (violončelo); mentor tria je prof. Ivo Vlašić. Igrala sta tudi Jan Zakrajšek in prof. Daniel Eyer na kitari, pela pa je Amadeja Košir.

V **nedeljo, 10. junija**, na zadnji dan občinskega praznovanja, pa sta bila na vrsti še jubilejni **20. pohod po Velikolaški kulturni poti**, ki vsako leto privabi večje število pohodnikov, in festival ustvarjalnosti **Dan sonca** na Rašici.

Matjaž Gruden

DR. MIHAEL GLAVAN

v Puconcih 8. junija

Svetopisemska beseda med velikim svetom in domačijo

V začetku je bila beseda

Reformacija je v evropski zgodovini 16. stoletja radikalen družbeni, politični, gospodarski, verski in kulturni proces in premik, v katerem je Evropa bistveno spremenila svoj duhovni profil. Še bolj kot za številčnejše in močne evropske narode je reformacija pomembna za majhne, zlasti slovanske, med njimi še prav posebej za slovenskega. Takrat smo Slovenci dejansko začeli vzpostavljati svoje temeljne nacionalne entitete, zlasti knjižni jezik, osnovan na govorih osrednje Slovenije in njenega glavnega mesta, oblikovati strokovnoznanstveno in leposlovno književnost, pa tudi poskušali vzpostaviti samostojno cerkveno organizacijo in prve zametke šolstva v svojem jeziku. Nedvomno se je v drugi polovici 16. stoletja pri Slovencih utrdila tradicija slovanske zavesti, ki ima sicer že srednjeveške korenine, dokumentarno izpričana pa je v tem času v nekaterih izvirnih spisih slovenskih reformatorjev, npr. v uvodu k Bohoričevi slovnici in predgovorih k nekaterim Trubarjevim prevodom.

Martin Luther je v svojem burnem in kontroverznem delovanju dosegel predvsem štiri velike uspehe: v nemščino je prevedel celotno *Biblijo*, izdal je cerkveno pesmarico v svojem jeziku, uvedel je bogoslužje v nemščini in izdelal katekizem za duhovnike in vernike. To so štirje temeljni kamni, na katerih je temeljilo protestantsko versko gibanje, ki se je zelo hitro razširilo po vsej Evropi, z izjemo nekaterih področij, predvsem Italije in Španije. Najpomembnejše Luthrovo delo je bila seveda *Biblija*, ki je v Melanchthonovi redakciji prvič izšla leta 1534. Prevod se odlikuje po enostavnosti, neposrednosti, svežini in čvrstosti ter pomeni steber luteranske reformacije. Pri delu ga je vodila spodbuda Erazma Rotterdamskega, da naj bo Sveto pismo dostopno vsakemu verniku, da ga bo lahko recitiral kmet, ki orje, in tkalec ob melodiji tkalskega čolnička. Luthrov prevod *Biblije* je dosegal izjemen uspeh. Raziskovalci podatkov trdijo, da je samo wittenberška tiskarna v petdesetih letih (1543–1584) izdala 100 000 izvodov.

Slovensko etnično ozemlje je, razen Prekmurja, v 15. stoletju spadalo v dve mogočni nadškofiji, oglejsko in salzburško. V tem stoletju in še v začetku naslednjega so se tudi v naših pokrajinah jasno kazale vse tiste značilne cerkvenorganizacijske pomanjkljivosti in razvade, ki so bile razširjene drugod po Evropi:

kopičenje benificijev v posesti posameznih cerkvenih dostojanstvenikov, zlasti škofov, politično podeljevanje nadarbin za zasluge ljudem (duhovnikom), ki nikoli niso obiskali svojih župnij, kršitve cerkvene discipline, zelo pomanjkljiva izobrazba klerikov, etični in moralni prekrški itd. Ker se cerkev ni zmogla reformirati od znotraj, čeprav je bilo več takih poskusov in iskrenih želja, so bile razmere zmeraj bolj ugodne za reformacijske ideje luthrovske smeri. Za njihovo prehajanje s severa ni bilo resnih ovir, saj so bila potovanja duhovnikov, študentov, trgovcev, obrtnikov, rudarjev, vojakov in romarjev dokaj pogosta, vse hitreje pa so se širile tudi v obliki tiskanih pamfletov, brošur in knjig, ki v prvih desetletjih 16. stol. niso bile več redkost.

Svetopisemska beseda v slovenščini

Trubarjev prevod *Nove zaveze* (od 1555; celota 1557/58) in Dalmatinov prevod vsega *Svetega pisma* sta bila v vsakem pogledu izredni deli. Že v svojem času sta pomenila predvsem dvoje: trdnost in stalnost slovenske protestantske teologije, temelječe na sprejeti augsburški veroizpovedi in poznejši *Formuli concordiae*, in dokončno konstituiranje slovenske knjižne norme v 16. stoletju, ki je praktično veljala še skoraj naslednjih 200 let, vse do novega prevoda. Neposrednih poročil o sprejemu knjige nimamo, toda nekatera mesta v Trubarjevih pismih iz let 1582–1584 izražajo veliko pohvalo Dalmatinovemu prevodu in navdušeno pričakovanje deželnih stanov, ki na vsak način hočejo imeti *Biblijo* v »kranjskem« jeziku. O tem, da je *Biblija* v naslednjih desetletjih 16. stoletja in še potem v naslednjih dveh stoletjih nadvse uspešno in dragoceno uresničevala svoje religiozno-duhovno, kulturno-umetnostno in jezikovnovzgojno poslanstvo, ni nobenega dvoma.

V drugi polovici 18. stoletja (srednja) Evropa po dvesto letih doživi novo družbeno in cerkveno reformo. To je čas sekularizacije, tisti proces, ko se celotna družbena skupnost skuša urediti na osnovi vladavine prava, zato pa se mora izviti iz pretesnega spoja s Katoliško cerkvijo, ki jo pooseblja Rim. Spet se dogaja nekaj, kar ima svoje temelje že v 16. stoletju. Takrat je cesar Ferdinand I. prvič (1523) razglasil, da so vse cerkve in samostani z njihovim premoženjem vred last države, zato jih je obdavčil. Sledila je verska vojna, v kateri je bila močnejša papeška vojska. Sekularizacija je bila kasneje (1555) vendarle legalizirana z augsburškim sporazumom, toda habsburški vladarji so vztrajali pri katolištvu kot državni religiji in niso uresničevali radikalne sekularizacije, ker so se zadovoljili z zmanjšanjem ekonomske, politične in vojaške moči cerkvene hierarhije. Drugi, radikalnejši val sekularizacije, ki smo ga pri nas močnejše čutili, je zajel nemško cesarstvo

v času razsvetljenega jožefinizma proti koncu 18. stoletja, ko je Jožef II. v svojih habsburških dednih deželah razpustil 738 samostanov in skorajda vse cerkvene bratovščine ter njihovo premoženje namenil državnemu verskemu skladu.

Za nas je pomembno, da sta obe sekularizaciji tesno povezani s cerkvenimi in verskimi reformami. Kljub skoraj dvestoletni rekatolizaciji habsburških dežel se tudi ta druga laizacija družbe na Slovenskem navezuje na versko reformacijo iz 16. stoletja. Nadškof Karel Janez Herberstein (1719–1787), naslednik močne kranjske plemiške rodbine, ki je v 16. stoletju imela veliko vlogo pri širjenju in uveljavljanju reformacije, je podobno kot protestantski reformatorji terjal vrnitev bogoslužja k *Svetemu pismu*, ki naj bo dostopno tudi v ljudskem jeziku. Tradicionalistični rimski katoličani, zlasti frančiškani, so izvajalce njegovega reformatorskega programa poimenovali kar »novi luterani«. Takrat smo Slovenci spet dobili nov prevod celotnega *Svetega pisma* v dvanajstih knjigah, ki temelji na Dalmatinovem. Največ zaslug zanj ima Jurij Japelj, najbolj dosleden uresničevalec prevajalskega projekta. Vsekakor je bilo zelo pomenljivo, da je Japelj med svojimi mnogimi knjižnimi izdelki leta 1787 izdal tudi *Liste in evangelije*, ki so le malo jezikovno popravljen Dalmatinov prevod. Po svoji duhovni reformatorski usmerjenosti je bil Japlju najbližji profesor biblicistike Jakob Zupan, ki so mu kmalu zaprli usta.

Svetopisemska beseda v prekmurskem knjižnem jeziku

Kakor je osrednjeslovenski knjižni jezik dosegel svojo zrelost z Dalmatinovo *Biblijo* (1584), tako je »prekmurščino«, če tako zasilno poimenujemo skupino narečnih govorov na tem področju, v knjižni rabi utemeljil Števan Küzmič s svojim prevodom *Nove zaveze* (1771). Čeprav je izhajal iz svojega ravensko-goričanskega govora, je treba povedati, da je v resnici dosegel konstituiranje širše veljavnega pokrajinskega knjižnega jezika. Njegova knjiga je postala in ostala temeljno delo vsega krščanskega prekmurskega slovtva in jezika.

Küzmičev osnovni namen je bil, dati svojim Slovencem med Muro in Rabo *Sveto pismo* v njim razumljivem jeziku, da bi si utrdili svojo iskreno pobožnost in pravo spoznanje Božje besede. Čeprav je že imel zgled slovenskih reformatorjev iz 16. stoletja, je vendarle njegov projekt najpotrebnejših verskih knjig v prekmurskem knjižnem jeziku v veliki meri samostojen. Z njim je uresničil več pomembnih smotrov. Duhovništvo in učiteljstvo sta dobila v roke trdno oporo, s katero sta se lahko izobraževala bolj učinkovito in suvereno kakor poprej, ko je bilo v

domačem jeziku na voljo le nekaj rokopisnih del, ki so se širila v prepisih, ter prvi dve nabožni in šolski tiskani besedili (Temlin, Sever).

Za področni knjižni jezik se je Küzmič odločil zato, ker Prekmurci niso dobro razumeli osrednjega slovenskega jezika, pa tudi sicer Trubarjevih in Dalmatinovih knjig praktično ni bilo več na voljo. Vsekakor pa se je pri svojem prevajanju opiral na Dalmatinovo *Biblijo*. Zelo pomemben, morda celo odločilen razlog za domačijski jezik je bila že obstoječa prekmurska slovstvena tradicija, ki jo je dobro poznal in je bila morebiti bogatejša, kot jo poznamo danes. V takem položaju je bila njegova odločitev za prekmurščino povsem smiselna in razvojno utemeljena. Prav z njegovim delom se je pokrajinski jezik konstituiral kot knjižni jezik, ki na poseben način živi še danes. Spoštljivo ga neguje tudi današnja evangeličanska cerkev augsburške veroizpovedi, ki je najmočnejša in najbolj živa prav v Prekmurju.

RUBIJE

Poklonitev Slovencev v Italiji

V naselju Rubije v občini Sovodnje ob Soči na Goriškem v Italiji so počastitev Trubarjevega dneva pripravili v soboto, 9. junija, člani Pripravljalnega odbora za postavitve Trubarjevega kipa v Rubijah. Svoj prvi namen so že dosegli: kip so na odmevni slovesnosti odkrili v Trubarjevem letu 2008. Vendar pa je odbor še vedno dejaven. Kip stoji na Trubarjevi cesti (tako je cesta v tem izrazito slovenskem naselju poimenovana z občinskim odlokom) pri vhodu v grajski park, skozi katerega pelje dostop do Rubijskega gradu, v katerem je Trubar pridigal med svojim oznanjevalskim obiskom Goriške. Grad ravno kar obnavlja in poskuša vrniti v prvotno podobo njegov

Trubarjev spomenik pod gradom sredi Rubij, delo romunskega umetnika Dimitrija Iona Srbana

V Krškem so Trubarjev dan počastili v sklopu Poletnih večerov pred spomenikom protestantskih piscev v Spominskem parku

lastnik Venčeslav Černic iz Gorice. Rubijski Trubar je postal prava turistična privlačnost, saj vsako leto romajo k njemu obiskovalci iz Italije, Nemčije in Slovenije. Slovensko protestantsko društvo Primož Trubar je že kmalu po odkritju pripravilo ekskurzijo z zanimivim programom.

Ob sobotnem poklonu italijanskih Slovencev Primožu Trubarju so položili k spomeniku šopek cvetja. Pridružila se je tudi sovojenjska občinska uprava. V imenu Pripravljalnega odbora je spregovoril Igor Komel, ravnatelj slovenskega Kulturnega doma v Gorici. Govornik je med drugim poudaril pomembnost postavitve obeležja, ki nedvomno sodi v kulturno dediščino slovenskega naroda.

KRŠKO

Prireditev v Spominskem parku

V Krškem smo se praznovanju Trubarjevega dne pridružili leta 2012, vendar pa smo dogajanje v času Trubarjevega rojstnega dne napovedali že leta 2009, ko je bil 4. junija slovesno odprt Spominski park Jurija Dalmatina v Krškem (oziroma na Vidmu, ki je bil do leta 1956 samostojno naselje na levem bregu Save). Park je bil načrtan in zasnovan prav v Trubarjevem letu 2008. Pomemben del obnovljenega parka je monumentalna skulptura Vojka Pogačarja, v kateri so upodobljeni Primož Trubar, Adam Bohorič

in Jurij Dalmatin. Takrat smo se zavezali, da bomo v času obletnice odprtja parka in Trubarjevega rojstva v začetku junija skupaj z OŠ Jurija Dalmatina Krško, ki ima svojo hišo nasproti parka, pripravili dogodek, ki bo javnost opozoril na park, predvsem pa na dediščino protestantizma tako v Krškem kot v Posavju.

Tako smo letošnje praznovanje Trubarjevega dne umestili v nedeljo, 10. junija 2012, v sklop aktivnosti, ki jih ob koncu šolskega leta pripravi OŠ Jurija Dalmatina, v sklopu Poletnih večerov v parku pa pripravljata Območna izpostava Javnega sklada za kulturne dejavnosti (JSKD) in Valvasorjeva knjižnica Krško. Poletni večeri v parku se odvijajo od junija do septembra v dveh krških parkih – v Spominskem parku Jurija Dalmatina in v mestnem parku.

Program, tj. uro slovenščine, so pripravili učenci OŠ Jurija Dalmatina pod mentorstvom Irene Hictaler Simončič in Valentine Gerjevič, slavnostni govor je imela ravnateljica OŠ Jurija Dalmatina Antonija Glas Smodič. Zbranim ob spomeniku v parku pa sta svoje življenje predstavila Adam Bohorič (Matjaž Krajnc) in Jurij Dalmatin (Filip Černelč). Oba lika sta del projekta Prebivalci Valvasorjevega kompleksa v Krškem, ki pod okriljem JSKD OI Krško in s finančno podporo uspešno predstavlja pomembne zgodbe mesta – jih vizualizira z oblačilnim videzom in z različnimi besedili ob različnih priložnostih. Obiskovalci tako z več čutili spoznajo čas, ki ga snovalci prireditev predstavljamo, torej tudi nazore, prizadevanja in dosežke slovenske reformacije, vpete v evropske razsežnosti.

Alenka Černelič Krošelj

DAN REFORMACIJE

Dan reformacije, ki je v Republiki Sloveniji državni praznik, je zmeraj znova priložnost za razmislek ne samo o vsem tistem, kar so nesporno izoblikovali s svojim književnim delom in mislimi o etnični samosvojesti slovenskega ljudstva protestantski kulturniki 16. stoletja in kar je v prihodnjih stoletjih omogočalo in spodbujalo razvijanje samobitnosti in samozavesti slovenskega naroda. Spomin na začetek reformacije, ki je izvirala iz zahteve po neposrednem razmerju med človekom in Božjo besedo, je venomer tudi izziv za samostojen, odgovoren in iz navzkrižij sedanjosti izvirajoč razmislek o duhovnih vrednotah človeštva. O človeku in njegovi odgovornosti za svoje delovanje v svetu in med soljudmi. O človekovi svobodi. O človekovi poklicanosti. O človekovih svetnih institucijah. O etiki, ki naj prežema svet.

OSREDNJA POČASTITEV

Osrednja počastitev dneva reformacije v Sloveniji je bila v Linhartovi dvorani v Cankarjevem domu v Ljubljani v torek, 30. oktobra 2012. Pripravilo jo je Slovensko protestantsko društvo v sodelovanju z Evangeličansko cerkvijo augsburške veroizpovedi v Sloveniji, ob strokovni podpori Cankarjevega doma, ob pomoči Mestne občine Ljubljana in z režijskim oblikovanjem Iztoka Toryja.

MAG. VIKTOR ŽAKELJ

Pozdravni nagovor

Začenjam proslavo ob dnevu reformacije in priskrno pozdravljam predsednika Republike Slovenije prof. dr. Danila Türka.

Proslavo smo zastavili kot praznik slovenske kulture, slovenske duhovnosti in glede na vlogo, ki so jo pri oblikovanju slovenskega jezika in na področju protestantske teologije imeli Trubar, Dalmatin in Bohorič, tudi slovenskega šolstva in znanosti. Zato toplo pozdravljam podpredsednika SAZU ter rektorja ljubljanske in mariborske univerze. Žal pa ne morem pozdraviti rektorja primorske univerze ter rektorja zasebne novogoriške univerze.

Med nami so tudi predstavniki ljubljanske nadškofije – lepo pozdravljeni. Žal pa ni predstavnika mariborske nadškofije ter murskosoboške, celjske, novomeške in koprške škofije, ki so se opravičili.

Naši gostje so tudi predstavniki pravoslavne cerkve v Sloveniji in predstavniki muslimanske verske skupnosti, verjetno pa tudi predstavniki drugih verskih skupnosti, ki delujejo v Sloveniji – iskreno pozdravljeni.

Posebej toplo pa pozdravljam škofa slovenske Evangeličanske cerkve mag. Gezo Ernišo. Slovenska evangeličanska cerkev je avtohtona, je avtonomna, je Trubarjeva cerkev, torej cerkev največjega Slovenca vseh časov, je Küzmičeva in slovenska cerkev ter zato

zasluži posebno pozornost in skrb. Zagotovo je slovenskim evangeličanom nocoj še posebej toplo pri srcu – lepo pozdravljeni.

Pozdravljam ugledne predstavnike našega javnega, kulturnega in političnega življenja, predstavnike pravosodja – primusa inter pares ustavnega sodišča in predsednika vrhovnega sodišča, predstavnike policije in vojske.

Posebej pa – po nekem drugem kriteriju – pozdravljam vse tiste med nami, ki ne pripadamo nobeni cerkvi, gojimo pa spoštljiv odnos do reformacije in reformatorjev, do gibanja in ljudi, ki so jedrni del zgodnje slovenske etnogeneze.

Rad bi pozdravil še koga, pa ga – žal – ne vidim med nami.

Nocojšnja proslava, sem prepričan, bo dokaz, da je mogoče tovrstne prireditve zastaviti na visoki umetniški ravni in povezovalno. Je delo civilne družbe, umetnikov, sponzorjev in donatorjev. Hvala vsem!

Protestantska skromnost nas uči, da smo ljudje drug drugemu potrebni, da nihče nima v posesti ne resnice in tako tudi ne zgodovine, da se ta ni začela z nami in – upajmo – da se tudi končala ne bo z nami.

DR. DANILO TÜRK

Slavnostni govor

Jutri bomo v Sloveniji praznovali. Dan reformacije je poseben praznik – je praznik duha in etičnega razmisleka, praznik naše kulture in še posebej pisane besede, praznik naše narodne samobitnosti in naše povezanosti s svetom. Dan reformacije je označen z bogastvom sporočil in četudi ga praznujemo šele od nedavnega, prav s tem praznikom vstopajo v našo kolektivno zavest odločilni razmisleki o našem duhovnem poreklu, o naših sedanjih razpotjih in o naši prihodnosti.

Ob današnji slovesni priložnosti je prav, da se posebej spomnimo pomena Primoža Trubarja, enega

največjih Slovencev v naši zgodovini, ki je nam, Slovencem, dal naše ime, prve knjige, torej tiskano besedo in kulturo, in, skupaj s svojimi učenci, prvi prevod *Svetega pisma* v slovenski jezik. Dal pa nam je še več: s svojim delom in vsem svojim življenjem je dokazal, da sta slovenska narodna bit, ki se izraža v našem jeziku, ter evropski intelektualni in duhovni svet, ki se je tako močno izrazil v reformaciji, dve naravni prvini naše usode, da sta obe skupaj naša domovina.

Ključno sporočilo reformacije je bilo in je ostalo poudarjanje pomena človeka kot posameznika, njegove svobode in odgovornosti. Človekova individualna svoboda je najvišja vrednota. Toda njena uresničitev zahteva močno odgovornost do skupnosti. To sporočilo je zaznamovalo ves moderni svet in je še danes pomembno gibalno napredka. Vplivalo je na kasnejši razvoj razsvetljenske misli ter na uveljavitev človekovih temeljnih pravic in svoboščin kot temelja modernih družbenih ureditev. Ustvarilo je pomembno duhovno energijo, ki je potrebna za uresničevanje etike odgovornosti in odgovornega ravnanja v politiki, v gospodarstvu in na vseh drugih področjih, ki so pomembna za človeka in za skupnost. Prav ta etika odgovornosti in dolžnosti je še posebej pomembno prispevala k razumevanju pomena izobraževanja, intelektualnega dela ter vsestranske ustvarjalnosti. Ni presenetljivo, da so še danes – tako gospodarsko kot tudi po spoštovanju človekovih pravic in po drugih izkazih civiliziranosti – najuspešnejše prav tiste države zahodnega sveta, ki so najbolje ponotranjile ta pomembna sporočila reformacije.

Za slovenski narod je bila reformacija ključno dejanje našega etničnega razvoja. S slovenskimi protestanti – Trubarjem, Dalmatinom, Bohoričem in drugimi – je slovensko ljudstvo postalo narod knjige in narod kulture. Knjiga, jezik in kultura so postali izjemno močni dejavniki povezovanja naroda, ki je dolga stoletja živel razdeljen v več upravnih in državnih enotah in v mnogih vsaksebnih dialektih. Slovenci smo nastali in obstali kot kulturna nacija in na začetku te nacije je bila beseda – zapisana v Trubarjevem katekizmu in abecedniku, v prevodih bibličnih tekstov, v prvi slovenski slovnici in v številnih drugih delih. Dodaten in pomemben del tega razvoja slovenskega knjižnega izražanja je potekal v Prekmurju, najprej v delih Števana Küzmiča. S knjigo in kulturo se je izročilo slovenskih protestantov ohranjalo skozi našo zgodovino.

Prispevek slovenskih evangeličanov k nastanku in razvoju slovenskega naroda ter k našemu skupnemu duhovnemu in kulturnemu bogastvu je bil in ostaja izjemno dragocen. Zato se želim tudi danes, ob tej slovesni priložnosti, kot predsednik Republike Slovenije, zahvaliti slovenskim evangeličanom za prispevek, ki so ga dali in ki ga dajete še danes za vsestranski razvoj našega naroda in države.

Slovenski narod je sporočila reformacije ponotranjil že zgodaj in jih v znatni meri ohranil tudi v kasnejših obdobjih, navzlic političnim, verskim in drugim okoliščinam, ki so onemogočile, da bi vrednote reformacije postale dominantna značilnost slovenskega verskega in kulturnega razvoja. Nekatere sadove reformacije je v naših krajih sprejela tudi sicer zmagovita protireformacija. V tem se je izrazila, četudi le v minimalni količini, temeljna človeška sposobnost privzemanja dobrih idej, ne glede na njihovo poreklo. Vendar je bilo to premalo. Protireformacija je bila v svoji prevladi ostra. Pa tudi v naši kasnejši, težki in delitev polni zgodovini se žal ni uspela dovolj dobro uveljaviti človeška sposobnost privzemanja dobrih idej drugega, tolerantnost in zmožnost upoštevanja, da kdor ni z nami, ni nujno proti nam. Vse naše kasnejše delitve in prevlade je označevala izključujoča ideološka neizprosnost.

Vendar razmislimo: Morebiti pa je v današnji Sloveniji kljub vsej naši zgodovini že na voljo dovolj sposobnosti za večjo tolerantnost in vključevanje. Morebiti pa je pri nas že dovolj sposobnosti za bolj strpen dialog med nosilci različnih idejnih tradicij, za to, da drug drugega ne izključujemo in da razvijemo politični pluralizem v vsej njegovi polni moči, a hkrati tudi z občutkom za drugega in za skupnost?

Do neke mere to našo tiho zmožnost vsrkanja drugih odtenkov in prvin izkazuje prav praznik reformacije, saj se je obdržal skozi vse sapice in piše kulturnega boja, ki se razplamteva zadnja leta. Tako z njim resnično praznujemo. Ne praznujemo pa le poguma in dosežkov prvih Slovencev in slovenskih Evropejcev, ampak tudi naše sprejemanje zgodovine, ki nam je lahko vsem mati in učiteljica. Praznujemo tudi našo pripravljenost za soočanje s temeljnimi vprašanji o človeku in skupnosti ter za iskanje dobrih poti naprej.

Vprašanja, ki si jih postavljamo ob dnevu reformacije, so globoka in pomembna za našo prihodnost. Niso pa samo naša. Na tak ali drugačen način se postavljajo vsemu svetu. Tako kot drugi narodi smo tudi Slovenci v naši zgodovini delili usodo sveta in se v različnih zgodovinskih obdobjih odločali za rešitve, ki so nam omogočile razvoj, vse do našega časa, ko smo si izborili lastno državo ter zasluženost mesto v Evropi in v svetovni skupnosti narodov. In tako smo danes neposredno soočeni z vsemi velikimi vprašanji sveta. Nobenemu od njih se ne moremo izogniti z izgovorom, ki je bil nekoč naša značilnost, češ da so velika vprašanja pač samo za velike narode.

Za kakšna vprašanja gre? Na prvem mestu so etična. Ali obstaja svetovni etos ali vsaj možnost, da ga povzamemo iz najboljših prvin vseh poglobitvenih filozofskih in verskih izročil ter iz najboljših miselnih tokov našega časa? Bodimo optimisti in gradimo na obstoječem soglasju o temeljnih vrednotah, o temeljnih moralnih odgovorih in trdnih, zavezujočih

standardih, izraženih v že veljavnem mednarodnem kodeksu človekovih pravic. Prav v teh standardih bomo našli najboljše in najbolj prepričljive odgovore na številna vprašanja sodobnega sveta.

Globalna etika je v veliki meri že izražena v pravnih normah. Vsebuje pa tudi zahteve, ki jih prepoznavamo povsem samostojno in brez sklicevanja na pravo. Temeljna zahteva globalne etike je, da je treba z ljudmi ravnati človečno. Od davnine poznamo zapoved: »Ne stori drugemu, kar ne želiš, da bi se zgodilo tebi!« Ta zapoved, znana tudi kot zlato etično pravilo, je vselej pomembna, tudi v politiki in v medijskem svetu.

Globalna etika nam že od davnine ponuja tudi konkretne usmeritve, med katerimi izstopa usmeritev k izobraževanju, tista usmeritev, ki jo je reformacija še posebej močno poudarila. Vsa zgodovina v vseh delih sveta je polna zgledov, ko so si družine, lokalne skupnosti in države zagotovile razvojno uspešnost prav z znanjem, do katerega so prišle z učenjem in raziskovanjem ter z namenjanjem časa, pozornosti in denarja obojemu – znanju in raziskovanju. Tudi naš čas zahteva umno razporejanje finančnih sredstev. Razvojni imperativ našega časa še posebej jasno zahteva vlaganje v izobraževanje, raziskovanje in znanost. Uspešne države so to že razumele. Bomo tudi mi? Ne dovolimo, da bi se časi suhih krav spremenili v čase izobraževalne in kulturne – in naposled še razvojne – suše.

Napor, ki ga zahteva današnje usmerjanje razvoja, je velik in vsebuje zahtevne naloge. Zahteva najvišje ravni znanja, inovativnosti, ustvarjalnosti in podjetnosti. Vse to so ključne prvine za povečanje konkurenčnosti gospodarstva in za uspešnost v razvoju. Vse to zahteva visoko raven odgovornosti in etike. Te zahteve ni mogoče prelagati na tuja ramena ali v prihodnji čas. Nihče ne more biti etičen namesto drugega. Vsakdo je lahko etičen le zase in vsakdo ima možnost odločitve, za kakšen namen bo uporabil svojo osebno svobodo. Prav v tem spoznanju je ključ do prihodnosti. Ravno zato so nam izročila in nauki reformacije v našem času tako blizu in ravno zato je dan reformacije za vse nas tako pomemben praznik.

Vsem državljanom in državljanom želim prijazen jutrišnji praznični dan, zvečer pa naj se vsak med nami še dodatno zamisli, ali je storil vse, kar velevalo čast, odgovornost in nuja teh časov.

LJUBLJANA

Osrednja proslava

Proslava dneva reformacije je bila organizirana na podlagi stališč, ki so bila sprejeta marca 2012 na dveh koncih Slovenije: na občnem zboru Podružnice Mur-

ska Sobota, ki deluje za Pomurje okviru Slovenskega protestantskega društva Primož Trubar, in nato na občnem zboru tega društva na Rašici. Razpravo o proslavi je sprožila odločitev Vlade Republike Slovenije, da država zaradi varčevanja ne bo niti finansirala niti organizirala počastitve tega državnega praznika. Zato je bilo sklenjeno, da proslavo organizira Slovensko protestantsko društvo Primož Trubar ob sodelovanju Evangeličanske cerkve. Po presoji možnosti, da bi bila proslava ali v Murski Soboti ali v Ljubljani ali kje drugje, je prevladalo zavzemanje Prekmurcev, da mora biti proslava v prestolnici Republike Slovenije.

Po soglasni odločitvi sta predsednik društva mag. Viktor Žakelj in evangeličanski škof mag. Geza Erniša zaprosila predsednika Republike Slovenije prof. dr. Danila Türka, da bi bil slavnostni govornik; predsednik Türk je prošnjo sprejel. S svojim dostojanstvenim in globoko razmišljujočim govorom je dal proslavi več kot formalno slovesnost: njegove besede so bile žive besede za premaganje kriznega časa.

Predsednik društva mag. Viktor Žakelj je požrtvalno prevzel in uspešno opravil glavne naloge: zbral je sponzorske donacije za plačilo dvorane in različnih storitev, dogovoril se je z direktorjem Cankarjevega doma Mitjo Rotovnikom za Linhartovo dvorano in strokovno pomoč, pri Televiziji Slovenije je spodbudil pluralistično sodelovanje in odločitev za neposredni prenos proslave, poskrbel je za izoblikovanje programa, pridobil je umetnike za brezplačno izvedbo programa, pri Mestni občini Ljubljana pa je dosegel, da je poskrbela za protokolska opravila in sklepno pogostitev. Vse to je zahtevalo nešteto posvetovanj, medsebojnih obveščanj, dogovarjanj in sestankovanj, pa snovanja in nato skupnega piljenja idej, predvsem pa pridobivanja ljudi za sodelovanje. Aplavz navzočih po njegovem pozdravnem nagovoru ob začetku proslave je zanesljivo pomenil tudi iskreno priznanje in hvaležnost za proslavo.

Izhodišče za spored proslave je bilo: preprostost in sporočilnost. Temu je sledil tudi režiser Iztok Tory, ki je smiselno umirjeno mizansceno na odru nadgradil s projekcijami skrbno izbranega dokumentarnega gradiva na odrskem ozadju.

Ljubljanski oktet, ki je v takšni sestavi leta 2012 praznoval 40. obletnico svojega delovanja, je pod vodstvom Igorja Švare prav za to priložnost naštudiral dve slovenski protestantski pesmi. Igralci in igralki Evgen Car, Maša Derganc, Pavle Ravnohrib, Milena Zupančič in Matjaž Gruden so podali odlomek iz predgovora k *Novi zavezi* v prevodu Števana Küzmiča in besedila Toneta Pavčka, Ivana Tavčarja, Vinka Möderndorferja in Primoža Trubarja. Besedila so izbrali akademik dr. Matjaž Kmecl, mag. Franc Kuzmič in Dušan Voglar.

Odlomek iz predgovora k *Novi zavezi* (1771) je spregovoril o nujnosti branja *Svetega pisma* in Božje

besede in o pomenu Küzmičevega trdega dela za prevod v prekmurski knjižni jezik. S tem odlomkom v Carjevi interpretaciji se je, prvič na vseh dosedanjih osrednjih proslavah dneva reformacije, oglašil tudi jezik prekmurskih protestantov; pospremil ga je Ravnohribovo branje prevoda Mihaela Kuzmiča v sodobno skupno knjižno slovenščino. Pesem Toneta Pavčka (Maša Derganc), *Pesem začetka* iz zbirke *Goličava* (1988), je izpovedala pesnikovo iskanje besede človeka v človeški skupnosti, besede svetlega dneva in življenja. Ivan Tavčar (Pavle Ravnohrib) je s pripovedjo o protestantu v Loškem hribovju oživil spomin na dragocenost knjig preganjanih protestantov in misel na ohranjanje duha lutrovstva. Milena Zupančič je živahno povedala pesem *Kaj sta mi starša dala* Vinka Möderndorferja iz zbirke *Prostost sveta* (2011), ki hudomušno, v resnici pa jedko spodbudi uporniško vprašanje o vlogi moralnih vrednot v sedanjem svetu. Primož Trubar (Matjaž Gruden) pa nas je v svojem premišljevanju o prošnjah v očenašu spomnil, da prošnja »daj nom danas naš vsakdani kruh« pomeni milost in pravico, da si človek pridobiva sredstva za obstoj z lastnim delom, s svojim potom, brez goljufij in brez krivic, in še več, da mora pridobljeno »z drugimi našimi brati inu bližnimi podeliti«. Dandanašnji temu pravimo: imperativ solidarnosti.

Za umetniško zaokroženje proslave je režiser Iztok Tory na koncu zbral na odru vse igralke in igralce, da so skupaj povedali Kosovelovo misel, ki jo je na njegovo pobudo izbral iz zbirke *Pravica* (založba Sanje, 2012) Viktor Žakelj. Proslavo je torej – lahko bi rekli: v imenu slovenskih pesnikov in pisateljev – sklenil Srečko Kosovel:

»Zmaga resnice v kulturnem,
humanizma v gospodarskem,
pravičnosti v socialnem življenju
bo največji triumf sodobnega človeštva.«

Dušan Voglar

POČASTITVE PO SLOVENIJI

Počastitve dneva reformacije po Sloveniji so znova dokazale, da je zavest o pomenu temeljnih načel in dosežkov reformacije 16. stoletja trdno živa. Zato proslavljanje dneva reformacije na Slovenskem povezuje pripadnike protestantskih verskih skupnosti, izpovedovalce rimskokatoliške in drugih veroizpovedi ter ateiste oziroma agnostike. Živo je tudi spoštovanje sodobnega protestantizma, zlasti njegovega poudarjanja etičnih načel. Dan reformacije je, kakor so dokazali slavnostni govorniki, postal tudi priložnost za razmislek o človeku v svetu.

ANTON KAMPUŠ v Gornji Radgoni 19. oktobra

V veliko zadovoljstvo mi je, da vse tukaj prisotne, kot župan občine Gornja Radgona, lahko ponovno toplo pozdravim: domačine naše občine in regije, cenjene goste iz prestolnice in drugih krajev, tudi zamejstva, še posebej pa škofa Evangeličanske cerkve mag. Gezo Erniša, namestnico glavnega vojaškega vikarja v Slovenski vojski RS mag. Vladimiro Mesarič Jazbinšek, člana Izvršnega odbora Slovenskega protestantskega društva Primož Trubar in predsednika murskosoboške podružnice Gezo Farkaša in druge predstavnike društva. Pozdravljam tudi vse navzoče duhovnike evangeličanske in rimskokatoliške cerkve, predstavnike državnih organov, poslanca Dejana Židana in Ficka, župane, predstavnike sponzorjev in donatorjev te prireditve ter vse ostale drage, a neimenovane goste, ki ste se odzvali vabilu in s svojim sodelovanjem dodali pomemben poudarek pomembnosti tega državnega in kulturnega praznika vseh Slovenk in Slovencev.

Še prav poseben pozdrav pa velja nocoj našemu tokratnemu slavnostnemu govorniku, profesorju dr. Božidarju Debenjaku, filozofu, prevajalcu, pisatelju in človeku, predanemu vse življenje socialni filozofiji in učenju.

Že štirinajstič se srečujemo v tej dvorani, da na primeren in časten način počastimo spomin na tisto našo davno preteklost, na katero smo prav zaradi naših protestantov lahko izredno ponosni. Ponosni tudi na vse tisto, kar je reformacija dala svetu, in na to, da čeprav majhen narod, smo prav zaradi reformacije in reformatorjev ter knjige v lastnem jeziku stopili ob bok največjim narodom Evrope in sveta. Da se zavedamo in znamo biti ponosni. Da znamo obenem biti tudi hvaležni za vse tisto, kar je reformacija prinesla Slovincem za slovenstvo.

In kot je naš nocojšnji govornik, prof. dr. Debenjak med drugim tudi zapisal: »Z nekaj pomembnimi dejanji so slovenski protestanti zasnovali tisto pot, ki je peljala tudi do slovenske državnosti.« Tudi na te že davne zasnove moramo biti ponosni, a samo to ni zadosti. To končno pridobitev, porojeno pred stoletji, a končno ustvarjeno šele pred desetletjema, moramo znati tudi negovati in razvijati; graditi poti razvoja in napredka, ne pa zaiti na pot stagniranja ali še slabše ... V vsakdanjem življenju bi se morali namreč veliko bolj ozirati na vrednote, ki jih je postavil protestantizem, in jih tudi živeti.

Izročila in nauki, ki jih je dala reformacija, so še kako pomembni tudi ali pa še prav posebej za sedanjí čas, za čas gospodarske krize in nespoštovanja etičnih vrednot.

Dan reformacije je praznik vseh nas in je upravičeno slovenski državni in tudi kulturni praznik.

Spoštovane gospe in gospodje, draga mladina! Iskreno čestitam vam in vsem Slovencem in Slovenkam, državljanom in državljkam ter prebivalstvu Slovenije, za bližnji državni in kulturni praznik, 31. oktober – dan reformacije. Čestitam tudi vsem vernikom in vernicam Evangeličanske cerkve in drugih protestantskih cerkva ob njihovem velikem verskem prazniku!

DR. BOŽIDAR DEBENJAK

v Gornji Radgoni 19. oktobra

Posebno veselje mi je spregovoriti v čast dneva reformacije v tem kraju, ki ima skupaj z danes avstrijsko Radgono na drugi strani Mure tako slavno zgodovino z vrhunci ravno v obdobju reformacije. Pred ne tako davnim časom ste počastili spomin na eno prvih protestantskih šol na Slovenskem, na oni strani Mure pa se spominjajo šole in cerkve, ki ju je dal porušiti sekovski škof Michael Brenner. Šole so bile bistven del reformacijskega programa, o čemer še danes zgledno pričuje protestantska Finska; in tako pravi Trubar v *Cerkovni ordningi*, da brez šol ne more biti »obenu meistu oli gmajna«. Šola pa ni bila razumljena kot usposobljevalnica za konkretni poklic; bila je šolanje duha, opora za duhovni preobrat: človek neha biti duhovno odvisen od avtoritet, pa tudi med Bogom in njim ni nobenega posrednika, vsak človek je duhovnik in zanj ne posreduje pri Bogu noben svetnik. Sam je odgovoren, sam mora presojudati svoja dejanja. Da pa bi svoje delovanje lahko usmerjal po *Svetem pismu*, mora imeti dvoje: sposobnost branja in razumevanja, kar mu da šola, ter besedila v svojem jeziku, v skladu s Pavlovim navedkom v *Pismu Rimljanom*: »In vsaki jezik bode Boga spoznal« (Rim 14:11).

Že iz povedanega je razvidno, da se ob državnem prazniku lahko spominjamo naše reformacije kot kulturnega in narodotvornega dejanja samo tako, da se hkrati hvaležno spominjamo reformacije kot velikega duhovnega preporoda. V njem je bil prvič imenovan narod – »lubi Slovenci« – in skupni jezik Slovencev je bil vzet za naravnopravno podlago njegovega združevanja: Trubarjeva »ta prava Cerkev Božja tiga slovenskiga jezika« je na podlagi živega govora v štirih fevdalnih deželah – Kranjski, Koroški, Štajerski, pokneženi grofiji Goriški – nagovorila govorce tega jezika s »Slovenci«. Jezik je bil tista naravnopravna podlaga, na kateri so se naši predniki prek deželnih meja povezali v narod. Drugi del naroda, Slovenci v okviru ogrskega kraljestva, so prav tako dobili svoje

šole in knjige od protestantov, najprej že v 16. stoletju, ponovno pa v 18. stoletju. Po ločenem razvoju obeh delov naroda je novejša doba omogočila tudi njuno združitev na isti naravnopravni podlagi.

A svoje rezultate je to veliko dogajanje 16. stoletja lahko dosegalo samo kot silovito versko gibanje, kot odgovor na veliko moralno krizo. Za srednji vek je bilo značilno zanašanje na avtoritete, katerim je moral posameznik ponižno verjeti; in Cerkev je bila avtoriteta vseh avtoritet, papež pa Kristusov namestnik na zemlji, s pravico, da krona kralje. Bila je nad vsako kritiko. Zahtevala je absolutno pokorščino.

A kritičnemu novoveškemu mišljenju tudi Cerkev ni bila več nedotakljiva avtoriteta. V njej je vrelo od zahtev po reformi. Mnogo pomembnih mislecev in cerkvenih dostojanstvenikov se je zavzemalo za reformo, tako Erazem Rotterdamski kot pri nas tržaški škof Bonomo in ljubljanski škof Kacianer, ki sta podpirala mladega Trubarja, in še mnogi drugi. A z reformo niso uspeli, tako da je ostala samo še izbira: opustitev vseh upov na reformo ali pa reforma, tudi za ceno razkola zahodnega krščanstva. Toda avtoriteto knjige knjig, *Biblije*, so spoštovali globlje kot avtoriteto institucije. Cerkveni nauki, »nauk cerkvenega učiteljstva«, niso bili več obvezna razlaga tistega, kar piše v *Bibliji*, temveč so kaj veljali le, če so bili v skladu s *Svetim pismom*. Z gesli »zgolj Pismo, zgolj Kristus, zgolj vera« sta bili vera in misel vrnjeni na začetek, ko so bile krščanske občine, ki jih je združevala vera v Jezusa Kristusa, ni pa bilo oblastniške Cerkve.

Rezultat je bil veličasten miselni preobrat v dojetju življenja. Veliki nemški filozof Hegel, katerega prednik Johannes si je kot protestantski koroški obrtnik moral zaradi vere poiskati novo domovino, je zapisal, da so se vse tri velike besede francoske revolucije – svoboda, enakost, bratstvo – že v starem veku pojavile kot gesla krščanstva, a da je minilo dolgo časa, preden so se resnično uveljavile; najprej jih je kot gesla vere ponovno uveljavil protestantizem, francoska revolucija pa jih je za njim ponovila kot politična gesla. Kakšen duhovni preobrat pa je prinesla reformacija, opisuje Hegel takole: »Glavna revolucija je nastopila v Luthrovi reformaciji ... Iz tistega onstranskega je bil človek poklican v navzočnost duha, in začeli so mu nekaj veljati zemlja in njena telesa, človeške kreposti in nrvnost, lastno srce in lastna vest. Kajpada v Cerkvi zakonska zveza ni veljala za nekaj nenravnega, vendar pa sta imela odpovedovanje in neporočenost višjo veljavo, medtem ko se je zdaj zakonska zveza prikazovala kot nekaj božjega. Revščina je veljala za višjo kot posest in živeti od miloščine za višje kot pošteno se prehranjevati z delom svojih rok; zdaj pa se vé, da tisto bolj nrvno ni revščina kot smoter, temveč živeti od svojega dela in se veseliti tega, kar proizvedeš. Pokorščina, slepa,

človeško svobodo zatirajoča pokorščina je bila tisto tretje, nasprotno pa je se je zdaj vedelo, da je poleg zakonske zveze in posesti božja tudi svoboda.«

Taka velika duhovna preobrazba je mogoča samo, če jo nosi silna vera, tako silna, da so ljudje pripravljeni zanjo tudi trpeti preganjanje, biti zapirani, biti izgnani, pa tudi umreti. Gesla tistih dni niso bila niti malo podobna današnjim neoliberalnim mantram, s katerimi nas silijo k odrekanju: »večja fleksibilnost«, »prost pretok dela in kapitala«, »konkurenčnost« in podobno. Ta gesla pozabljajo na človeka, jemljejo ga samo kot sredstvo. Gesla onih dni pa so bila bogata, polna ne samo vere v Boga, temveč so obenem v tej veri izkazovala ljubezen do sočloveka.

Protestantizem je stal ob zibeli novega ekonomskega sistema: kapitalizma. Razpravljanje o »protestantski etiki in duhu kapitalizma«, kot se glasi naslov knjige Maxa Weberja, je danes sestavni del vsakega boljšega učbenika družbenih ved. Toda neoliberalni kapitalizem, kot ga poznamo danes, je na moč oddaljen od etičnih načel protestantizma. Za Luthra in za njim za Trubarja, prav tako pa za Zwinglija in Calvina, je bil v ospredju človek. Šlo je vendar za medsebojno upoštevanje ljudi, za ustvarjanje blaginje za ljudi, za omogočanje življenja. Izkazovanje vere niso »dobra dela«, s katerimi bi si pridobival zasluge v Božjih očeh, temveč delanje dobrega v smislu evangelijskega izreka, da dobro drevo rodi dober sad. Drugemu človeku ne delaš dobrega, zato da bi se prikupil Bogu, temveč iz moralne dolžnosti. Tudi pojem »poklica« so izpeljali iz »poklicanosti« in jim ni nikoli pomenil tistega, kar ameriški »job«.

Že Luthrov govor o kupčiji in dobičkarstvu biča razne oblike špekulacij, ki so bile zaznavne že v zgodnjem kapitalizmu, danes pa jih srečujemo na vsakem koraku: kvarjenje in potvarjanje blaga, fiktivni nakupi, monopoli, kreditne mahinacije. Za mnoge od njih Luther pričakuje od državnih oblastnikov, da jih bodo preganjali, zlasti tiste, ki so očitne goljufije in tatvine. Če so tedaj vlažili poper, da je bil težji, in drugače potvarjali blago, imamo danes vse mogoče dodatke in nadomestke, naj omenim samo barvila, konzervanse, emulgatorje, igračkanje z gensko spremenjeno hrano, zato da se dosega tudi na račun zdravja večji profit. Pohlep torej. Kar je pri tem Luther pričakoval od kraljev, za to se danes oziramo v Bruselj ... Luther med drugim pravi takole: »Ker so pripeljali do tega, da mora ves svet trgovati s tveganjem in izgubami, letos z dobičkom, drugo leto pa z izgubo, oni pa vedno in vekomaj dobivajo in lahko svojo izgubo izravnavajo s povečanim dobičkom, ni nobeno čudo, da bodo kmalu dobrine vsega sveta pograbili zase ... Slišim pa, da imajo (kralji in knezi) svoj delež pri tem in gre po Izaijevem izreku: 'Tvoji knezi so postali pajdaši tatov.' Tačas dajo obešati

tatove, ki so ukradli zlat ali pol zlata, in sklepajo posle s tistimi, ki ropajo ves svet in kradejo več kot vsi drugi ...« Te besede izpred skoraj pol tisočletja nas prav pretresljivo spomnijo na današnjo finančno krizo in obnašanje držav v njej.

Ponosni smo lahko, da je bila sestavni del te veličastne duhovne revolucije tudi naša reformacija, Trubarjeva »ta prava Cerkev Božja tiga slovenskiga jezika«, z veličastnim prevodom *Biblije*, s Trubarjevo *Cerkovno ordningo*, v kateri govori tudi o dolžnosti oblasti, da postavi pravične zakone, ki naj ne bodo kake posebne šikane, temveč naj bodo samo razdelava tistega, kar piše v Dekalogu, in naj zagotovi tudi njihovo izvrševanje, zakaj »prez executione so en sam špot inu zaničevanje« – brez izvrševanja so le zasmeh in zaničevanje – besede, ki v skoraj 450 letih še niso izgubile aktualnosti.

Kulturni dosežek slovenske reformacije pa je bil tako trdoživ, da je prisilil njene nasprotnike, da so od nje mnogokaj prevzeli in nadaljevali, oblikovali kvalitetne šole in pripravljali prevode *Biblije*. Toda protireformacija je obenem zelo temeljito zatrla protestantizem na vsem slovenskem etničnem ozemlju pod avstrijsko krono, ne pa pod ogrsko krono: tolerančni patent Jožefa II. je – z vsemi omejitvami – omogočil prepoved zatiranih in v nikodemske vero potiskanih protestantov. In tako se lahko veselimo, da so rojaki v Prekmurju ohranili plamen reformacije do današnjih dni.

Čeprav so bili tudi v času ostrega zavračanja protestantizma celo med katoliškimi duhovniki ljudje, ki so protestantom priznavali zaslugo za slovenski jezik, denimo frančiškan Škrabec se je jasno zavzel za to, da protestantski jezik 16. stoletja priznamo in jemljemo za trajno izhodišče slovenskega knjižnega jezika, in temu je sledil tudi Breznik, tudi sam duhovnik, pa so zasluge slovenskega protestantizma tedaj bolj poudarjali Anton Aškerc, Ivan Prijatelj, France Kidrič in drugi. Z Drugim Vatikanumom pa se je položaj precej spremenil, saj je rimskokatoliška Cerkev sprejela vrsto stvari, ki jih je prej odklanjala, od narodnega jezika v bogoslužju do osrediščenja na *Sveto pismo*. Medverska polemika je stopila v ozadje, več je posluha za ekumenizem. Vrsta katoliških raziskovalcev se je resno in tolerantno lotila protestantizma, tako v svetu kot pri nas. Znameniti Hans Küng je še osamljen, ko poziva k preklicu izobčenja za Martina Luthra. Nekaj več je takšnih, ki priznavajo dele Luthrove teologije. Tudi če to še ni večinsko mnenje, je pomembno kot znamenje časa.

In tako se zdaj skupno spominjamo tega velikega gibanja, od katerega se lahko učimo še danes. Spomin na reformacijo ostaja praznik duha. In je moralni opomin: Samo dobro drevo rodi dober sad. Bodimo dobra drevesa!

DR. FANIKA KRAJNC VREČKO v Mariboru 25. oktobra

Ob dnevu reformacije, ki ga v Sloveniji praznujemo zadnjih 20 let, smo nekako v zadregi, ker ni povsem jasno, ali je to verski ali kulturni praznik. Praznujemo namreč obletnico protestnega dogodka, ki je sprožil reformacijo znotraj najmočnejše veroizpovedi na začetku 16. stoletja in posledično razdelitev zahodnega krščanstva. Ob posebni obležitvi dogodka 31. oktobra 1517 pa se spominjamo tudi akterja reformacijskega gibanja Martina Luthra, avguštinskega meniha, ki je poleg odločujočega verskega gibanja na celotnem nemškem govornem območju vzpostavil tudi sodoben nemški knjižni jezik. In ker se danes ne spominjamo le nekih dogodkov pred skorajda 500 leti, je prav, da se vsaj tukaj zbrani vprašamo, kaj naj bi nam ta praznik pomenil tukaj in danes, še posebej, ko ga praznujemo v mariborski evangeličanski cerkvi in v mestu, ki letos nosi ime evropske prestolnice kulture.

Evangeličanskim vernikom ta praznik gotovo pomeni prav poseben dan, ki spominja na rojstvo protestantskih Cerkva, za vse druge pa je to dan, ko se spominjamo posebnega obdobja slovenske kulturne in narodne zgodovine. Naj ne izzveni kot preveč obrabljena fraza, če rečem, da se na ta dan še posebej spominjamo očeta slovenske knjige Primoža Trubarja in drugih slovenskih protestantskih piscev 16. stoletja, ki s svojim slovstvenim delom pomenijo začetek slovenske pisane besede.

Martin Luther je v svojih protestnih tezah o odpustkih, ki jih je 31. oktobra 1517 poslal nadškofu v Mainzu in Magdeburgu ter škofu v Brandenburg, med drugim opozoril na pomembno vprašanje o pomenu izobraževanja za pravilno razumevanje temeljnih resnic krščanskega verovanja. Luthrove teze 43 do 51 se vse začno z napovedjo »Kristjane je treba poučiti ...« in v predzadnji, 94. tezi pravi: »Kristjane je treba opomniti«. Namreč: »da je Kristus njihova glava, da bi se mu trudili slediti prek trpljenja, smrti in pekla«. Luthrove teze niso le protest proti razmeram v takratni Cerkvi, ampak iz njih veje neomajna želja, pravilno poučiti vernike o temeljnih resnicah vere. Tako spoznamo, da je povsem na začetku reformacijskega gibanja zelo poudarjeno pravilno razumevanje, in to najprej in predvsem razumevanje *Svetega pisma* ter prek tega poznavanje in razumevanje krščanske vere.

Tudi Primož Trubar kot osrednja osebnost slovenskega reformacijskega gibanja 16. stoletja je močno zaznamoval svoj čas in stoletja po njem z odločno zahtevo po izobrazbi slovenskega človeka – najprej v temeljnih verskih resnicah in v izpolnitvi te zahteve

z branjem *Svetega pisma* v narodnem, slovenskem jeziku. Z vso odgovornostjo moremo trditi, da je bil ne samo oče slovenske knjige, temveč tudi: oče slovenske teologije, avtor prvega slovenskega katekizma, prvi zgodovinar v slovenskem jeziku, pisec slovenskega cerkvenega reda, začetnik slovenske filozofske, teološke, pravne terminologije in še bi lahko naštevali.

Trubar je bil najprej in predvsem krščanski duhovnik, ki je svojo službo opravljal 17 let (1530–1547) znotraj katoliške Cerkve, nato pa vse do svoje smrti (1586) v službi slovenske protestantske Cerkve kot njen duhovni oče in vodja. Svojo zahtevno službo je opravljal med ljudmi in za ljudi, s katerimi je bil v svojevrstnih odnosih: od ponižnega in dojemljivega učenca, vdanega služabnika – podanika, duhovitega govornika in strogega kritika cerkvenih razmer, do strogega učitelja in odločnega superintendenta slovenske Cerkve. Zase je dejal, da je Slovencem »*k enimu starimu naprej postavljen*« in svojo voditeljsko službo je opravljal z največjo odgovornostjo, kar je potrdil tudi v odločitvi za prevajanje svetopisemske *Nove zaveze*.

Ko spregovorimo o Trubarjevih delih, moremo reči, da si lahko vsakdo ohrani v spominu to, kar mu je blizu, s čimer bo lahko primerjal svoje vedenje, delovanje, morda znanstveno raziskovanje in ustvarjanje. Za teologa je najpomembnejše Trubarjevo delo *Ena dolga predgovor k Ta celimu novimu testamentu*, za pravnika je gotovo najpomembnejše delo *Cerkovna ordninga*. Vendar bi se vsakdo mogel podučiti tudi iz drugih Trubarjevih del. Naj omenim samo katekizemska besedila iz let 1550 do 1575, v katerih Trubar daje napotke svojemu preprostemu slovenskemu človeku, ki ga sicer vzgaja v osnovnih verskih resnicah, vendar ga vzgaja tudi kot državljana, kot etičnega posameznika, odgovornega zakonskega partnerja, ljubečega roditelja, strogega, a pravičnega učitelja, gospodarja, delodajalca, delavca, hlapčiča in deklča. Že v Katekizmu 1550 na prvo mesto sicer postavlja stvarjenje človeka, vendar takoj za tem v dekalogu postavlja norme, po katerih naj živi človek, da bo vreden svojega stvarnika, ob tem pa močno poudari vlogo človeka, ki naj bo svojemu bližnjemu predvsem človek. Pri tem poudarja pravične in zdrave medčloveške odnose.

Trubarjev človek je v prvi vrsti odgovoren Bogu, vendar nič manj svojemu bližnjemu – sočloveku. Vsak človek, različnega stanu, je namreč vreden, da je njegovo delo ali opravilo cenjeno, saj je vseh Bogu takšno, kakršno je. Tako lahko rečemo, da je Trubar svojim sodobnikom razložil in prvi zapisal, da izpolnjevanje verskih zapovedi ni zgolj in izključno pokorščina Bogu, ampak je to tudi služba sočloveku. Zapisal je, zakaj je treba spoštovati posamezne

poklice, zakaj je družba razdeljena na oblastnike in podložnike, zakaj so eni hlapci in dekle, drugi pa gospodarji. Svetoval je, kako naj se vedejo nadrejeni do podrejenih in obratno; kakšni naj bodo starši do otrok in otroci do staršev, tudi na vdove in stare ženske je pomislil, ki so v družbi bile porinjene na obrobje. Tolažil jih je, da je tudi njihovo delo potrebno in da s tem, ko učijo mlajše in jim dajejo zgled, pomagajo celi družini.

Trubar v svojih normah, ki jih postavlja različnim stanovom, izhaja iz judovsko krščanske tradicije, vendar v svojem podajanju svetopisemskih nauk natanko prepozna situacijo v svojem okolju in vse njegovo delo ima namen, pripeljati svojega ubogega slovenskega človeka iz sveta nevednosti, ga razsvetliti ter mu posredovati evangelijsko sporočilo.

Trubar je predvsem verski reformator, vendar si je zastavljal tudi temeljna filozofska vprašanja in se živo zanimal za kulturne značilnosti Slovencev in drugih južnih Slovanov, zlasti za njihovo vero, jezik in običaje, poročal pa je tudi o pravoslavnih in islamu. V svojih posvetilih in predgovorih je skrbno izbiral naslovljence, v odnosu do teh se je dotaknil celotne vertikalne in horizontalne družbene razslojitve svojega časa in si tako hote ali nehote ustvaril središčno pozicijo v svojem verskem, kulturnem in družbenem okolju, ki ga je sicer izvrglo v njegov »nigdirdom«, vendar pa je prav njegovo izgnanstvo pripomoglo k temu, da je ponesel celovito »informacijo« o tem okolju tudi v tujino, v evropski prostor 16. stoletja.

In kako mi, danes, občutimo evropski prostor 21. stoletja, ko naše mesto predstavlja evropsko prestolnico kulture? Slovenci smo tudi po Trubarjevi zaslugi postali enakovredni člani družine evropskih narodov, čeprav s 450-letno razdaljo, odkar si je Trubar že dopisoval z evropskimi knezi in kralji, ko jih je prosil za pomoč pri izdajanju slovenskih knjig in jim osvetljeval razmere v slovenskem delu evropskega prostora. Na Teološki fakulteti smo letos v Mariboru gostili dva medverska in medkulturna simpozija – ekumenskega in judovskega – na katerih so sodelovali svetovno znani teologi in filozofi. Skupno sporočilo obeh simpozijev je v ugotovitvi, da je danes v globalnem svetu mogoče delovati le s pomočjo dialoga med verstvi in med kulturami. Enakovredni v dialogu pa smo lahko le takrat, ko najprej dobro poznamo svojo vero in kulturo in nato z vsem spoštovanjem in pozornostjo skušamo razumeti vero in kulturo drugega, ki z njim stopamo v dialog. Naj nam bo torej znanje in spoštovanje vsega dobrega, plemenitega, poštenega in lepega v vsakdanjem življenju, veri in kulturi vodilo v premagovanju težav sodobnega časa in skušajmo svoje življenje »reformirati« v smislu biti in ne zgolj imeti.

MAG. GEZA ERNIŠA

nagovor v Moravskih Toplicah 26. oktobra

Spoštovani visoki gostje iz verskega, kulturnega, političnega, družbenega in gospodarskega življenja, drage gospe in gospodje!

V 16. stoletju se je na pot po svetu odpravil prav poseben potnik. Potnik, ki je svojo pot začel v Wittenbergu in je z zelo hitrimi koraki nadaljeval svoj verski, kulturni, gospodarski, narodnostni in še kakšen korak po takratni Evropi, pozneje po vsem svetu in seveda prišel tudi k nam. Ta popotnik je bila Reformacija, poosebljena v dr. Martinu Luthru, ki je nagovorila tudi naš takratni prostor in srca ljudi tudi v naši domovini. In v tem duhu smo lahko tudi slovenski reformaciji in slovenskim reformatorjem hvaležni, tako za cerkveni, kakor tudi za kulturni in narodnostni temelj, ki ga je položila na oltar domovine in svojega naroda. Zbirka svetih besedil, povezanih v *Sveto pismo*, pa seveda ni bila le vir, omika in navdih za verujoče ljudi, temveč je tudi ta najpomembnejši temelj zahodnega krščanstva in cele zahodne civilizacije.

Da smo lahko del te civilizacije postali tudi Slovenci, pa je nedvomno velika zasluga slovenskih evangeličanskih duhovnikov, piscev, slovenskih protestantov, ki so spoznali in prepoznali, da le s trdno vero, s svojim lastnim jezikom, z *Biblijo* in ostalimi knjigami v materinskem jeziku, postaneš in ostaneš narod s svojo identiteto, vizijo in prihodnostjo. Hvala za to Trubarju, Dalmatinu, Küzmiču, Kardošu in mnogim drugim.

Gotovo, da pa vse te nove ideje in novi pogledi na Boga, vero in Cerkev, ki jih je prinesla Reformacija, niso vedno bili od vseh in vsepovsod dobro sprejeti, toda kljub temu so pozneje pri mnogih naleteli na pozitiven odziv in obogatili mnogoteri tako verski, kakor tudi družbeni miselni svet in vplivali tudi na boljše ekumenske odnose. Reformacijo nam je tako razumeti tudi v tem duhu.

Protestantska teologija in protestantska dogmatika sta se nujno srečali in konfrontirali tako z velikima miselnima in verskima tokovoma katoliškega in pravoslavnega sveta kakor tudi z civilno in družbeno sfero, humanizmom in filozofijo. Besedo konfrontacija danes ne želim razumeti samo kot nekaj negativnega, čeprav je na žalost v preteklosti bilo tudi tega mnogo, temveč konfrontacijo, na katero mislim, želim razumeti predvsem kot izziv za iskanje odgovorov in rešitev za težave in probleme, ki nas tudi danes tarejo in jih moramo skupaj premagovati in premagati.

Tudi letošnji praznik reformacije naj nas torej nagovori, da bomo vse bolj in bolje razumeli, da mora v vse večji želji po novem in še neodkritem obstajati tudi globoko spoštovanje do vsega, kar mislimo pod pojmom spoštovanje Boga in spoštovanje človeka.

In reformacija in reformatorji so nam ponudili izhodišča, ki nam še danes lahko služijo za tehten premislek, kako naprej. Tako na verskem kakor tudi na družbenem področju. Toda vsaka duhovna in družbena preobrazba, za katero želimo, da prinese napredek, je mogoča le tedaj, če za njo stojijo tudi trde odločitve, narediti nekaj dobrega in se pri tem marsikdaj ne ozirati, ali bom pri tem tudi sam utrpel kako škodo. Povedano so gotovo v zakup vzeli tudi Trubar in njegovi.

Slovenci smo torej lahko upravičeno ponosni na resnico, da smo tudi sami postali del tega velikega reformacijskega miselnega toka, ki se je tudi med nami in pri nas ob vsem ostalem odrazil tudi v veličastnem prevodu svetih knjig v domač materinski jezik in ki je Boga in vero iz skrivnostnega sholastičnega sveta spet postavil v ljudem razumljiv in razumljen kontekst.

Spoštovane, spoštovani, današnja svečanost, ki smo jo pripravili ob letošnjem dnevu reformacije, je ob vsem ostalem, kar je z Reformacijo povezano, posvečena veliki evangeličanski osebnosti Janošu Kar-došu, rojenemu tu v naši občini v Noršincih. O tem velikem možu, evangeličanskem duhovniku in piscu, po katerem bomo, tako upam, v čim krajšem času poimenovali naš park pred cerkvijo, nam bo nekaj več povedal naš nocojšnji predavatelj prof. Ludvik Sočič.

BOJAN KONTIČ

v Velenju 30. oktobra

Mestna občina Velenje je bila v zadnjih letih edina lokalna skupnost, ki je s proslavami ali drugačnimi prireditvami zaznamovala prav vse slovenske državne praznike. Tudi tiste, ki se v našo zavest še niso povsem zasidrili, ki niso dela prosti dnevi. Tudi ali pa ravno zato se nam je zdelo, da je prav spomniti se jih in nanje opozoriti.

Letos temu sicer ni bilo več tako – tudi zato, ker moramo biti v času krize prav na vseh področjih varčni in racionalni, malo pa tudi zato, ker je letos različnih kulturnih dogodkov, v našem že sicer prireditveno izjemno bogatem mestu, zaradi Evropske prestolnice kulture še dosti več.

Še vedno pa smo, če lahko rečem tako, kar se tiče praznovanja državnih praznikov, med najbolj pridnimi in prizadevnimi občinami. Ker verjamemo, da so prazniki pomembni ne le zaradi naše preteklosti, ampak tudi za našo prihodnost. Če ne bomo znali sami spoštovati svoje kulture in dediščine, kdo jo bo? Če ne bomo znali na mlajše rodove prenašati domoljubja in narodnega ponosa, se nam ne piše kaj dobrega. Iz česa bomo potemtakem črpali navdih, energijo in

moč za naš napredek, za razvoj, za uveljavitev naših dosežkov, idej in želja?

Ker se družita v koledarju in ker ju v njunem bistvu, sporočilu družita tudi nekaj drugih skupnih točk, smo v Velenju dan reformacije in dan spomina na mrtve nekaj let družili tudi s skupno prireditvijo.

Potem smo začeli, sicer na isti dan, kakor tudi letos, pripravljati dve osrednji občinski prireditvi: komemoracijo ob spomeniku Onemele puške in proslavo ob dnevu reformacije.

Eden od glavnih pobudnikov proslav ob dnevu reformacije in drugih aktivnosti, vezanih na dediščino protestantizma pri nas, je bil gospod Jure Piano, ki ga letos na ta dan prvič ni z nami. Večkrat se ga spomnim. S hvaležnostjo, saj je bil angažiran član naše skupnosti, ki je s svojimi predlogi in opažanji spodbujal spremembe in izboljšave v našem bivalnem okolju.

Tokratna prireditev ob dnevu reformacije ne bo klasična proslava, ampak bo predvsem vsebinsko bogat večer. Prepričan sem, da bomo nocoj slišali mnogo zanimivih dejstev – morda že znanih, morda kdaj slišanih in prebranih pa že pozabljenih, morda povsem novih.

Nikoli pa ni odveč spomniti se tistih temeljnih, prvotnih razlogov za praznovanje, osvežiti ali razširiti vedenje o naši narodni preteklosti, ki je hkrati vedenje o nas samih.

Primož Trubar, osrednji lik slovenske reformacije, ki se mu bomo posvetili danes, je gotovo osebnost, ki nas lahko navdaja s samozavestjo in s ponosom. Ki nam sporoča, da je s trdno voljo, z odločnostjo, delom in s predanostjo, pa tudi z zadostno mero poguma mogoče pravzaprav vse.

Kako pomembna je njegova vloga v naši zgodovini, govori tudi dejstvo, da je slovenski državni praznik tudi 8. junij, dan, na katerega naj bi bil Primož Trubar rojen.

Ko danes razmišljam o protestantizmu in reformaciji, ne morem drugače, kot da potegnem vzporednice s sodobnostjo. In ugotovim, da nam dan reformacije z zgodbo iz preteklosti pošilja v sedanost pomembno sporočilo. Ugotovim, da trenutno živimo v času, v razmerah, ki pravzaprav kličejo po neki univerzalni, globalni reformaciji.

Po reformi vrednot, sistemov, družbe. Po tem, da glas dvignejo ljudje, ki se ne strinjajo z obstoječo prakso na nekaterih področjih. Tisti, ki ne tolerirajo korupcije, ki ne podpirajo privilegijev elit.

Tovrstne deformacije danes žal lahko najdemo tako v gospodarstvu kakor tudi med predstavniki cerkvenih in posvetnih oblasti.

Današnji čas kliče po tem, da skupaj iščemo odgovore in rešitve na zahtevna vprašanja in izzive, ki so postavljeni pred nas. Po tem, da ohranimo in razvijamo tisto, kar je dobro, in spremenimo tisto, kar je slabo.

Kriza je zdaj že lep čas ena od najpogostejše uporabljanih besed. In izvirno, v stari grščini, pomeni premislek, odločitev, izbiro. Torej je sedanjost čas za premislek in odločitev. Za izbiro. Kam in kako naprej?

Martin Luther je v 16. stoletju pokazal na vzroke za krizo v Cerkvi in objavil teze o njeni prenovi. S tem je sprožil val, ki se je razlil po vsej Evropi. Čeprav so poskušali na različne načine, ga je bilo nemogoče še kdaj povsem zaježiti.

Reformacija je prinesla veliko dobrodošlih sprememb. Na področju jezika, književnosti, šolstva. Sprememb, ki so bile za slovenski narod odločilnega pomena. Tako uspešna in pomembna je bila, ker je šla naproti ljudem.

Približati se ljudem je tudi danes naša osrednja naloga. Zavedati se tiste naše osnovne, čisto človeške, etične odgovornosti. In pridobivati somišljenike, združevati tiste, ki si prizadevajo za pravično, pravno, socialno občutljivo družbo.

MAG. GEZA ERNIŠA pridiga pri svečanem bogoslužju v Moravskih Toplicah 31. oktobra

Milost vam in mir od Boga Očeta našega in od Gospoda našega Jezusa Kristusa. Amen.

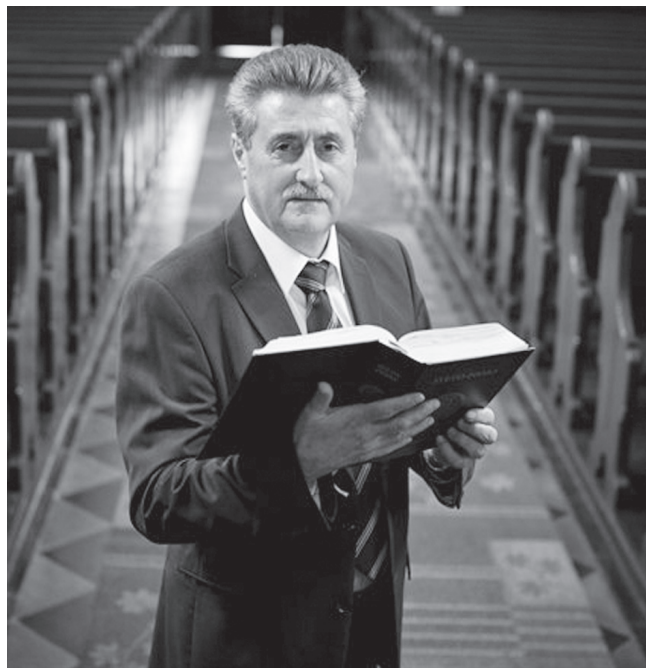
Za podlago pridige pri današnjem reformacijskem bogoslužju bomo prisluhnili bibličnim besedam, ki nam v 2. Samuelovi knjigi, 7. poglavju, 16. vrstici pravijo sledeče:

»Tvoja hiša in tvoje kraljestvo, Gospod, bosta obstala na veke in tvoj prestol bo ostal utrjen večno.« Amen.

Drage sestre in bratje v Jezusu Kristusu!

Zgodovina, ter z njo povezani dogodki so za to, da pogledamo nazaj, se iz te preteklosti marsikaj naučimo, trezno in odgovorno živimo sedanjost, ter se pogumno zazremo v prihodnost. Tudi tega nas uči Reformacija in njeno sporočilo.

Gotovo pot reformacijskega gibanja in tudi našega slovenskega evangeličanstva ni bila vedno lahka. Da neka skupnost lahko uspe, da svoj pogled na Boga in vero obvaruje in ohrani v dobrih in hudih časih in preživi, ni samo po sebi umevno. Za to je potrebna vztrajnost, delavnost, trma, odločnost, odličnost, znanje in vizija. To so namreč atributi, ki neki skupnosti zagotovijo obstoj in napredek. Pa vendar za Cerkev, kot jo razumemo in pojmuje »luterani«, to še ni zadosti. V Cerkvi in v vernem občestvu moramo znati določiti pomembnost. Pri vsakem in ob vsakem prihodu v božjo hišo je potrebno, če povemo nekoliko prisposodno, najprej pozdraviti hišnega gospodarja. Torej Kristusa, ki je edini Gospod Cerkve. In tega »hi-

šnega gospodarja« so reformatoriji, Luther, Melancthon, Trubar, Küzmič in mnogi drugi, postavili na prvo mesto. In v krščanski Cerkvi ne more in ne sme biti drugače. Nemogoče si je namreč predstavljati, da bi temelj Kristusove Cerkve bil in bilo karkoli drugega kot Kristus sam. In tako so Cerkev videli in za tako Cerkev so se zavzemali tudi naši reformatorji.

In te resnice si nam je tudi danes in v bodoče želeli. Želeti zaradi tega, ker smo prepričani in verujemo, da je »kraj, kjer prebiva Gospodova slava,« ljudem še kako zelo potreben tudi danes. Ne samo zaradi zidakov, ki pričajo o svoji trdnosti in trdoživosti, temveč tudi zaradi tega, da tam in tudi sredi življenja spoznamo in prepoznamo, kaj je Božja volja in kaj Bog od nas pričakuje. Na eni strani potrebujemo torej spomin in zavest, da obhajamo praznike in se veselimo jubilejev in doseženega, in na drugi strani potrebujemo živo Božjo besedo, ki nas uči, da darove Božjega blagoslova in našega dela eden z drugim solidarno delimo. Tudi Jezus je namreč razlomil kruh in ga razdelil med svoje učence in s tem enkrat za vselej pokazal, da smo ljudje vesoljna skupnost njegovih bratov in sestra. In božje hiše bodo tudi v bodoče morale vse bolj in bolj biti in postajati kraj, kjer se bo to oznanjalo in kjer bomo razvijali in gojili srčno kulturo vere, ljubezni, upanja in vse to ponesli v svet med ljudi.

Današnje svečano reformacijsko bogoslužje naj nam bo torej vsem skupaj spet enkrat spodbuda za naprej. Želeti in storiti nam je vse, da bo ladja, ki se imenuje Cerkev, v bodoče še dolgo plula in da bomo tudi vsi mi njeni dobri krmarji. Biti dober krmar, za to pa je seveda potrebno, da človek ima tudi dober kompas. Mnogim v preteklosti in mnogim še tudi danes je ta dober kompas bil in ostal Božja beseda, ki uči, da če človek potuje z njeno pomočjo, laže pride

do zastavljenega cilja in da nikoli ne sme prenehati iskati stvari, za katere se spleča živeti.

Tudi v teh najtemnejših nočeh in teh največjih skrbih, ki jih je tudi danes na pretek, nam je namreč dano vedeti, da je Bog postal človek zaradi nas in zaradi vseh tistih upanj, ki se bodo še rodila.

V življenju je torej potrebno biti in ostati vedno delavec dobra. Vse nam je storiti za to, da bo iz semen, ki jih bomo zasejali, zraslo tudi dobro in kvalitetno zrnje. Zrnje vsakdanjega kruha in zrnje Božje besede. Kjer se namreč zemeljski in božji kruh združita in povežeta, če povemo prispodobno, tam živi človek Bogu všečno in človeka dostojno življenje. Kjer se to dogaja, tam ljudje radi odpirajo svoja srca Bogu in soljudem.

Sestre in bratje v Kristusu! Veliko je receptov, veliko je reklam in veliko je pobud, kako ustvariti lepši, pravičnejši in mirnejši svet. Po mojem mnenju je edini pravi in najbolj realen recept le eden. Lepo življenje v vseh njegovih razsežnostih je mogoče le tam, kjer Jezusa ljudje vzamejo resno in odgovorno živijo po nauku, ki nam ga je zapustil. Tam, kjer namreč pohodimo vsa načela lepega obnašanja, tam, kjer Božje zapovedi postajajo le gola formalnost, in tam, kjer tudi »spoštuj očeta in mater« ni več ne velja, tam življenje ne more naprej, in taka družba in taka skupnost, pa najsi bo verska ali politična, nima nobene prihodnosti. Potrebno bo torej imeti več spoštovanja in respekta do tistega, kar v religiozni govorici imenujemo spoštovanje Boga in sočloveka. Naj nam Bog da moči, da bomo to iz dneva v dan zmogli tudi vse bolj in bolj tudi vsi mi. Kajti tako kot brušenje kose ne zadržuje košnje, ampak jo lajša, nam tudi delo za pozitivne vrednote, kot so poštenost, delavnost, pridnost in trdna vera v resnico, da so »nebesa hiša, ki jo zidamo tu in v njej živimo tam«, lahko da novega zagona in novega elana. In v hvaležnosti se radi spomnimo vseh tistih naših prednikov, ki so položili temelje naši veri, Cerkvi, kulturi, lepemu materinskemu jeziku in izdali prve slovenske knjige. In na teh temeljih tudi sami zidajmo našo srečno prihodnost tako, da bomo vredni dediči našega bogatega protestantskega izročila. Amen.

DR. STANISLAV PEJOVNIK

na Rašici 31. oktobra

V veliko čast in z zadovoljstvom sem sprejel povabilo za današnji nagovor ob prazniku reformacije. V čast zato, ker društvo deluje iz prepričanja, da so slovenski protestanti ustvarili temelj, na katerem sta se razvili slovenska kultura in narodna samozavest. Te zgodovinske korenine ohranjajo nesporen pomen celo

v času sodobnih državnih povezovanj, ko izgubljajo težo nekatere značilnosti narodnih skupnosti in stopajo v ospredje druge. Osebnostno zadovoljstvo pa zato, ker mi prav vaše društvo omogoča izreči stavek, ki ga v zadnjem času ne slišimo prav pogosto: *Ponosen sem, da sem Slovenec.*

Da, resnično sem ponosen, da sem Slovenec, in ne sramujem se ničesar globalnega v naši zgodovini. Drži, da ne moremo biti ponosni na prav vsa dejanja, ki so se zgodila, res pa je tudi, da smo vedno našli dovolj moči, da smo zla dejanja spoznali in jih umestili v zgodovino na dostojen način. Trdno verjamem, da smo Slovenci pošten, delaven in uspešen narod. Želim si, da bi to spoznanje postalo vodilo v naših medsebojnih odnosih, in vem, da bi lažje zadihali in da nam težave, ki nam jih dobesedno vsiljujejo z vseh strani, ne bi vzbujale nepotrebnega strahu.

Na domači strani vašega društva je napisano: »Primož Trubar, dandanašnji razglašen za Slovence tisočletja, je zapisal besede *stati inu obstati*. Zapisal jih je v svoji knjigi *Catechismus* iz leta 1550 – v prvi slovenski knjigi. Z besedami *stati inu obstati* je v pridigi o veri poudaril pomen človekove duhovne pokončnosti in neomajnosti, veljajo pa, kot da bi si jih bil izbral za življenjsko geslo, pravzaprav za vse njegovo delovanje in navsezadnje tudi za zgodovinsko zorenje slovenske kulturne in narodne samobitnosti.«

Ko pa se ozremo okrog nas in se vključimo v vsakdanji vrvež, se nam naenkrat zdi vse drugače. Neprestano smo soočeni s slabimi novicami, zdi se, da ne znamo več gospodariti, ustvarjati, men- da smo izgubili vse vrednote, velike žene in može slovenskega naroda komaj še omenjamo. Pamet pa nam po dolgem in počez solijo povprečneži, ki velikanom, kot so Trubar, Dalmatin in Bohorič – naj ob današnjem prazniku omenim samo te tri – ne sežejo niti do kolen. Trubar je največje ime naše zgodovine. Vse, kar je počel, je delal iz vere in za vero. Veroval je v evangelij, za njegovo oznanjevanje je bil pripravljen storiti vse. Pregarjan je postal prvi slovenski politični emigrant, ki pa ga je tujina lepo sprejela, ga spoštovala in ga še vedno spoštuje, včasih celo bolj kot mi sami. Njegovo delo je imelo obilo »stranskih učinkov«, po katerih je celo bolj slaven kot oznanjevalec »čiste vere«. Žal je tudi njegove vere v naši domovini ostalo bore malo in tudi zato je tekla naša zgodovina, kot je tekla. Bilo bi bolje, da bi bili tudi v verskem smislu bolj pluralni, kakor smo. Tako rekoč stoletje protestantizma pa nas je trajno zaznamovalo. Tudi za to smo drugačni od svojih sosedov, ki jih val protestantizma ni zadel, ali pa se jih je dotaknil le minimalno. Tudi za to smo po mišljenju tako izrazito odstopali od sonarodov v bivši skupni Jugoslaviji. Protestantizem nas je trajno umestil v srednjeevropski prostor.

Pa se vrnimo v današnji čas. Ali res živimo v časih, ko je vse drugače, kot je bilo? Iskanja rešitev za odprta vprašanja so stalnica v življenju, v času našega delovanja, v času delovanja naših staršev in dedov ter bo tako ostalo tudi v življenju naših otrok in vnukov. Pa vendar postanejo poti zelo kompleksne in zapletene, če nimamo usmeritve, če ne znamo opredeliti, kaj in kdaj lahko dosežemo, če nas premami šelestenje bankovcev ali če se enostavno ne zavedamo omejitev, ki nam jih opredeljuje okolje, v katerem delujemo. Še bolj zapletene pa postanejo stvari, če kdo poskuša ustvarjati zmedo zato, da bi postal edini razlagalec resnice. To se seveda ne sme zgoditi in takšno pot lahko preprečimo samo tako, da se vsi, prav vsi ozremo najprej vase, v našo neposredno okolico in poskušamo razumeti, kje smo, kaj se dogaja. Tako bomo bolj verodostojno znali odgovoriti tudi na bolj splošna vprašanja razvoja naše družbe.

Eno od vprašanj, ki me v zadnjem času močno obremenjuje, je povezano z izredno hitrim razvojem znanja in z dostopom do informacij, ki nam dnevno ponuja več podatkov, kot smo jih sposobni pregledati in dojeti. Sprašujem se, zakaj vedno večje število zelo inteligentnih, pametnih in razumnih ljudi verjame v teorije in razlage, ki nimajo nikakršne resne znanstvene podlage in so osnovane pretežno na zaupanju in zelo poenostavljenih razlagah. To dejstvo posledično pomeni, da ne zaupajo več znanosti, da postajajo vedno bolj prepričani, da smo raziskovalci pogosto, prepogosto v službi kapitala in velikih mednarodnih tvrdk, ki manipulirajo z ljudmi, oziroma povedano bolj preprosto, ki ljudi enostavno zavajajo, zato da bi čim več zaslužili. Če bi bilo to res, potem se našemu planetu prav gotovo ne piše dobro.

Kje torej lahko iščemo vzroke za takšno stanje? Eden od pomembnih vzrokov je prav gotovo visoka stopnja specializacije na vseh področjih znanosti. Raziskave so dosegle tisto stopnjo, ki zahteva izjemno natančno in dokaj ozko specializirano znanje. Najlažje to ponazorim z naslednjim primerom: Ko obravnavamo neki problem, hitro ugotovimo, česa vsega ne razumemo, česa ne znamo. Počasi, a vztrajno vrtamo v globine znanja in neprestano odkrivamo, kaj vse bi še morali proučiti in upoštevati, da bomo problem zanesljivo rešili in razumeli znanstvena dejstva, potrebna za razlago. Ko opazimo, da je naša vrtina globoka in ozka, da smo v njej sami, da smo izgubili stik z drugimi vrtinami, da se s kolegi srečamo zgolj slučajno, ko dve vrtini nenapovedano zadeneta druga na drugo. Spoznanje, da se s kolegom sploh ne moreva pogovarjati, ker ne razumeva točno, kaj počne, pa nas bi moralo strezniti. Če smo dosegli stopnjo, ko mi ne razumemo več, kaj kolegi počno, kako bodo razumeli vsi ostali, ki se nikoli niso ukvarjali z znanstveno disciplino, v kateri delujemo? In od takšnega spoznanja do nezaupanja

ljudi v znanost, ki je ne razumejo in se nihče ne potrudi, da bi jo približal vsem, je le še majhen in prav droben korak. Takrat moramo spoznati, da se moramo iz naših vrtin, ki vsekakor so potrebne in koristne, znati vračati na površje, se pogovoriti z okolico, ji razložiti, kaj in zakaj nekaj raziskujemo in kaj in zakaj je to, kar raziskujemo, koristno. Samo tako lahko vzpostavimo pristen in korekten dialog med raziskovalci in okolico, ki je potreben, da povrnemo zaupanje ljudi v dejstvo, da je to, kar počnemo, namenjeno izključno v dobrobit človeštva in človeka ter v dobrobit matere zemlje. Vendar pa dialog ne sme biti usmerjen na ozko strokovno področje. Prav vsi moramo biti člani naše človeške skupnosti in moramo spremljati dogajanja v svoji okolici. Tegobe, ki nekoga bremenijo danes, so lahko jutri naše tegobe. Tu pa moram priznati, da se je zgodila velika sprememba Posameznik je lahko gonilo razvoja, uspehi pa se dosežajo le s povezovanjem. Prihodnost in veliki dosežki so skoraj praviloma odraz skupinskega trdega dela.

Človek se vprašuje, kaj se dogaja z nami kot narodom, ki je bil v zgodovini vse do današnjega dne vztrajno potiskan na vsa mogoča obrobja, trn v peti številčnejšim sosedom, stali in obstali, kot je rekel Trubar, pa smo izključno po svoji volji, upornosti, delavnosti in izjemni prilagodljivosti, da imamo tako mačehovski odnos do nacionalne zgodovine in ljudi, ki so jo ustvarjali. Takšna spominska slovesnost, kot je nocojšnja, tu na Rašici, v Trubarjevem rojstnem kraju, je priložnost za srečanje s samim seboj, z zgodovino – ne nazadnje tudi zato, da bi bili kos turobnemu času. Izobraževanje in znanost, katere svečenik sem, je ta čas edini trden oprimek, ki nam omogoča preživetje. Čeprav je temu tako, pa se do te podstat našega naroda vedemo skrajno neodgovorno. Beseda je tako ogrožena – to pa je jedrni del Trubarjeve dediščine in tudi zato naj spomin nanj ostane za vedno živ. Ker vsi skupaj delujemo v tej smeri, lahko tukaj na Rašici jasno in na glas povem: »Ponosen sem, da sem Slovenec!«

GORNJA RADGONA

Človek, svoboda, etika

Svečanost, namenjena državnemu in kulturnemu prazniku *dan reformacije*, je bila v Gornji Radgoni, kot osrednja slovesnost, že v petek, 19. oktobra 2012. Prireditelj je bila tudi tokrat v Kulturnem domu.

Proslava v organizaciji Občine Gornja Radgona, Slovenskega protestantskega društva Primož Trubar (Podružnica Murska Sobota) in Evangeličanske cerkvene občine Apače je še vedno v Pomurju edina organizirana svečanost povsem posvetnega oziroma

civilnega značaja, namenjena Slovenkam in Slovencem ter vsem tistim, ki se ponosni zavedajo zgodovinskih pridobitev in postavljenih temeljev za slovenski narod.

Tudi tokrat je bila prireditev zelo dobro obiskana, čeprav je bilo prav tega dne izredno veliko število raznih prireditev in srečanj.

Pester glasbeni spored s pianistom Dejanom Berdenom ter pevko Dorino Gujt (Dorina & Dejan) je prispeval k prijetnemu razpoloženju navzočih, besede slavnostnega govornika prof. dr. Božidarja Debenjaka pa so nesporno dodale nov kamenček k mozaiku spoznavanja in znanja, splošne razgledanosti o protestantizmu in dojemanja njegove pomembnosti tudi za današnji čas.

Prireditev je s povezovalno besedo kvalitetno vodila mag. V. Vladimira Mesarič Jazbinšek.

Uvodoma je vse navzoče v dvorani, pa tudi tiste, ki so prireditvi sledili ob prenosu kabelske TV, nagovoril po že ustaljeni navadi župan gostiteljske občine Anton Kampuš.

Po končani proslavi je sledilo še kratko druženje ob pripravljenej pogrinjku.

Vsak, ki pa je želel svoj odtis na »starem tiskarskem stroju« na Gutenbergov način, kot spomin na prireditev, si je to lahko privoščil ob pomoči pomočnika »Mojstra Janeza« iz Blejske tiskarne. Ta je namreč postala s svojo prisotnostjo že kar stalnica naše vsakoletne prireditve. In vedno znova žanje veliko pozornost obiskovalcev.

Tudi tokrat so k uspešni izvedbi celotne prireditve s svojimi prispevki dodali svoj pomemben delež številni sponzorji. Zato tudi na tem mestu vsem iskrena hvala.

V. Violeta Deutsch Mesarič

MARIBOR

Trubarjeva skrb za rojake

V počastitev dneva reformacije sta se na proslavi, ki je bila organizirana 25. oktobra v sodelovanju z Mestno občino Maribor v Evangeličanski cerkvi, predstavila kantavtor Tadej Vesenjaki in Blejska manufaktura tiskarja mojstra Janeza Rozmana. Slavnostna govornica je bila dr. Fanika Krajnc Vrečko, vodja knjižnice mariborske enote Teološke fakultete Univerze v Ljubljani, raziskovalka slovenskega protestantizma in sourednica *Zbranih del Primoža Trubarja*. Svojemu govoru je dala naslov *Trubarjeva skrb za rojake v danostih evropskega prostora* in ga tako povezala z vlogo Maribora kot evropske prestolnice kulture leta 2012.

mag. V. Vladimira Jazbinšek Mesarič

MORAVSKE TOPLICE

Počastitev Janoša Kardoša

Osrednja proslava v slovenski evangeličanski verski skupnosti ob dnevu reformacije je bila 26. oktobra zgodaj zvečer v cerkvi v Moravskih Toplicah. Pripravila sta jo Evangeličanska cerkev augsburške veroizpovedi v Republiki Sloveniji in Podružnica Murska Sobota v Slovenskem protestantskem društvu Primož Trubar. Proslava državnega praznika se je začela s himno Republike Slovenije, s pozdravnimi besedami pa je navzoče nagovoril škof mag. Geza Erniša. Sledilo je predavanje Ludvika Sočiča o Janošu Kardošu (1801–1873), zaslužnem evangeličanskem pastoru, šolniku, prevajalcu in pesniku (gl. str. 25 sl.). Za umetnostni program so poskrbeli že dobro uveljavljeni mešani pevski zbor Cantate in učenci murskosoboške šole za cerkveno glasbo ob orgelski spremljavi. Počastitev pomembnega praznika evangeličanov, drugih pripadnikov protestantstva in njihovih sodržavljanov se je iztekla s sklepnimi besedami predsednika podružnice Geze Farkaša in pesmijo *Trden grad*, staro luteransko versko himno.

VELENJE

Slovenska zgodba uspeha v Evropi

Prireditve ob dnevu reformacije smo v Velenju pripravljali že na prostem (na Titovem trgu), pa v Galeriji Velenje in Domu kulture Velenje, zadnjih nekaj let pa se 30. oktobra, na predvečer praznika, tradicionalno zberemo v Mestni knjižnici Velenje, v našem svetišču knjige. Prve knjige v slovenskem jeziku nam je seveda prinesla ravno reformacija. Luthrova zahteva, da naj vsak vernik sam bere *Sveto pismo* v svojem maternem jeziku, je pomembno vplivala na razvoj književnosti v ljudskih jezikih, tudi na našo – slovensko književnost.

V uvodnem delu kulturnega večera nas je slovesno nagovoril Bojan Kontič, župan Mestne občine Velenje. Osrednja gostja tokratne občinske prireditve ob dnevu reformacije v Velenju je bila pedagoginja in bibliotekarka Vladimira Grahek iz Novega mesta. Zaposlena je bila v šoli in novomeški knjižnici, zadnja leta pa se veliko ukvarja s pripravo in izvedbo kulturno-umetnostnih dejavnosti za osnovnošolce, dijake in odrasle. Na naši prireditvi je spregovorila o osrednji osebnosti slovenskega protestantizma in očetu slovenske pisane besede, o Primožu Trubarju. Predstavila ga je v besedi in sliki, udeleženci prireditve pa so imeli tudi priložnost, da si od blizu

ogledajo dragoceno knjižno gradivo. Zanimivo in bogato pripoved o Primožu Trubarju je Vladimira Grahek naslovila »Primož Trubar: slovenska zgodba uspeha v Evropi«.

Mojca Ževart

RAŠICA

Skupni boj za resnico

Slavnostno prireditev ob dnevu reformacije so 31. oktobra na Trubarjevi domačiji na Rašici pripravili Slovensko protestantsko društvo Primož Trubar, Občina Velike Lašče in Javni zavod Trubarjevi kraji. Med publiko v napolnjenem Trubarjevem muzeju so bili poleg domačinov tudi številni gostje s področja znanosti, izobraževanja, politike in kulture. Uvodoma je vse pozdravila mag. Ana Porenta, predsednica podružnice Rašica v Slovenskem protestantskem društvu Primož Trubar, ter poudarila pomen skrbi za ohranjanje in gojenje slovenske besede in književnosti, ki smo ju kot prapočelo prejeli od Trubarja in njegovih. Slavnostni govornik prof. dr. Radovan Stanislav Pejovnik, rektor Univerze v Ljubljani, je orisal pomen reformacije ter s pomočjo zgleda iz znanosti in izobraževanja, kjer v današnjem času znanstveniki prodirajo v neslutene globine in so na svojih področjih izjemni ljudje, poudaril pomen sodelovanja in povezovanja različnih ljudi in znanosti ter skupnega boja za resnico. V nadaljevanju je pet članov pevske glasbene skupine Trio Quartet izvedlo občuten, sproščen in prijeten glasbeni nastop, ki je večinoma segal po slovenskem ljudskem izročilu, pa tudi po sodobni slovenski pesmi in nastop začel z nekaj tujimi. Nastop je vse navzoče navdušil z izjemno ubranostjo in barvitostjo glasov ter povezanostjo skupine. Ob koncu prvega dela prireditve je prof. dr. Ivan Polajnar, predsednik Zveze društev za varilno tehniko Slovenije, dr. Pejovniku v zahvalo izročil skulpturo Aleksandra Arharja.

V drugem delu prireditve, ki se je iz Trubarjevega muzeja preselila v Galerijo skedenj, smo si ogledali skulpture ustvarjalcev likovne sekcije umetnostnih varilcev, livarjev in kovačev Plamen pri Društvu za varilno tehniko iz Ljubljane. Vse so se dotikale izročila reformacije, upodabljale so knjigo, Trubarja, *Abecedarij*. V istem prostoru je bila ponovno na ogled zgodovinska razstava *Vsem Slovencem*, ki sta jo že ob 500. obletnici Trubarjevega rojstva pripravila Zavod Parnas in Javni zavod Trubarjevi kraji in je medtem gostovala v vseh krajih Trubarjevega bivanja in delovanja na Slovenskem in v tujini. Večer se je nadaljeval z družabnim srečanjem in pogostitvijo Društva za ohranjanja dediščine iz Gradeža pri Turjaku. Polni

vznesenih misli, Trubarjevega izročila in besed, ki so nas prevevale, smo se znova zavedeli izjemnega pomena Trubarjevega izročila in sklenili, da ga bomo še bolj negovali vsak po svojih močeh in v različnih okoljih.

mag. Ana Porenta

KRŠKO

Sprehod med obeležji

Občina Krško in Podružnica Posavje v Slovenskem protestantskem društvu Primož Trubar sta v počastitev dneva reformacije pripravili 31. oktobra sprehod od obeležja do obeležja v Krškem. Zbrali smo se ob 10. uri v Spominskem parku Jurija Dalmatina, kjer nas je nagovoril župan občine Krško mag. Miran Stanko. Potem pa smo se odpravili peš čez most na desni breg reke Save, kjer smo si v Gaju zaslužnih občank in občanov ogledali doprsna kipa Adama Bohoriča in Jurija Dalmatina, ki sta bila postavljena leta 2006. Ustavili smo se ob kapucinskem samostanu; ta je bil postavljen leta 1640 v mesto, ki je še vedno bilo prežeto z duhom protestantizma 16. stoletja. Nato smo si ogledali mesto, kjer naj bi domnevno stala rojstna hiša Jurija Dalmatina. Ponovno smo obiskali Mencingerjevo hišo, v kateri so restavratorji skorajda že končali restavriranje pred kratkim odkritega portretnega niza. Pohod je bil zaključen v Dvorani v parku ob 12. uri, kjer sta pohodnike nagovorila Adam Bohorič (Matjaž Krajnc) in Jurij Dalmatin (Matija Gorenc); tam je tudi bilo zaključno druženje. Pohod sem vodila podpisana, predsednica omenjene Podružnice Posavje.

Manj »klasična« obležitev dneva reformacije je bila dobro sprejeta, saj je bilo pridobivanje znanja za udeležence bolj aktivno. Tako naj bi sprehod bil del našega praznovanja po osrednji proslavi na državni ravni, ki so se je udeležili tudi nekateri člani podružnice.

Alenka Černelič Krošelj

POGLEDI

Slovensko protestantsko društvo si je zadalo tudi nalogo, da spodbuja znanstveno ukvarjanje z najrazličnejšimi temami protestantistike, sociologije religije, filozofije, slovenistike, zgodovinopisja, likovnoumetnostne vede in drugih znanosti. Spodbuja tudi seznanjanje z znanstvenimi izsledki in razpravljanje o njih. Glavni žarišči teh prizadevanj sta revija »Stati inu obstatu«, ki je lani dosegla že 8. letnik (gl. v nadaljevanju, str. 60 sl.), in niz predavanj »Študijski večeri«. V Evangeličanski cerkvi pa je jedro podobnih prizadevanj Spominski dom Števana Küzmiča v Puconcih.

ŠTUDIJSKI VEČERI

Nadaljevali so se po tematiki zelo raznovrstni »Študijski večeri« Slovenskega protestantskega društva Primož Trubar s predavanji in razpravami v ljubljanski Trubarjevi hiši literature ob tretjih sredah v mesecu. Omogoča jih program kulturnih dejavnosti Mestne občine Ljubljane, glavni snovalec, usklajevalec in ureničevalec njihovega sporeda pa je prof. dr. Božidar Debenjak.

Sezona 2011/12 je obsegala študijske večere:

21. september 2011: *Apokrifi Novega testamenta*, predaval dr. Božidar Debenjak.

16. november 2011: *Hans Küng o zgodovinskih tipih ali paradigmah krščanstva*, predaval dr. Božidar Debenjak.

21. december 2011: *Jan Hus in njegov pomen*, predaval dr. Jonatan Vinkler.

15. februar 2012: *Vprašanje sekularizacije danes: protestantski pogled*, predaval dr. Marko Kerševan.

21. marec 2012: *Gregor Vlahović (1523–1581). Življenje in delo protestanta na meji cesarstva*, predaval Janez Weiss.

18. april 2012: »Apoteoza Primoža Trubarja« – romantični pogled na slovensko reformacijo in njegove meje, predaval dr. Sašo Jerše.

16. maj 2012: *Protestantizem pri ogrskih Slovencih od začetkov do tolerančnega patenta*, predaval mag. Franc Kuzmič.

20. junij 2012: *Reformna prizadevanja ljubljanskega škofa Franca Kazianerja in njegov odnos do Trubarja*, predaval dr. France M. Dolinar.

19. september 2012: *O Trubarjevem slovenskem predgovoru k Noviga Testamentu poslednemu delu 1577 in zborniku Die Reformation in Mitteleuropa*, predaval dr. Vincenc Rajšp.

17. oktober 2012: *O ženskem duhovništvu*, predavala mag. V. Vladimira Mesarič Jazbinšek.

21. november 2012: *Razmišljanje o Drugem Vatikanumu*, predaval Peter Kovačič.

19. december 2012: *Odgovorjena in (še) ne odgovorjena vprašanja slovenskih reformacijskih študij*, predaval ddr. Igor Grdina.

16. januar 2013: *Legenda o Mariji Magdaleni v Provansi pri Valvasorju*, predaval dr. Božidar Debenjak.

V nadaljevanju objavljamo povzetke tistih besedil predavanj (od septembra 2011 do junija 2012), ki so jih pripravili predavatelji za objavo v reviji *Stati inu obstatu* (2012, št. 15–16, str. 125–251). Nadaljnja besedila predavanj bodo objavljena v št. 17–18, ki bo izšla oktobra 2013.

Božidar Debenjak **Apokrifi Novega testamenta**

Predavanje o apokrifih *Novega testamenta* pojasnjuje najprej sam pojem apokrifa in njegovo razmerje do kanona, potem pa obravnava tri vrste apokrifov: tiste, na katerih temeljijo legende o otroštvu in Mariji, tiste, ki so vzporednica evangelijskim prikazom delovanja, in na kratko *Evangelij po Judi*, ki ima svojevrstno drugačno teologijo.

Božidar Debenjak **Hans Küng o zgodovinskih tipih ali paradigmah krščanstva**

Predavanje je poskus zvezne predstavitve najbistvenjših tem iz monumentalne knjige Hansa Künga o *krščanstvu, njegovem bistvu in zgodovini*, in sicer tako Küngovih tez o bistvu krščanstva, ki temeljijo na njegovem delu *Christ sein (Biti kristjan)*, kot njegove zgodovine krščanstva kot menjave paradigem in njihovega nadaljnega paralelnega obstoja.

Marko Kerševan **Vprašanje sekularizacije danes: protestantski pogled**

Tema sekularizacije je že stara sociološka tema: razprave o »sekularizacijski tezi« so del železnega repertoarja sociologije modernih družb, vsekakor pa sociologije religije. V predavanju je v ospredju vprašanje sekularizacije (in sakralizacije) v sodobnih zahodnih

družbah z dominantno krščansko religijsko tradicijo, posebej v Evropi, in odnosa krščanskih cerkva do sekularizacije. S sekularizacijo v teh družbah razumemo:

1. *Osamosvajanje* (avtonomizacija) *različnih področij družbenega življenja, različnih ustanov in samega načina življenja od religij in Cerkev, kakor tudi od dominacije njihovih vrednot, norm, usmerjanja in nadzora.*

2. Uveljavljanje in naraščanje *desakralizacije*. Družbene ustanove niso več svete in/ali posvečene; v »odčaranem svetu« (Weber) narave in družbe ni več svetih prostorov, časov, vanje vključenih svetih dejanj.

3. Z obema omenjenima procesoma povezan *proces individualizacije*. Sekularizacija/desakralizacija družbe kot da je spremljana s *sakralizacijo posameznika*. Sekularizacija/desakralizacija v zahodnih modernih družbah torej ne pomeni izginjanje religioznega, svetega, ampak njegovo premeščanje in spreminjanje načina in področja njegovega izražanja.

Te značilnosti sekularizacije sodijo med konstitutivne značilnosti (zahodnih) modernih družb. Vprašanje odnosa krščanskih cerkva do sekularizacije je tako vprašanje odnosa cerkva do zahodnih modernih družb.

Uradna katoliška cerkev je dolgo zavračala načela moderne družbe in moderno družbo sploh. Na II. Vatikanskem koncilu (1962–1965) pa je Rimskokatoliška cerkev pristala na versko svobodo in pravno enakost veroizpovedi nasproti državi, in to prav v imenu enakih pravic vsakega človeka kot osebe. Ne glede na te dejanske premike pa lahko rečemo, da je *katoliška drža* nasproti sekularni moderni družbi tudi danes *ambivalentna*: niha med njenim sprejemanjem kot danosti, ki je okvir za sodobno cerkveno evangelizacijsko delovanje, in njenim obsojanjem moderne družbe kot nečesa, kar je treba odpraviti, ker je zgodovinska nesreča, iztirjenje, anomalija.

Za *protestantizem* sekularizacija in sekularnost modernih družb ni nesreča, anomalija, škandal, ampak v prvi vrsti *vrednota, pozitivna dediščina* evropskega zgodovinskega razvoja in krščanskega prispevka k njemu. To ne pomeni opuščanja *evangelizacije*; toda evangelizacija ne sme pomeniti spodkopavanja in odpravljanja takih značilnosti moderne družbe, kot so ločenost Cerkev in države, verska svoboda, individualne in kolektivne človekove pravice, moderna znanost in tehnologija.

Vprašanje, kako živeti v sekularni družbi, je vprašanje, ki zadeva tudi laično, ateistično, sekularno stran. Tudi zanjo se postavlja vprašanje (odgovornosti), kako pojmovati in prakticirati sekularizacijo kot skupno dediščino in vrednoto, ne da bi zašli v »sekularizem«, »laicistični/sekularistični fundamentalizem«. Ni naključje, da je na to odgovornost sekularne /ateistične strani večkrat opozoril Jürgen Habermas.

Janez Weiss

Gregor Vlahovič – življenje in delo predikanta na meji cesarstva

Članek podaja kratko biografijo Gregorja Vlahoviča, enega izmed najpomembnejših reformatorjev na območju Dolenjske in Bele Krajine, in ga poskuša vpeti v burno dogajanje druge polovice 16. stoletja. Rodil se je v Ribniku na Hrvaškem in se izobrazil pri glagoljaših; v 50. letih 16. stoletja je ob stiku z deli Primoža Trubarja prestopil v protestantizem in začel delovati kot predikant v Metliki. Sodeloval je z Biblijskim zavodom v Urachu in pridigal tudi po Hrvaškem. Službovanje ga je iz Metlike vodilo v Novo mesto, od tam v Brežice, kjer je doživel viхро kmečkega upora 1573, nato pa se je na prošnje deželnih stanov Kranjske vrnil v Metliko. Pred smrtjo, umrl je star še ne 58 let v Ljubljani, je bil imel mesto predikanta v Radečah ob Savi. Vlahovič je bil zgled zelo delavnega predikanta, njegova gorečnost, predanost in strogost pa so bile vzrok za nemirno življenjsko pot, polno izzivov in nemalo konfliktov tako s katoliškimi duhovniki kakor s protestantskimi sotrpini. Njegovo delo je močno zaznamovalo reformacijo na ozemlju današnje jugovzhodne Slovenije.

Sašo Jerše

»Apoteoza Primoža Trubarja« – romantični pogled na slovensko reformacijo in njegove meje

Izhodišče razprave je oljno platno slovenskega slikarja Leona Koporca z naslovom *Apoteoza Primoža Trubarja*. Platno je slikar naslikal leta 1986 ob štiristoti obletnici Trubarjeve smrti in na njem v formalno nadrealistični maniri podal podobo Trubarja, njegovega reformacijskega opusa in njegove življenjske usode. Kakor pokaže ikonografska analiza platna, je slikar pri tem natančno sledil vedenju o slovenski reformaciji, kakršno se je oblikovalo v slovenski humanistični znanosti v času od konca 19. stoletja in se je globoko ingraviralo v slovenski zgodovinski oziroma kulturni spomin; to vedenje pa je mogoče glede na historični kontekst, v katerem se je oblikovalo, in glede na njegove vsebinske poudarke označiti kot scela romantično. V slovenski humanistiki in še posebej izrazito v slovenskem zgodovinskem spominu imajo Trubar in slovenski reformatorji namreč dodeljeno vlogo »narodnih svetnikov«, slovenski reformaciji pa se pripisuje temeljna vloga pri oblikovanju slovenske nacionalne biti, še več, slovenske nacionalne etike. Ob tem se domala povsem spregleduje zgodovinski in religiozni okvir, v katerem se je slovenska reformacija oblikovala, in spregleduje se izvirno krščansko sporočilo, ki so mu bili Trubar in slovenski reformatorji edino

zavezani. Razprava se najprej posveča analizi nastanka romantičnega pogleda na slovensko reformacijo in njegovim bistvenim poudarkom. Nato pa analizira temeljne teološke premise Trubarjeve oziroma slovenske reformacije; bile so to, kot ugotavlja avtor, premise pavlinskega krščanstva.

Franc Kuzmič **Protestantizem pri ogrskih Slovencih** **od začetkov do tolerančnega patenta**

Sestavek strnjeno opisuje začetke in razvoj protestantizma in protestantske književnosti pri ogrskih Slovencih, se pravi pri Slovencih v Prekmurju pod ogrsko oblastjo. Prikaz sega do tolerančnega patenta Jožefa II. (1781), ki pa je začel na ozemlju Prekmurja veljati šele leta 1783. Obdelava teme je razdeljena na tri ozemeljska območja (Radgona in okolica; Lendava in okolica; gornje Prekmurje ali Goričko), ker se dogajanja na njih razlikujejo po pomembnih posebnostih. V Lendavo so protestantski grofi Banffi povabili tiskarja, prvega na ozemlju sedanje Slovenije. V Prekmurju se je širil tudi kalvinizem. V času protireformacije (od 1599) je bil med protestantizmu zvestimi begunci v Petanjcih na posestvu plemiča Nadasdy tudi astronom Kepler. Ob koncu 17. stoletja je skoraj polovica ogrskih Slovencev vztrajala v protestantizmu, čeprav so bili brez duhovnikov in šolnikov. Leta 1732 je vojska zavzela še zadnje protestantske cerkve v Prekmurju. Del vernikov se je izselil na Madžarsko, drugi pa so vsaj dvakrat na leto obiskali bogoslužje v t. i. artikularnih krajih daleč na Madžarskem. Števan Kūzmič, duhovnik med slovenskimi izseljenci na območju Surda (Šurda), je leta 1771 objavil prevod *Nove zaveze* v prekmurski knjižni jezik.

France M. Dolinar **Reformna prizadevanja ljubljanskega škofa** **Franca Kazianerja in Trubar**

O ljubljanskem škofu Francu Kazianerju pl. Katzensteinu sta se v literaturi spletli dve legendi: po eni naj bi bil »teološko neizobražen, značajsno šibek in versko slaboten«, po drugi pa vsaj filoprotestant, če ne že protestant. Prispevek postavi škofa Kazianerja v širši kontekst dogajanja v Cerkvi, cesarstvu in konkretno v naših deželah, ki gornji legendi v celoti demantira.

Kazianerjevo delovanje v ljubljanski škofiji sovpada z zadnjim resnim poskusom rimskokatoliške Cerkve, najti skupni jezik z reformnim gibanjem, ki ga je sprožil Martin Luther. Škof Franc Kazianer se je zavedal nujnosti notranje prenove Cerkve in jo

želel udeležiti v svoji škofiji. Zato je odločno podprl goreče duhovnike, ki so nastopili proti zlorabam v Cerkvi, tudi Trubarja, ki si ga je celo izbral za svojega spovednika.

V prizadevanju za prenovo Cerkve Kazianer seveda ni mogel ostati ravnodušen do zahtev reformacije. Vendar teološkega izhodišča svojih reformnih prizadevanj Kazianer ni iskal pri Luthru, ampak pri carigrajskem patriarhu sv. Janezu Krizostomu. V koliki meri je bil Kazianer seznanjen s podrobnostmi sočasnih verskih pogovorov med kardinalom Contarinijem in Melanchthonom, ni znano, vendar je glede nauka in verske prakse do smrti ostal zvest Rimski cerkvi.

V. Vladimira Mesarič Jazbinšek **O ženskem duhovništvu**

Predavanje duhovnice v Evangeličanski cerkvi augsburške veroizpovedi in namestnice vojaškega vikarja v Slovenski vojski spregovori o poslanstvu ženske duhovnice, hkrati pa s pregledom zgodovinskega razvoja predstavi pogled na žensko duhovništvo in sploh na žensko, upošteva različne vire in literaturo ter aktualne razprave, ki potekajo znotraj posameznih krščanskih cerkev, pa tudi izzive na ekumenskem področju oz. področju sodelovanja različnih krščanskih cerkev in iskanju enotnosti v različnosti.

Peter Kovačič **Razmišljanje o Drugem Vatikanumu**

2. vatikanski koncil je prinesel korenit zasuk v razlagi krščanskega nauka, v praksi in je nakazal tudi preustroj cerkvenih struktur. Po smrti Pavla VI. se je začela katoliška restavracija, ki je bila nato radikalna predvsem v deželah tranzicije. Tako je tudi v Sloveniji Katoliška cerkev že s svojim prvim pokoncilskim sinodalnim dokumentom *Izberi življenje* stopila na pot restavracije katoliškega integriteta in s tem politizacije cerkve. Ta vrnitev v predkoncilsko prakso se odraža tako v cerkvenem notranjem ustroju, v avtoritarnosti hierarhije in izločanju laikov iz vplivanja na cerkveno življenje, kakor tudi v obnavljanju ideološko izključujoče katoliške politike, ki obnavlja model predrevolucijskega klerikalizma. Primerjava med dokumenti slovenske sinode in dokumenti 2. vatikanskega koncila razkrije vso mnogoplastno podobo slovenske katoliške restavracije. Slovenska Katoliška cerkev se je spričo množičnega osipa vernikov, upadanja števila duhovnih poklicev, finančne polomije cerkvenega holdinga in razplamtele ideološke konfrontacije znašla v pat poziciji, iz katere se njeno vodstvo rešuje z vse

agresivnejšo politizacijo, kritični verniki pa z umikom v notranjo emigracijo, se pravi z oddaljevanjem od Cerkve. Tako stoji 40 let po koncilu slovenska Katoliška cerkev pred dilemo, ali nadaljuje z restavracijsko politiko ali pa začne s korenito prenovno svojega notranjega življenja in svoje inkulturacije v demokratično družbo in s tem stopi na pot ponovne evangelizacije.

KÜZMIČEVI DNEVI 2012

Dnevi, simbolično poimenovani po uglednem ter zaslužnem Prekmurcu Štefanu Küzmiču, evangeličanskem duhovniku in utemeljitelju prekmurskega knjižnega jezika, so potekali tudi to leto pod okriljem glavne organizatorke, tj. Evangeličanske cerkve AV v Sloveniji, in soorganizatorjev, tj. Protestantskega društva Primož Trubar – podružnica Murska Sobota in Občine Puconci. Küzmičevi dnevi so v Puconcih tradicionalni že od leta 2005, pred tem dogodkom pa so v Puconcih potekali vsakoletni simpoziji o različnih strokovnih temah s podobnim poudarkom na izobraževanju, ozaveščanju, napredku. Že leta zapored se prav tako zgodijo pod osebnim okriljem domačega evangeličanskega duhovnika Evgena Balažica. Ti dnevi so odprtega značaja. Leta 2012 so bili septembra, in sicer smo 15. septembra gostili predavatelja prof. dr. Srečka Reharja na temo *Slovenski protestanti skozi oči katoličana*. V predavanju so bile poudarjene skupne točke delovanja obeh Cerkva, sploh in še predvsem od 2. Vatikanskega koncila (1962–1965), poudarjena pa so bila tudi mnoga razhajanja in kritične razsežnosti dogmatične ter etične narave.

Zaključek Küzmičevih dnevov poteka vsako leto v Evangeličanski cerkvi v Puconcih, ko je pred samo božjo službo tudi kratka spominska slovesnost pred obeležjem Spametnost, na njej pa je poudarjeno določeno protestantsko načelo. Načelo leta 2012 – *transcendenca* – je tisto načelo, iz katerega primarno izhaja krščanska vera, tudi veroizpoved evangeličanstva. Namreč transcendenca kot nekaj presegaajočega, in sicer v tem smislu, da ima človek vere specifičen pogled na življenje in na vse njegove danosti, ki izhajajo iz Božjega izhodišča oziroma roke. Transcendenca mu zato narekuje široko spoštljiv pogled ter globlje videnje pomembnosti časa in človekovega delovanja znotraj njega.

Zgledno je že nekaj let zapored sodelovanje vseh treh soorganizatorjev in posluh eden za drugega, saj skrbi vsak s svojim deležem za izpeljavo in že utečeno tradicijo tega dogodka s pomembnim poudarkom na izobraževanju človeka in skupnosti.

Katja Ajdnik

JANOŠ KARDOŠ – NJEHOVO DELO IN POMEN*

Janoš Kardoš (Kardos János), moj sovaščan

Vse življenje, razen tistih nekaj študijskih let, sem preživel v Noršincih. Hiša mojih staršev je dober lučaj oddaljena od gospodarstva Bankovovih, družine, ki se je med podeželske mogočnejše povzpela v prvih desetletjih 20. stoletja; po vojni jo je doletela žalostna kalvarija – uničevanje, kakršno so doživljale mnoge premožne družine.

O Bankovovini govorim, ker se je tam 13. februarja 1801 rodil Janoš Kardoš. Starša Jurij in Magdalena sta bila najemna delavca na moravskem posestvu grofa Batthányja. Sam se iz rane mladosti spomnim, da so ljudje govorili, »kak se je tan narodo eden strašno pameten človek, učenjak«. Dolgo vrsto let pozneje me je preprosta kmečka ženica, Vogrinova Mariška, razorožila z vprašanjem: »Pa zakaj so dónok z Bankovove iže doj zjeli spominsko ploščo, zakaj je ne denejo nazaj? Somo zato, ka je Kardoš bil farar?«

Priznam, da se me vest o pomembnem sovaščanu takrat ni dovolj močno dotaknila. In to resnično obžalujem. Iz pogovorov s še živječimi člani Bankovove družine bi se takrat dalo rekonstruirati več podrobnosti o Janošu Kardošu. Še pred dvema letoma mi je potomka družine, gospa Lina (Karolina) Špilak iz Murske Sobote, zaupala, kar ji je nekoč pripovedovala babica (Terezija, roj. 1866). Iz otroških let se je spominjala, kako je Janoš elegantno oblečen občasno prihajal na obisk v Noršince, govorila je o zofi, na kateri je rad posedal in po navadi tudi »malo zadremuckao«, kaj je govoril o svojem delu ... Linin brat Viktor je pred smrtjo ob koncu 90. let omenjal, da je najstarejši del njihove hiše približno 140 let star. Torej smemo verjeti, da je Kardoš prihajal na obisk v prav to hišo, ki stoji še danes, čeprav se je rodil v njeni predhodnici. Na tej stanovanjski hiši št. 43 v Noršincih bi bilo zato potrebno s spominsko ploščo ponovno označiti, da je to rojstno mesto Janoša Kardoša, saj je plošča, ki jo je postavila soboška evangeličanska gmajna leta 1917, svoje sporočilo prinašala v madžarščini. Ta plošča je zdaj shranjena v Kulturnem centru soboške evangeličanske občine.

Odličen se mi zdi predlog g. škofa, da se ta lepi park pred moravsko cerkvijo poimenuje po Janošu Kardošu. Razmere verjetno kličejo tudi po Kardoševi spominski sobi v teh krajih, a je nekaj pri tem zamujenega, vsaj kar se tiče njegove rojstne vasi.

*Zapis predavanja na proslavi ob dnevu reformacije v evangeličanski cerkvi v Moravskih Toplicah 26. oktobra 2012

Zgodovinski viri

O Janošu Kardošu sem več izvedel po vrnitvi iz Ljubljane na začetku 70. letih prejšnjega stoletja. Zanimanje za kulturno preteklost pokrajine je nedvomno raslo tudi zaradi znanj in informacij, ki jih je s knjižno zbirko *Panonika* prinašala Pomurska založba. Spomnim se, kako hlastno smo pograbili knjigo dr. Vilka Novaka *Izbor prekmurskega slovstva* (Ljubljana, 1976). Avtor je podrobno predstavil starejšo prekmursko književnost, tako evangeličanske kot katoliške pisce, natančno je označil tudi življenje in delo Janoša Kardoša, prek citirane literature pa nas napotil k starejšim, dotlej manj znanim virom. Prav tako mi je nekako v tistem času prišla v roke knjižica Janosa Fliszarja in Adama Luthara o znamenitih možeh prekmurskega evangeličanstva iz leta 1924. (V nadaljevanju jo kljub soavtorstvu omenjam kot Fliszarjevo knjižico, saj sem zasledil podatek, da je njen največji del pravzaprav napisal križevski učitelj Fliszar).

Avtorja v lepi prekmurščini opišeta izročilo in ustvarjalce evangeličanske pismene besede od Ferenza Temlina dalje, kar deset strani od 74 (strani od 26 do 35) pa je posvečenih Janošu Kardošu. Pisca opozorita na njegovo življenjsko pot, ki ga je iz Noršinec peljala na osnovnošolsko izobraževanje v Puconce in na Hodoš. Očitno je prvi prepoznal fantovo bistroumnost in izjemno nadarjenost puconski duhovnik Ferenc Xaver Berke. Z njegovim posredovanjem in priporočilom je bil Janoš poslan na nadaljnje šolanje v Sopron. Avtorja prav tako opozarjata na njegove stiske v času šolanja, na pomanjkanje, dobesedno stradanje; prebival se je z inštrukcijami. Zapisala pa sta tudi zgodnico o Janoševem usodnem srečanju z dvorskim gospodom moravskega posestva, ki je povsem spreobrnilo tok njegovega življenja. Fantič je namreč poletne mesece preživel doma in pomagal ovdoveli materi pri opravilih na zemlji in pri živini. Kot »5 ti gimnazista« je pasel krave, a se je tako močno zatopil v knjigo, da je pozabil nanje. Nenadoma je zaslišal vik in krik »csrvatoga goszpoda«, ki je zmerjal »vonyecsoga pavra« in mu grozil, da bo zaradi škode odgnal njegovi kravici. Kardoš »gori sztane, v-rokaj drži knjige, batrivno pred nyega hiti i deacski govori«:

»Goszp. dvorszki, nâ nêdo csemerni, kráv pastér szem jasz, trnok szem sze v knige vtono i nê szem vzéo napamet, ka szo prék odisle, – naj mi odpüsztijo, ár szem ji nê szamrad püsztó.«

Dvorski, ki je obvladal latinščino, je obstrmel od presenečenja nad pastirjem, ki govori čisto latinščino. Povprašal ga je, kdo je. Pastir je povedal, na kar mu je dvorski odvrnil:

»Povê materi, nâ z-tebom vecs nedá kráv pászti, k-meni mores príditi, dokecs nebodes nazâ v-solo sô. V mojoj pizsárnici dobis delo, sztrosek i na dén eden rânški ...«

Potem je Janoš vsake počitnice »pri dvorszkom bio, ki ga je jáko polúbo in podpérao, da se le'ze vö navcsi«.

To je torej olajšalo Janošovo nadaljnje šolanje. V Sopronu je končal gimnazijo in bogoslovje, študij teologije je sklenil leta 1828 na Dunaju. V letih od 1830 do 1835 je kot duhovnik služboval v Szepetneku v zalski župniji, od leta 1835 pa do smrti 12. avgusta 1873 je vodil hodoško faro.

(Naj opozorim, da se v zapisih pojavljata dve letnici smrti: 1873 – zapisana tudi v knjigi Vilija Kerčmarja *Evangeličanska cerkev na Slovenskem* in nekaterih drugih virih, navsezadnje tudi na nagrobnem spomeniku; Vilko Novak omenja kot leto smrti 1875 in se pri tem sklicuje na Fliszarja in Šlebingerja.)

Teh 40 let delovanja na Hodošu je bilo Kardoševo izjemno plodno obdobje, ko se je posvetil kar številnim dejavnostim, ki zaznamujejo njegovo delo:

- skrb za učbenike za šolsko in versko vzgojo,
- zbiranje narodnega/narodopisnega gradiva (Kardoš je skoraj gotovo avtor etnografskega zapisa *Starisínstvo i zvačinstvo*),
- pesnikovanje in prevajanje,
- sestavljanje cerkvenih pesmaric.

Pri duhovniškem delu v hodoški fari mu je po letu 1855 pomagal sin Adam, zato se je v poznejših letih lahko posvetil uredniškemu in prevodnemu delu ter se celo od časa do časa umaknil na posestvo v Szalafő na Madžarskem. (V Fliszarjevi knjigi zasledimo podatek, da je to posestvo po Kardoševi smrti nasledil Viktor Banko. Janošev sin Adam je namreč umrl pred njim, Kardoševa družina pa je ostala brez potomstva. Gospa Lina je poudarila, da se je v desetletjih na posestvu nabralo toliko nekih čudnih dolgov, da so se mu Bankovovi enostavno odpovedali).

Kardoševo delo na izobraževalnem področju

Prvo področje so učbeniki za šolske in cerkvene potrebe. Fliszar našteva kar 16 naslovov izobraževalnih knjižic, »po Kardosi sztála píszane, sztála doj obrnyene knige«. Na začetku seznama so knjižice z versko vsebino, kot so Dr. Luther Martina *Mali katekizmus* (1837), *Krátki návuk krsztsansztva* (1837), *Mála Biblinszka História* (1840), pa krščanske cerkvene pesmi (1848) idr.

Knjige za posvetne šole so po vsebini abecedniki, jezikovne vadnice in čitanke (»knige cstenyá za vesznicske sole«), ena je posvečena celo metodiki risanja. Čitanke vsebujejo pesmi, krajše povesti z vzgojno vsebino pa tudi prispevke s področja zemljepisa, zgodovine, naravoslovja ... Zanimivo je, da je Kardoš vključil svoje prevode pesmi in proznih del znamenitih madžarskih piscev, kot so Arany, Vörösmarty, Petőfi, Jókai ..., čeprav je treba reči, da so prevladovala dela dandanašnji manj znanih Kovacsija in Schmida. Vilko Novak je prepričan o izjemnem narodnostnem pome-

nu teh učbenikov, saj so »razširili besedni zaklad in poglobili slog za najrazličnejša področja osnovnega branja in spisja« (Novak: Izbor, 71).

Prekmurske knjige krščanskih pesmi in rokopisne pesmarice

Najpomembnejši Kardoševi deli sta pesmarici *Krščanske cerkvene pesmi* (*Krsztsanszke Cerkevne Peszmi*) in *Krščanske pogrebne pesmi* (*Krsztsanszke Mrtvecsne Peszmi*), za kateri Vili Kerčmar v svoji knjigi ugotavlja, da sta bili prvič natisnjeni v Lendavi leta 1845. Večina literarnih zgodovinarjev tega podatka ne omenja in govori o originalnih izdajah leta 1848 v Köszegu oziroma Körmendu.

Zapisi »duhovni pesmi« so se med prekmurskimi protestantskimi pisci pojavili zelo zgodaj, kar nas seveda niti malo ne preseneča, če vemo, da je bil temeljni postulat Luthrove cerkvene reforme in luteranskega gibanja prizadevanje za bogoslužje in petje v domačem, ljudem razumljivem jeziku.

Začetnik zapisovanja »duhovni pesmi« je bil Mihal Bakoš (1742–1803) z *Novim Graduvalom* (Sopron, 1789). Ponudil je »vö zebrane, poboukšane in zdaj vete nouvi red postavlene duhovne pesmi«. Vilko Novak ugotavlja: »Knjiga je bila kot prva prekmurska evangeličanska pesmarica desetletja zelo pomembna, saj je petje iz nje bilo sestavni del božje službe, uporabljali pa so jo tudi doma. Zavoljo tega in zavoljo vsebine ter nastanka je tudi pomembna za kulturno in slovstveno zgodovino.« (Novak: Izbor, 61.)

Očitno je Bakoš imel v rokah starejše pesmi, verjetno tudi Küzmičeve *Slovenske pesmi*. Števan Küzmič jih je sestavljal po letu 1771 in jih še pred smrtjo (1779) prepisal za tisk, ne pa tudi objavil. Oba, Küzmič in Bakoš, sta nedvomno poznala tudi katero od rokopisnih pesmaric, ki so se pojavljale od 16. stoletja naprej. Vilko Novak meni, da je Bakoš nedvomno poznal starejšo martjansko pesmarico, saj je iz nje prevzel blizu 50 pesmi.

Zakaj v tej zvezi omenjam rokopisne pesmarice?

Ročno prepisovanje besedil – marsikdaj tudi iluminiranih – je značilno za čas pred Gutenbergom, čeprav se je ohranilo še dolgo po tem, ko je tiskanje postalo vsakdanje opravilo. Spomnimo se, da se je tiskarstvo prav na našem območju pojavilo zelo zgodaj, saj naj bi bila prva knjiga na današnjem ozemlju Slovenije natisnjena v naših krajih, v Dolnji Lendavi (1573).

Rokopisne pesmarice so običajno nizale pesmi v sklopih, ki so spremljali cerkvene praznike oziroma so bile pesmi posvečene posameznim praznikom. Najstarejša med njimi – prva martjanska pesmarica – se od drugih (Novak omenja, da jih je znanih blizu 80) ne razlikuje le po obsegu, pač pa tudi po tem, da poleg prazničnih cerkvenih pesmi vsebuje

tudi povsem posvetne, vsakdanje teme, ena pesem pripoveduje celo o bitki pri Siget. A prvi trije deli (od petih) »vsebujejo v glavnem besedila za petje pri božji službi (z označenimi napevi)« in »nekatera daljša besedila, mogoče za branje ali recitiranje v cerkvi ali šoli«, ugotavlja Vilko Novak, avtor spremnega besedila in urednik knjižne izdaje *Martjanske pesmarice* (ZRC SAZU, Ljubljana, 1997).

Na straneh 21–23 Novak opozarja na luteranski značaj te pesmarice. Martjanska župnija je bila v lasti evangeličanov v letih 1592 do 1672, torej v času, ko je pesmarica datirana (nad domnevno letnico 1649 je zapisana druga, 1710). Predvsem pa pesmarica vključuje več jezikovnih priredb pesmi osrednjih slovenskih protestantskih piscev, Trubarja in Dalmatina, najdemo pa tudi iz nemških virov prirejene luteranske pesmi in prevode madžarskih besedil.

Seveda pri tem bežnem pregledu zgodnjega cerkvenega pesništva ne moremo mimo dela Števana Sijarta (1765–1833). V predgovoru k zbirki *Mrtvečke pesmi* (Sombotel, 1796) je prav tako opozoril, da so iz »stari pism vküp pobrane, poboukšane, ino na hasek slovenskoga naroda zdaj oprvič na svetlost dane ...« Iz 18. stoletja so ohranjene *Slovenske duhovne pesmi*, ki jih je Balaž Berke objavil v Nemes Csóju.

Mihal Barla (1778–1824) je na pobudo superintendenta Kissa pripravil in leto pred smrtjo, torej leta 1823, v Sopronu objavil *Krščanske nove pesmene knige*.

Ne moremo torej reči, da je Janoš Kardoš na tem področju oral ledino, lahko se je naslonil na določeno tradicijo zapisovanja cerkvenih pesmi in na dela prvih prekmurskih protestantskih piscev.

Kardoševe Krščanske cerkvene pesmi (*Krsztsanszke Cerkevne Peszmi*)

Köszeška izdaja iz leta 1848 ima na 448 straneh zapisanih 510 pesmi, izvodu, ki ga hrani soboška Pokrajinska in študijska knjižnica, so dovezane še *Pobožne molitve za posebno csest bo'zo*. Pesmi so razdeljene v 17 skupin, skupine so še naprej členjene, Janoš Kardoš pa jih je naslovil takole: *Vadliüvânje, Bôg, Cslovek, Odküpitel, Poszvetitel, Náprave poszvetseinya, Dühovno králevsztvó bo'ze, Právo krsztsanszvtó*, potem je razvrstil pesmi za različne skupine ljudi in situacije ter končal s pesmimi *Blá'zenszvtó krsztseníka vu eton 'zitki in Szlédnya dugovánja*. Pri vseh pesmih je označena nota, velike začetnice znotraj vrstic pa označujejo nove verze. *Nadavek* (dodatek) vsebuje 4 pesmi, ki so štete v skupno število.

Vilko Novak ugotavlja, da se je Kardoš »vsebinsko povsem oddaljil od Bakoša in Barle« (Novak: Izbor, 70). Včasih je sicer ohranil začetek kake pesmi, nadaljeval pa po svoje. Večina pesmi je na novo prevedena, tako da ne moremo govoriti o predelavi

starejše pesmarice. Ni pa niti suženjsko sledil kakemu tujemu vzoru. Gre za samostojno, avtorsko delo. Od predhodnikov se je po ugotovitvi Novaka oddaljil tudi jezikovno, predvsem je iskal in tvoril nove izraze, skrbno iskal pravilne rime, »njegova dikcija je slovesna, celo patetična«, sklene svoje ugotovitve Vilko Novak.

Krščanske pogrebne pesmi (*Krsztsanszke Mrtvecsne Peszmi*)

Podobno kot je Kardoševa cerkvena pesmarica nadomestila Barlovo, so Kardoševe *Krsztsanszke Mrtvecsne Peszmi* nadomestile Sijartove. Izdaja, ki je bila natisnjena v majhnem formatu v Körmendu, nosi letnico 1848, obsega 168 strani in vsebuje 88 pesmi ter dodatek. V predgovoru, datiranem 15. szüsa (februarja) 1845, na Hodoši, Janoš Kardoš opozarja:

»... Eti naime je na szvojem meszti – trôst za plakajôcse, oszter návuk pokôre za hüdobnyáke, visisi glász vüpanja za vse Bôgi ino jákoszti podáne, i poprêk velika isztina vere ino 'zitka za pôtnike isztino poszlühnoti i nasledüvati gotove. Ka za dragsi kincs bi tak mogao jasz szrdcam pobo'znim lüblénoga národa mojega ponüditi, kak isztino 'zitka, vu eti naszledüvájôcsi peszmaj mrtvecsni naprêdano?«

Knjiga je razdeljena na tri poglavja (s številnimi podpoglavji):

1. *Mrtvecsne Obcsinske Peszmi*
2. *Mrtvecsne Rázlocsné Peszmi*
3. *Mrtvecsne Zmeszne Peszmi*

Lutharov preurejeni ponatis pesmi je izšel v Murški Soboti leta 1929. V predgovoru k tej izdaji Adam Luthar ugotavlja, da smo doslej imeli dve pogrebni pesmarici. V nekaterih cerkvenih občinah so uporabljali Sijartove pesmi, »...steri poëzia je pa zadosta szlaba in melodía vnogi pëszem szploh nepoznána.« Drugod so uporabljali Kardoševo pesmarico, »...steri poëzia je pravdobra«.

To mnenje, ki delno tudi ovrednoti Kardoševe pogrebne pesmi, nas že pelje do zadnjega poglavja v tem nagovoru, do vprašanja o pomenu Kardoševga dela za prekmursko protestanti(sti)ko in književnost.

Pomen Kardoševga dela

Iskali ga bomo predvsem na dveh od številnih torišč njegovega delovanja:

1. na vzgojno-izobraževalnem in
2. prevodnem, torej literarno-ustvarjalnem področju.

Vili Kerčmar v svojem pregledu *Evangelíčanska cerkev na Slovenskem* ugotavlja: »S sprejetjem Kardoševga predloga o vzpostavitvi 'duhovniško nadzorne'

ali dekanijske funkcije na področju izobraževalne dejavnosti, je Kardoš leta 1845 prevzel dolžnosti dekana luteranskih (protestantskih) šol v slovenskem (prekmurskem) okolišu. To pa je le še bolj poglobilo njegovo zavzetost, da bi razširil in dvignil kulturno raven svojih vernikov in rojakov.« (Kerčmar, 150)

Kardoš se je lotil priprave učbenikov za prekmurske osnovne šole, nekatere je prevedel, druge je samostojno sestavil ter vanje vnesel tako izobraževalne vsebine kot tudi literarne prispevke. Visoko je dvignil nivo jezikovnega izražanja, bogatil je jezik rojakov z novim izrazjem, skrbno pisavo, uveljavil odličnost pri uporabi materinščine, t. j. prekmurščine.

A Janoš Kardoš je bil predvsem pesnik, rojen poet. V njegovem ustvarjalnem opusu sicer zasledimo tudi nekaj (večinoma neobjavljenih) proznih prevodov in zapisov, a srčika njegove ustvarjalnosti je v poeziji. Rezultat tega nagiba sta seveda v prvi vrsti obe cerkveni pesmarici. Janos Fliszar ga v knjižici o velikih prekmurskih možeh označuje s presežnikom: »Nâvéksi nas pizsátel i pesznik vendszlovenszkega jezika i literatúre sztvoritel«. Mnenje navajam, čeprav se zavedam, da so s tovrstnimi epiteti zmeraj težave.

Začetki prekmurske literarne tvornosti so seveda v 18. stoletju, mejni kamen je Küzmičev prevod *Nouvoga zákona*, 1771. Janoš Kardoš je nastopil slabo stoletje pozneje, vendar se je duhovne/cerkvene poezije lotil z novo, globljo subtilnostjo in poetiko, z zelo prefinjenim odnosom do jezika, izjemno skrbnostjo za vsebino in pesniške prvine, kot so stopica, ritem, rima itd. (Zavedam se, da gre v večjem delu za pete pesmi, jaz jih obravnavam kot poezijo). Pesmim je dal čustveno in miselno globino.

V tem je njegova veličina. Svojo bogato nadarjenost je nadgradil z izvrstno izobrazbo, poznal je tako klasično kot tudi sodobno literaturo, prevajal je pesmi madžarskih sodobnikov. Verjetno mu je zgodovinska zavest narekovala potrebo, da s temi dosežki seznaniti in obogati tudi svoje rojake. Odlično je opravil delo, ki ga teorija primerjalne literarne zgodovine poimenuje *literarno posredništvo*, saj so pomemben sestavni del njegovega opusa tudi prevodi literarnih del. Prevode pesmi madžarskih velikanov je deloma razsejal po čitankah, mnogi so ostali v rokopisu in smo jih lahko spoznavali šele veliko časa po nastanku – predvsem prek objav v *Düševnem listu* v dvajsetih letih prejšnjega stoletja in v nekaterih drugih publikacijah.

Temeljno delo pri spoznavanju starejše prekmurske literarne ustvarjalnosti je *Izbor prekmurskega slovstva* prof. dr. Vilka Novaka. Kot urednik Pomurske založbe sem imel privilegij, čast pravzaprav, posedati v njegovi tesni in zmeraj pretopli sobici v ljubljanski Rožni dolini. Bil je pravi modrec z odličnim spominom; na pešpoti od Bogojine do Sobote skozi Noršince se ni

spomnil le vsake hiše, ampak je poznal sleherni kamen. Znal me je pobarati: »Pa na Kardoša, se kaj spomnite? Na rokaj bi ga morali nositi, njega, pa vse druge, kak veliko delo so opravili!«

Ne na rokaj, v srcaj je nosimo, spoštovani gospod profesor!

Ludvik Sočič

LITERATURA

Kardos János, *Krsztsanske Czerkevne Peszmi vödane szpravicsam evangolicsanskim*, V-Köszegi, 1848. Hrani Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota.

Kardos János, *Krsztsanske Mrtvecsne Peszmi*, V-Körmendini, 1848. Uvod: Na Hodosi Szüscza 15. 1845, Kardos János ev. Duhov. Hrani Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota.

Vili Kerčmar: *Evangelicanska cerkev na Slovenskem*, soavtorica Jana Kerčmar, Evangelicanska cerkev v Sloveniji, Murska Sobota, 1995.

Vilko Novak, *Izbor prekmurskega slovstva*, izdala in založila zadruga katoliških duhovnikov, Ljubljana, 1976.

Fliszar Janos-Luthar Adam, *Prekmurja znameniti evang. mo'zje. Priložba »Düsevnoga liszta«*, Murska Sobota, 1924. Hrani Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota.

Martjanska pesmarica, uredil in spremna besedila napisal Vilko Novak, Založba ZRC SAZU, Ljubljana, 1997.

Miroslav Kokolj-Bela Horvat, *Prekmursko šolstvo od začetka reformacije do zloma nacizma*, Pomurska založba Murska Sobota, 1977.

Düsevni list, več števil.

ZBRANA DELA PRIMOŽA TRUBARJA XI. in VIII. knjiga

Izdajanje *Zbranih del* Primoža Trubarja, ki ga vodi glavni urednik Ph Dr. dr. Jonatan Vinkler, se uresničuje z rednim izhajanjem napovedanih knjig v elektronski obliki pri Pedagoškem inštitutu v Ljubljani ob finančni podpori Javne agencije za knjigo Republike Slovenije. Grafično oblikovanje Primoža Orešnika povzema pri straneh elektronske knjige tiskarsko oblikovanje izvirnika.

Knjige so izdane v verzijah flipbook, pdf (priporočeno za iPad) in ZIP-ISO distribucija na CD nosilcu za operacijski sistem Windows (500 izvodov). Za prenetje s spletnega mesta za zasebno uporabo so dostopne na <http://www.pei.si/Sifrant/StaticPage.aspx?id=Dostopne> so tudi v brskalniku Google pod »Zbrana dela Primoža Trubarja«.

Na razpolago so pod pogoji slovenske licence Creative Commons 2.5 (priznanje avtorstva, nekomercialno, brez predelav). V skladu s to licenco sme vsak uporabnik ob priznanju avtorstva delo razmnoževati, distribuirati, javno priobčevati in dajati v najem, vendar samo v nekomercialne namene; predelovanje ni dovoljeno.

Nemški predgovori

Leta 2011 je izšla XI. knjiga, ki jo je uredil Edvard Vrečko. V njej so nemški predgovori oz. posvetila v dveh skupinah: nemški predgovori v slovenskih knjigah in nemški predgovori v neslovenskih knjigah. Urejeni so po časovnem zaporedju; vsakemu nemškemu besedilu sledi slovenski prevod, ki je delo Edvarda Vrečka. Na koncu knjige je urednikova spremna beseda *Predgovor kot posvetilo v Trubarjevih knjigah*.

Že ob sprejetju zamisli o izdaji *Zbranih del Primoža Trubarja* je uredniški koncept zaradi posebnosti predvideval, da bodo Trubarjeva neslovenska, to je nemška besedila posvetil objavljena v posebni knjigi *Zbranih del*. Zato so v že objavljenih knjigah izostala. Doslej je bilo objavljenih več transkripcij oziroma prevodov Trubarjevih nemških predgovorov, vendar še nikoli niso bili vsi zbrani na enem mestu. Najpopolnejše prepise, vendar brez prevodov, je objavil O. Sakrausky, najpopolnejše prevode brez prepisov pa M. Rupel. Nekaj je tudi posameznih prevodov in prepisov, ki so izšli ob izdajah faksimilov. Zaradi takšne razdrobljenosti je bila želja uredništva, da na enem mestu zbere in objavi vse znane Trubarjeve nemške predgovore, tudi tiste iz hrvaških glagolskih in ciriličnih izdaj tiskarne v Urachu. Ne glede na vse te predloge slovenskih prevodov se je urednik tokratne izdaje Trubarjevih nemških predgovorov odločil za popolnoma novo, samostojno transkripcijo, prav tako pa tudi za nove prevode nemškega teksta v slovenski jezik iz kopij izvirnikov oziroma faksimilov, ki so mu bili na voljo iz različnih virov, največ iz Rokopisnega oddelka Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani.

Ena dolga predgovor

Konec leta 2012 je izšla VIII. knjiga *Zbranega dela* Primoža Trubarja. Uredil jo je Jonatan Vinkler. Prinaša znanstvenokritično edicijo dveh pomembnih Trubarjevih razpravnih del; to sta: *Tiga Noviga testamenta ena dolga predgovor* (1557) in *En regišter, ena kratka postila* (1558). Prvo omenjeno besedilo je bilo prvotno izdano kot uvod v branje Trubarjevega *Tiga prviga dela tiga Noviga testamenta* (1557) in je bilo s koledarjem, z evangeliji po Mateju, Marku, Luku in Janezu ter z *Apostolskimi deli* natisnjeno in primarno vezano v isti knjižni blok, Theodor Elze pa je menil, da je bila *Ena dolga predgovor* ob prvi izdaji v recepcijskem obtoku tudi v obliki samostojne knjige. *Ena dolga predgovor* je bila doslej sodobnemu bralcu dostopna v obliki reprinta knjižnega bloka (ur. Kazimir Rapoša, Cankarjev založba, Ljubljana 1986), *En regišter, ena kratka postila* pa zdaj v *Zbranih delih VIII* izhaja prvič po izvirni objavi v 16. stoletju. Edino obsežnejše mesto iz *Enega regištra*, ki pa se je zlasti v rabi za šolske potrebe (berila) uveljavilo praktično kot »obče mesto«, je zadnja tretjina berila/pridige Na

to VIII. nedelo po S. Troyci. Le-ta je v splošni zavesti znana pod naslovom *Proti zidavi cerkva*, temeljno popularizacijsko edicijo pa je prinesla izdaja *Slovenskih protestantskih piscev* Mirka Rupla (1966).

Novice Pedagoškega inštituta

KNJIGA PROTESTANTI(STI)KE

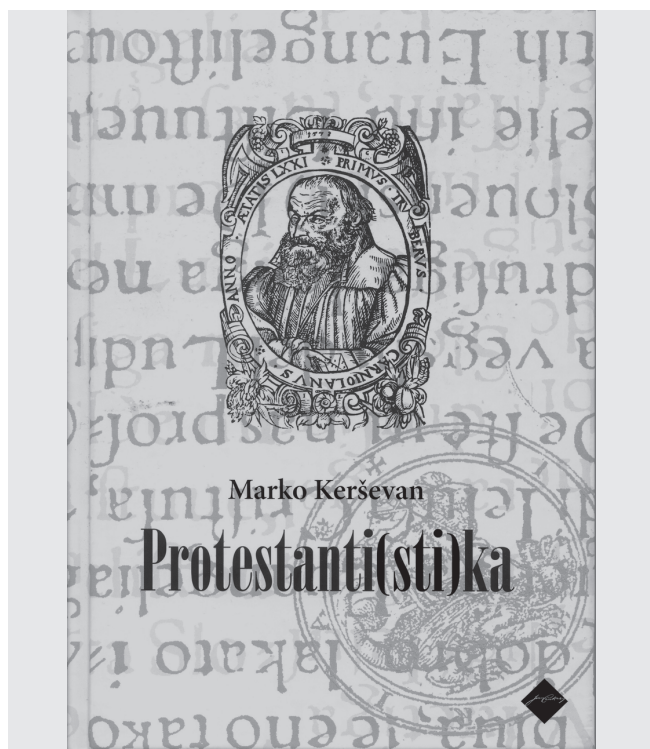
Proti koncu leta 2012 je pri Cankarjevi založbi izšla knjiga Marka Kerševana z nekoliko zapletenim naslovom *Protestanti(sti)ka*. Kerševan ga v uvodu pojasni: *protestantistika* je veda o protestantizmu in s tem zbir besedil, ki se ukvarjajo s protestantizmom; *protestantika* je zbir protestantskih besedil, se pravi, v ožjem pomenu zbir besedil, pisanih s protestantskih izhodišč; naslov knjige izbranih besedil torej pove, »da gre za besedila o protestantizmu in hkrati za besedila, ki obravnavajo in preučujejo protestantizem iz protestantskih izhodišč in ki so pri tem opredeljena in zavzeta 'za protestantizem'«. Knjigo lahko beremo s polnim upoštevanjem tega avtorjevega pojasnila, torej kot avtorjev prispevek v sicer še vedno precej skromen korpus izvirne slovenske protestantske znanstvene in strokovne publicistike. Pravzaprav kot pregleden vpogled v avtorjev na različnih točkah navzoč in pogost, ne samo enkratni prispevek. Kerševan namreč s knjigo ponudi izbor – ne pa zbir – svojih spisov iz zadnjih 25 let, hkrati pa jih niza v smiselni skupinah, ki so poimenovane *Protestantizem danes; Trubariana; Priložnostno, a bistveno; Ob praznovanju in spominjanju*.

Morda kaže za doumevanje Kerševanovega razumevanja, razmišljanja in prizadevanja najprej prebrati sestavek na koncu knjige, komemorativni nagovor na Rašici ob nenadni smrti Ota Norčiča (1935–2002), prvega predsednika Slovenskega protestantskega društva Primož Trubar. Izluščiti je mogoče: protestantizem sodi v samo jedro življenja v sodobni Sloveniji; slovenski knjižni jezik je plod protestantskega duha Trubarja in njegovih; prizadevanje za družbo z ideali spoštovanje človeka, človekova svoboda, enakost in solidarnost, osebna odgovornost in delovna naravnost se ujema s prizadevanjem za uresničevanje vrednot protestantskega krščanstva; protestantsko krščanstvo omogoča preseganje ali vsaj mehčanje polarizacije, ki nastaja med katolištvom in protikatolištvom, prehajajočim v protikrščansko naravnost. V ozadju takega prepričanja so Kerševanove globoko pretehtane osebne izkušnje, kakor izpoveduje avtorjev uvod. Med njimi je nedvomno tudi srečanje s krščanstvom Karla Bartha, o čemer priča njegova knjiga (*Vstop v krščanstvo drugače: Protestantska teologija (Karla Bartha) v našem času in prostoru*, 1992).

Zaradi vsega tega ni naključje, da je na prvem mestu

v prvi skupini ravno poučni spis (2009) o krščanstvu na protestantski način, ki uvede človeka v bistvo in temeljne nauke protestantizma. Drugi spis je nastal iz spoznanj o vrednotenju prispevka protestantskega krščanstva k oblikovanju moderne družbe. O tem so Kerševan in sodelavci pisali že v knjigi *Protestantizem, slovenska identiteta in združujoča se Evropa* (2006). Med drugim sviri, da bi s poenostavljenim dožemanjem misli Maxa Webera videli v protestantizmu izvir moderne družbe in kapitalizma, in privzame realnejšo trditev, da zahodne moderne družbe niso nastale »brez krščansko religioznih spodbud in opor, kakršnih je največ nudilo prav protestantsko krščanstvo«. (Dodati bi bilo mogoče opozorilo, da tudi ne brez pobud renesanse in humanizma, njegove navezave na antiko in njegove zavrnitve religijsko in cerkveno opredeljene sholastike; prim. Kerševanovo misel v obravnavani knjigi, 161.) Pri svojem ustavljanju ob posameznih značilnih vrednotah, na primer ob individualnih človekovih pravicah, človekovi svobodi in človekovi znanosti, Kerševan razkrije tudi nenavadno sodobno teološko zadrego, ko ob luthrovskih pojmih *poklic* in *poklicanost* primerja sedanji slovenski standardni prevod ključnih svetopisemskih mest (Sir 11,20–21; 1 Kor 7,20 in 7,24) in prejšnje, tudi Dalmatinovo prevajanje ter ugotovi, da ta pojma nista dobila mesta v sodobnem slovenskem standardiziranem branju *Svetega pisma*.

Značilna za Kerševanovo ukvarjanje s krščanstvom na protestantski način sta prestop običajnih okvirov sociologije religije (prim. njegovo knjigo *Sociologija – marksizem – sociologija religije*, 2011) in prehod v pretresanje ne samo položaja človeka, temveč tudi položaja sodobnih osrednjih religijskih, pravzaprav teoloških pojmov. Med njimi je zanj, na primer, *sveto* (gl. v knjigi, 40 sl.), vendar drugačno kot po heideggerjevskem ali novodobnem pojmovanju; seveda pa *sveto* v dandanašnjem, postmodernem (morda celo postpostmodernem) času. Pri tem vprašanju poišče Kerševan izrekanja evropskih teologov, filozofov in umetnikov o navzočnosti/nenavzočnosti Boga in Božjih znamenj v svetu in ob človeku, zlasti tista izrekanja, ki jih je v zadnjih sedmih desetletjih izzvalo človekovo trpljenje v vojnih in vsakršnih grozotah. Govori o dvojni, soodvisni ogroženosti: o ogroženosti posvetnosti (lahko bi rekli: nesvetosti) sveta in o ogroženosti vere, krščanskega monoteizma. Svojo temeljito analizo – dotakne se tako Ernsta Blocha in njegovega aforizma (»Le ateist je lahko dober kristjan, le kristjan je lahko dober ateist.«) kakor »ateistične teologije« in »teologije Božje smrti« – sklene z izrekom (52), da »najbolj zaresna vera, zaresna *fides* je le tam, kjer je Bog navzoč v skritosti, ki/da onemogoča človeško, prečloveško ravnanje z njim, [...] kjer zato ne gre brez vere kot (za)upanja«. In doda: »Ta dopušča kvečjemu slutnjo, da je Bog na svoj način že navzoč. A samo to, kaj več bi bilo manj (od krščanske vere) ...« Takšno raven razpravljanja – s tremi značilnostmi: kri-

tična analiza teološke snovi, kakor je dana v sedanjem svetu; zasidranost v sedanjosti, misel na prihodnost; samostojno izpeljan sklepni izrek – doseže Kerševan tudi v spisu o možnostih reformatorske teologije in sploh protestantskega krščanstva (na primer z vero v opravičenje človeka *samo po milosti* in *samo po veri*) v 21. stoletju (54 sl.).

Med Kerševanovimi zanimivimi in za interpretacijo slovenskega protestantskega krščanstva v 16. stoletju bistvenimi temami sta, prvič, Trubarjeva teologija Gospodove večerje (evharistije) in, drugič, Božja beseda in/kot ljudski jezik. Razprava o prvi temi zahteva zaradi nizanja teoloških otenkov skrbno branje in je ni mogoče nazorno povzeti v nekaj stavkih; izteče se v spoznanje o živi aktualnosti Trubarjevega prizadevanja in njegove vizije. Za pojmovanje vloge jezika slovenske reformacije v oblikovanju slovenskega naroda je pomembna Kerševanova navedba (126) dejstva, da je bila Trubarjeva odločitev za uporabo jezika svojega ljudstva v knjigi, se pravi za prvo uporabo tega jezika kot knjižnega jezika, posledica želje in potrebe po neposrednem in razumljivem oznanjanju Božje besede: »Ali bolje rečeno: prav zaradi silnega vzgona, ki je izhajal iz protestantsko krščanskega verovanja Trubarja in njegovih, je slovenski jezik, govor prebivalcev Kranjske, Štajerske, Koroške, Goriške, doživel svoj vzpon in razvoj v knjižni jezik že v 16. stoletju.« Neovrgljivo pa je tudi Kerševanovo poudarjanje Trubarjevih poimenovanj »Slovenci«, »slovenski«, »slovenska dežela«, »slovenski jezik«, ki so zajemala vse dele ljudstva ne glede na upravne deželne meje. V upoštevanju teh dejstev, ki so postala temelj za postopno zgodovinsko grajenje zavesti o narodni identiteti na podlagi jezika,

na podlagi skupnega knjižnega jezika, ni nič romantičističnega ali nasilno narodnjaškega.

Od vpogledov v Kerševanovo knjigo kaže zapisati še enega, zadeva pa ob njegovo presojo obravnavanja protestantskega krščanstva v slovenskem leposlovju (146–160). Ob Pregljevih upodobitvah protestantskih kristjanov Kerševan opaža »nesorazmerje med ogorčeno in brezprizivno zavrtnitvijo luteranstva in šibko izdelanostjo njegove podobe«; največkrat je »luteranstvo predstavljeno kot nevera ali kvečjemu kot 'poluvera', kot vera s primanjkljajem«, kot »tuji duh«, ki ga »katoliška verna duša slovenska« ne prenese. Povod za pisateljevo zavrtnitev luteranstva je predvsem nauk o opravičenju samo z milostjo in samo z vero, ki da svojega privrženca na Slovenskem vodi v brezupno iskanje znamenj Božje milosti in zato v »bridkost in obup«. Največjo težo v Pregljevem »polemičnem« prikazovanju nesrečne usode bogovca Jerneja pa naj bi imelo luthrovske pojmovanje spolnosti. Kerševan pojasni, da se Jerneju luthrovska »pomiritev čutnosti in duha, zemeljskosti in odrešenja« ne posreči, ker njegova zgodba poteka »znotraj še vedno žive katoliške matrice (prepoved–kršitev–krivda–sakralizacija)«, kar samo okrepi »dialektiko sakralizacije in demonizacije čutnosti« (151). Pregljevo vnašanje sočasne mahničevske delitve duhov pa Kerševana spodbudi k polemičnemu očitku, da ni zmogel dojeti katolištva in luteranstva »kot različnih artikulacij krščanstva [...], kot raznovrstnosti *znotraj* krščanstva in njegove dediščine, ki različno ustrezajo različnim ljudem istega časa in različnih časov, tako na Slovenskem kot kje drugje« (153). – Za Kerševanovo pozornost ob literarnem portretiranju nekdanjih protestantov je značilen tudi zapis, ki do uvrstitve v knjigo še ni bil objavljen, govori pa o liku Petra Kupljenika, kakor ga je oživil Alojz Rebula v enem od poglavij v svoji knjigi *Arhipel: panorama slovenskih stoletij* (2002). Kupljenik, pridigar na Gorenjskem, je bil po inkvizicijski obsodbi leta 1595 živ sežgan v Rimu na Campu dei fiori. Kerševan razbere, da se v prikazanih Kupljenikovih pogovorih s sojetniki Tommasom Campanello, Giordanom Brunom in drugimi pokaže njegova vera v Kristusa, tudi njegov »realizem, stanovitnost, trmasto uporništvu in odpornost«, tudi iskanje ljubezni in človeške bližine, onkraj tega pa nekako prevlada »neki temeljni Kupljenikov pesimizem, mračno občutje«. V usta mu je položen stavek: »Vleče me v temo.« Kerševan se ne more znebiti vtisa, da v tem prihaja na dan pisateljeva »katoliška partijnost«. Kupljenikovo občutenje osamljenosti in zapuščenosti se namreč v Rebulovi pripovedi izteče tik pred usmrtnitvijo v pričakovanje čudeža. Kerševan opazi: »Ob zadnjem opisanem doživljanju Kupljenikovega soočenja s smrtjo Kristusa in zaupanja v Kristusa ni.« Kljub priznavanju umetnikove svobode sproži vprašanje, zakaj

ni bilo mogoče pokazati Kupljenikove (zelo verjetne) končne stanovitnosti v veri v Kristusa. In doda, da morda zato, ker bi bila Kupljenikova podoba preveč približana podobi mučenca, ki »prvi v izpričani in dokumentirani slovenski zgodovini umre zaradi svoje vere in zanjo«.

Dušan Voglar

DEMOKRACIJE NI BREZ MORALE

Hans Küng je predaval v okviru prireditve Maribor 2012 – Evropska prestolnica kulture (EPK) v četrtek, 28. junija 2012. To je bilo uvodno predavanje na tridnevnem mednarodnem ekumensko-medverskem in medkulturnem simpoziju *Verstva v dialogu s sodobno kulturo*. Küng je svoje predavanje z naslovom *Kaj povezuje in ohranja sodobno družbo? Svetovne religije – svetovni mir – svetovni etos* razdelil v šest tem: 1. Krščanske ali sekularne vrednote? 2. Etični temelji. 3. Kaj razdira družbo? 4. Etično utemeljena Evropa. 5. Vezivo družbe. 6. Obvezujoče etične vrednote.

V *Uvodu*, ki ni samo vljudnostno pozdravni, je Küng nakazal vsebino predavanja, s katero je želel slovenskemu svetu približati idejo svetovnega etosa. Opozoril nas je, da je »zavest o skupnem temelju osnovnih etičnih vrednot, meril in drž, ki omogočajo miroljubno sožitje v pluralistični in odprti družbi Slovenije, odločilnega pomena«, kajti po njegovem »ponuja svetovni etos duhovni temelj, ki omogoča graditi mostove med ljudmi različnih religij, med vernimi in nevernimi, med ljudmi različnih kultur«. Velja namreč: »V pluralistični družbi ne more ena sama religija ali ideologija predpisati etosa za celotno družbo. O temeljnem in nosilnem etosu je potreben družbeni dialog med vsemi akterji, ki so v družbi.« In življenjska zgodba Hansa Künga je zgodba heretika in oporečnika, ki še danes vztraja, da je treba podpreti ljudi, ki ne sprejemajo in odklanjajo cerkveno zadrto moralo, ne pritrjuje pa tudi tistim, ki sledijo nihilistično-libertinistični življenjski naravnosti.

Küng je katoliški duhovnik in osebno zelo religiozen, vendar pa je v svojem mariborskem predavanju izrecno opozoril: »Z ekskluzivnim poudarjanjem krščanskih vrednot v današnji pluralistični družbi ne pridemo dlje od cerkvenih zidov. Kdor bi jih želel trobentati iz cerkvenih zvonikov, ga bo kmalu preglasil hrup ulice. To velja za vse družbe v Evropi, pa če so postsocialistične kot Slovenija ali ne. Kdor bi želel v današnji pluralistični stvarnosti evropskih držav ljudem nadeti prisilni jopič krščanskih vrednot, bi se izkazal za politično nerealnega, filozofsko in teološko pa za

nelegitimnega.« Po Küngu izhaja iz tega predvsem zahteva, da »morata kristjan in krščanski teolog jemati resno pozicije drugih religij, tudi različnih političnih in nazorskih skupin, vključno z agnostiki in nevernimi«. Krščanske vrednote pri tem niso razvrednotene, le da jim je treba dati pravo veljavo »samo na podlagi in v kontekstu splošnih človeških vrednot«.

Küng v svojem predavanju zavrača demokracijo brez morale, kajti kjer ni morale, tam ni verodostojnosti, zato se je treba vprašati, kako je demokracija združljiva z etiko oziroma vrednotami, ne da bi bilo kršeno načelo svobode, svobodne izbire in odločanja. V pogovoru za časopis *Večer* odločno poudari, da demokracija brez morale ne more preživeti; nemoralo prepoznava med drugim tudi v naraščajoči korupciji, »ki je neke vrste novodobna dednost«; razpasla se je povsod, po Nemčiji, tudi po Švici in še marsikje. »Kjer je korupcija, ni morale, razdeljujejo se sredstva po napačnem posestni(isk)em ključu, pa vse te napačne investicije, skratka, gre za sklop napak na področju gospodarstva in politike.«

Etike ni onkraj svobode in tudi ne na podlagi vsiljenih vrednot, zato »se izkaže za politično nerealno in filozofsko neopravičljivo, če bi želeli vsem ljudem izključno predpisati osnovne vrednote, kot so: demokracija, toleranca, pravna država, človekove pravice«. Küng opozori: »To je, na primer, pogosto mnenje doslednih laicistov, ki ga razglāšajo prav tako dogmatsko kot krščanski dogmatiki.« Kot katoliški teolog se najprej sprašuje, kaj učinkuje še posebej razdiralno na področju vere, ne zaobide pa tudi povsem posvetnih zadev in pove: »Obstajata dva verska razdiralna pojava in tudi eden sekularni, vsi pa so se razširili povsod po svetu kot glive cepljivke, ki razkrajajo družbo.« Verski fundamentalizem je značilen za vse religije po svetu in nikakor ne samo za islam. V zahodni, krščanski kulturi izstopa po Küngu »biblicistični protestantizem v Ameriki« in ta fundamentalizem »se v nekaterih ozirih prikazuje skrajno moderno; ko gre, na primer, za napredek, tehniko, industrijo, medije, prometni in finančni sistem«. Ne smemo pozabiti: »Fundamentalizem pa hoče na vsak način prisegati na svoj 'temelj', to je, na nezmotljivo avtoriteto svojih svetih spisov ali na enega od svojih nezmotljivih voditeljev. Drži se svojih točno določenih zakonov in dogem, ki jih črpa iz daljne preteklosti.« Po Küngu je treba tudi upoštevati, da »je fundamentalizem pojav, ki ima poleg verskih tudi socialne in politične korenine in ni razširjen le znotraj islama,« zato meni: »Obstajajo različice v judovstvu in krščanstvu, vendar tudi v budizmu in hinduizmu.« Tu se seveda kot poslušalci Küngovih misli sprašujemo, kako se s temi fundamentalizmi, ki nas že obkrožajo, sploh soočati.

Kot drugi izrazito verski razdiralni pojav omenja Küng »nepopustljivi moralizem« in ga zanimivo

opisuje: »Neusmiljeni rigorizem rimskega cerkvenega učiteljstva kot tudi nekaterih protestantov sooča družbo po vsem svetu s prijemi skoraj fanatičnega ekstremizma, s konkretnimi, večinoma zelo spornimi vprašanji, kot so kontracepcija in uporaba kondomov (glede na nevarnost aidsa), umetna oploditev, prenatalna diagnostika, prekinitev nosečnosti in evtanazija. Ta razvneti anti-modernizem hoče družbo dualistično razdvojiti na 'kulturo življenja' in 'kulturo smrti', na zagovornike življenja in privrženice smrti. Na človeštvo gleda apokaliptično, kakor da je na razpotju med življenjem in smrtjo, med blagoslovom in prekletstvom potopa. Vsaka ženska, ki jemlje kontracepcijske tablete, vsak moški, ki uporablja kondom, je kot zarotnik življenja uvrščen v kulturo smrti. S svojo 'mentaliteto zaščite' naj bi že bila na poti kulture izrojevanja.« Biti na polu kulture smrti je težka oznaka, diskriminacijski vzorec, ki pridobiva na udarni moči, žal, tudi pri nas.

Kot tretji sodobni razdiralni pojav, in to posvetne (sekularne) narave, je po Küngu »postmoderni poljubnostni pluralizem«, nekakšen ravnodušen postmoderni družbeni konsenz, saj »veliko ljudi na Zahodu, še zlasti tisti, ki si lahko privoščijo, gojijo prepoznavni življenjski slog brezbriznosti, potrošništva, hedonizma; nekateri ga brez sramu oglašujejo v medijih. Lahko bi z vzporednicami, ki so zelo očitne, govorili o neki real-politiki v malem: posameznik egoistično sledi svojim interesom in estetizira svoje vsakdanje življenje, pripravljen je le na tisti angažma, ki služi njegovim potrebam in občutjem ugodja. Individualnost se je tu spremenila v neizprosni individualizem, ki posameznika osamlja in ga zlepa ne osrečuje, na družbo pa vpliva razkrajajoče.« Tukaj Küng z veseljem ugotavlja, da v zadnjih letih »družba uživanja in doživljanja počasi znova odkriva odgovornost, tako da se lahko znova sprašujemo o odnosu med estetskim in etičnim«, in dodaja: »Ne rišem ne črno, ne rdeče. Razumem pa vendarle, da se, spričo takih fundamentalizmov, moralizmov, pluralizmov poljubnosti, številni resni sodobniki vprašujejo: kam drsi naša družba?«

S temi stališči se Küngovo predavanje najbolj osredinja na utiranje poti v iskanje možnosti za etično utemeljeno Evropo, kajti po njegovem je bila povojna Evropa »zgrajena na etičnih impulzih, ki so se vedno znova prebijali v ospredje, kadar je šlo za to, da se kljub divergentnim interesom ohranja enotnost«. Posamične države, tudi Slovenija, so vstopile v EU ne samo zaradi ekonomskih razlogov, ampak tudi zaradi etičnih, kajti to naj bi omogočilo vsakemu narodu maksimalno možnost razvoja v prihodnje.

dr. Cvetka Hedžet Tóth,
Evangelikičanski list, december 2012

BRANKO BERČIČ 1927–2013

Pred kratkim je umrl literarni zgodovinar in bibliotekar Branko Berčič, nevsiljiv, a ugleden raziskovalec slovenske protestantske književnosti. Doktoriral je leta 1965 na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Od leta 1951, torej takoj po diplomi na slavistiki, je delal v Narodni in univerzitetni knjižnici (NUK) v Ljubljani, v letih 1976–1980 je bil njen ravnatelj; od leta 1983 je bil profesor za bibliotekarstvo na Pedagoški fakulteti Univerze v Ljubljani. Raziskoval je književnost v 16. stoletju, poleg tega pa realizem 19. stoletja, predvsem Josipa Jurčiča in Ivana Tavčarja (knjiga *Mladost Ivana Tavčarja*, 1971). Preučeval je tudi razvoj knjige, bibliotekarstva in tiskarstva (*Tiskarstvo na Slovenskem*, 1968). Zlasti se je posvečal fondu rokopisov in starih tiskov v NUK. Bil je urednik ali sourednik strokovnih zbirk pri različnih založbah (npr. *Geschichte, Kultur und Geisteswelt der Slowenen* v Münchnu v založbi Rudolf a Trofenika) ter številnih periodičnih publikacij (npr. *Knjižnica, Zbornik NUK*) ter avtor razstav in urednik katalogov (*Zakladi NUK*); dejaven je bil v bibliotekarskih društvih. Za delo v bibliotekarstvu je prejel republiško nagrado Čopova diploma. Posvečal se je tudi domoznanstvu na območju nekdanjega loškega gospostva in v Škofji Loki urejal glasilo *Loški razgledi*. Med njegovimi večjimi znanstvenimi deli je najprej objavil v nemščini popis srednjeveških rokopisov v NUK (*Mittelalterliche Handschriften der National- und Universitätsbibliothek in Ljubljana*, München 1965), nato pa v soavtorstvu z drugimi v slovenščini katalog takratne zbirke rokopisov (*Katalog rokopisov Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani*, 1975). Pripravil je več faksimiliranih izdaj starejših slovenskih tiskov in zanje napisal temeljita spremna pojasnila. Med njimi sta Bohoričeva slovnica (*Arcticae horulae succisivae*, 1969) in monumentalna Dalmatinova Biblija (1968). Za protestantistiko je nepogrešljiv njegov popis dotlej odkritih ohranjenih tiskov 16. stoletja s slovenskimi besedili. Popis posameznih knjig je natančen in usklajen z zahtevami sočasne bibliografske stroke. Pri vsaki enoti so navedena nahajališča, ki jih je Berčič sam preveril in tako podal zadnje stanje. Popis, reprodukcije naslovnice in kratek uvod o slovenski književnosti v 16. stoletju in njenih avtorjih je objavil z naslovom *Das slowenische Wort in den Drucken des 16. Jahrhunderts* v zborniku *Abhandlungen über die slowenische Reformation* v zgoraj omenjeni zbirki v založbi dr. dr. Rudolfa Trofenika v Münchnu leta 1968. Skrajšana različica popisa je bila objavljena v slovenščini v *Zborniku NUK* leta 1984.

Obširnejši portret znanstvenika Branka Berčiča bo objavljen v reviji *Stati inu obstatu*; piše ga Mihael Glavan.

DRUŠTVENE EKSURZIJE

Slovensko protestantsko društvo je tudi leta 2012 nadaljevalo eno od svojih najznačilnejših in najodmevnejših dejavnosti: prirejanje ekskurzij. Na ekskurzijah sodelujejo tudi znanstveniki in strokovnjaki, ki so člani društva in s svojimi razlagami prispevajo v zakladnico skupnega znanja. Med ekskurzijami, načrtovanimi za leto 2012, je zaradi slabega vremena odpadel obisk Idrije in njenih znamenitosti – med njimi je prav gotovo plošča, odkrita leta 2011 v spomin na idrijske protestante v 16. stoletju. Uresničili pa smo ekskurziji v Sarajevo in Trst, obakrat z razširjenim programom, ki je zajel tudi bližnjo, v Bosni in Hercegovini pa tudi prav daljno okolico.

POTUJEMO V SARAJEVO

Že na rednem letnem občnem zboru Slovenskega protestantskega društva Primož Trubar smo se večinsko odločili, da je v letu 2012 za strokovno popotovanje v obsegu treh dni določena Bosna s Sarajevom. Kmalu po tem je bil izbran tudi datum potovanja. In res, 2. junija nas je iz skupne lokacije v Brežicah odpeljal avtobus, ki so ga ves čas krmarile večje roke odličnega voznika. V Brežice smo se udeleženci ekskurzije pripeljali iz dveh smeri, in sicer iz Ljubljane s parkirišča pri Dolgem mostu in iz Murske Sobote z mestne avtobusne postaje. Skupaj smo nato nadaljevali pot prek Hrvaške, mimo Zagreba in Slavonskega Broda, vse do Sarajeva.

Prva ura skupne poti je bila dokaj tiha, saj so potniki in potnice izkoristili čas za malo »dremuckanja«, kajti ura vstajanja in odhoda z naših domov je bila dokaj zgodnja. Pozneje pa sta dobro razpoloženje in odlična vodička potovalne agencije MM turist prispevala k prijetnemu potovanju, ki je potekalo brez kakršnih koli zapletov. Sploh pa nam je uspelo uresničiti ves načrtovani program za vse tri dni, kolikor je to naše

potovanje trajalo. Zadovoljni smo bili v večini tudi s prenočiščem in drugimi storitvami hotela, v katerem smo se nastanili in prenočili obe noči. Potovanje smo končali 4. junija. Srečno smo prispeli domov, polni osebnega zadovoljstva in lepih vtisov, o katerih smo lahko razglabljali in se pogovarjali še kar nekaj časa.

In kaj vse smo videli in doživeli?

Polno močnih in tudi nepozabnih vtisov o mestu nam je omogočila že panoramska vožnja po Sarajevu. Kljub temeljiti obnovi mesto ponekod še vedno ne more skriti posledic vojnega časa.

Nato smo mesto spoznavali s sprehodom in si ogledali glavne znamenitosti. Med najstarejše sodijo: Gazi Husrev-begova džamija iz leta 1531 (najpomembnejši islamski verski objekt), Careva džamija z medreso, arkadnim dvoriščem in kupolasto streho ter stara ortodoksna ali pravoslavna cerkev iz 16. st., ki je unikatna zaradi svoje netipične arhitekture in številnih legend o njenem nastanku. Seznanili smo se tudi z Univerzitetno knjižnico, zgrajeno 1896. leta v psevdomavrskem stilu. V njej je bila nekoč mestna hiša; bila je najlepša stavba Sarajeva, a je bila leta 1992 zelo poškodovana s topovskim obstreljevanjem in zažgana, uničenih

V Sarajevu in po vsej Bosni smo opazovali ogromno posledic nedavne nesmiselne vojne. Zato se je prav prilegel jutranji sprehod po lepo urejenem parku ob izviru reke Bosne pri Ilidži

pa je bilo devet desetih neprecenljivega kulturnega bogastva. Ogledali smo si še Svrzino kučo ter Latinsko čuprijo iz 16. st. (Principov most), svetovno znan po Sarajevskem atentatu Gavrila Principa, člana Mlade Bosne, na prestolonaslednika Franca Ferdinanda in njegovo soprogo Sofijo; posledica je bila, kakor vsi vemo, prva svetovna vojna. Omenim naj še Aškenaško sinagogo, zgrajeno leta 1902 v že omenjenem psevdomaverskem slogu; je tretja največja sinagoga v Evropi. V času našega ogleda je bila v renoviranju.

Seveda nikakor ni smela izostati tudi stara Baščaršija s številnimi »čevabdžinicami«, »aščinicami« (bosanski fast food) in »burekdžinicami«, »kafiči«, »slastičarnami«, z vsem mogočim blagom napolnjenimi trgovinami, rokodelskimi delavnicami, izdelovalnicami filigrana, zlatarnami, prodajalnami spominkov, pletenin in »čilimov«, kovnicami. Skratka, Baščaršija je še vedno kraj, kjer vrvi od številnih turistov in domačinov in kjer se čuti utrip mesta in drhtenje bosanskega srca in duše. Graditi so jo začeli leta 1462, razcvet pa je dosegla v 16. st. V njenem centru smo si ogledali tudi znani Sebilj – javni vodnjak v obliki kioska, delo arhitekta Aleksandra Viteka.

Oba večera smo si nekateri privoščili seveda še spoznavanje »Sarajeva ponoči« in ugotovili, da mesto dejansko sploh ne počiva.

Povedati je treba še, da smo večerjo v hotelu uživali ob prijetni živi glasbi. Da je bilo izvajanje »prava bosanska glasba«, sicer ne bi mogli ravno priseči, saj je bilo vmes veliko »zahodnih evropskih komadov«, a najverjetneje smo bili za to »krivi prav mi Slovenci«, ker so nas hoteli posebej počastiti.

V Sarajevu smo se, kakor smo načrtovali, srečali s predstavniki slovenskega kulturnega društva (gl. posebni sestavek). Naša izbrana delegacija s predsednikom mag. Viktorjem Žakljem je obiskala njihov sedež. Zadržali smo se kakšno dobro uro v prijetnem razgovoru, jim poklonili nekaj naših publikacij, jih seznanili z delovanjem našega društva, sami pa so prav tako predstavili svoje delovanje. Pokukali smo seveda še v razred slovenskega pouka, kjer je ravno potekala šolska ura, in videli kar številno zasedbo mladih. Prijetno je presenetila tudi polna stena gradiva in slik o reformaciji in Primožu Trubarju.

Posebne omembe je vreden obisk in ogled predora, imenovanega Tunel rešitve, ki so ga v zadnji vojni (1993) zgradili pod letališčem in je bil v času štiriletnega obleganja edini izhod iz obkoljenega mesta. O nastanku oziroma gradnji tunela ter njegovi uporabi smo si ogledali tudi film.

Popeljali smo se še do bližnje Ilidže, znanega zdraviliškega mesteca. Tam smo se sprehodili po čudovitem naravnem parku ter si ogledali turistično znano Vrelo Bosne (izvir reke Bosne). Neposredno smo lahko okusili dobrodejen in pomirjujoč vpliv idiličnosti tega

kraja in spoznali, da upravičeno nosi ime »Oaza miru«.

Tretji dan smo se zgodaj poslovili od prestolnice, tega resnično multinacionalnega in multikulturnega mesta. Popeljali smo se pod mogočno Bjelašnico do Konjica.

Tu smo se za kratek čas ustavili za ogled pokopališča in značilnih nagrobnih spomenikov, imenovanih *stečki* (gl. informacijo).

Nato nas je pot vodila mimo Jablanice po dolini Neretve v središče Hercegovine v Mostar – staro zgodovinsko hercegovsko mesto, ki se ponaša s številnimi džamijami, mostovi, kopališči ali »hamani«, cerkvami, čaršijami ter drugimi številnimi in zanimivimi arhitekturnimi objekti. To je mesto, kjer se prepletajo v vsej svoji zanimivi značilnosti orientalski in mediteranski vplivi.

Kakor vemo, je bil v zadnji vojni porušen znameniti kamniti most, ki je bil najlepši spomenik turške gradbene umetnosti, zgrajen leta 1566 (Mimar Hajredin). Most je povsem obnovljen in pod zaščito Unesca. Seveda smo si ogledali v živo znamenite skoke s tega mostu. Privoščili smo si še enourno svobodno pohajkovanje ter se okrepčali v prijetnih kotičkih, ki jih je bilo tukaj mnogo.

Naša naslednja postaja je bila nato Jajce, dobro nam znano mesto na sotočju Plive in Vrbasa, z zgodovinsko vlogo za narode bivše Jugoslavije (AVNOJ). Večina si je z zanimanjem ogledala tudi znamenite katakombe. Potem smo svojo pot nadaljevali do Banje Luke, kjer je bil krajši postanek za sprehod po starodavnem trdnjaskem kompleksu ob Vrbasu.

S tem smo zaokrožili svoje programirane ogleda, se kmalu poslovili od Bosne in se prek Bosanske Gradiške in nato Hrvaške vrnili na našo skupno izhodišče v Brežicah. Tukaj smo se poslovili Pomurci in nato s svojim avtobusom nadaljevali pot do Murske Sobote in naprej še na svoje domove, enako pa tudi »Ljubljanci« do Ljubljane in nato vsak na svoj domači prag.

Končna ugotovitev: Kakor vedno doslej – lepo, poučno, zanimivo in vredno doživeti! Čestitka organizatorjem in spodbuda za »le tako še v prihodnje«!

V. Violeta Deutsch Mesarič

O slovenskem kulturnem društvu

V programu našega izleta v Sarajevo je bilo poleg turističnega-zgodovinskega dela tudi srečanje nekaterih naših članov s predstavniki slovenskega kulturnega društva v Sarajevu. Še pred izletom smo navezali stik z nekaterimi funkcionarji društva in se kmalu po prihodu v hotel na Ilidži sestali z njimi. Dogovorili smo se za obisk slovenskega kulturnega doma v centru mesta

Ob obisku v sarajevskem slovenskem kulturnem društvu smo z veseljem ugotovili, da posvečajo veliko pozornost vzgoji svoje mladeži in ob tem zlasti do učenja materinega jezika in spoznavanju Slovenije

v nedeljo dopoldne, ko ima društvo tedenska članska srečanja z raznimi aktivnostmi, med drugim tudi dopolnilni pouk slovenščine za otroke svojih članov. Z naše strani se je srečanja udeležilo pet članov društva s predsednikom Žakljem na čelu, z njihove strani pa ožje vodstvo z nekaterimi najbolj aktivnimi člani. Predsednica društva je gospa Sanja Bogdanović, generalni tajnik gospod Samo Čolak, naš stik z društvom pa je pripravila ena najaktivnejših članic društva gospa Dina Maksumović. Sprejeli so nas v svojem kulturnem domu v ožjem starem centru mesta v Splitski ulici ob vnožju Trebevića.

Sarajevsko delavsko kulturno društvo Cankar ima dolgo zgodovino, saj je bilo ustanovljeno že 8. aprila 1934. leta. Delovalo je do začetka leta 1941, ko je bilo – kakor večina delavskih društev – prepovedano. Med svojim delovanjem je zbiral ter vključeval slovenske obrtnike in delavce s ciljem ohranjati slovenski jezik, kulturo, navade ter vzpostavljati kulturne vezi s Slovenijo. Prvo glasilo društva je bil list *Naša misel*, ki je začel izhajati 21. marca 1935. Vsebinsko je bil zelo bogat, saj je vseboval različne rubrike, kot so *Družabne novice*, *Iz Slovenije*, *Iz sveta*, razgibanost pa so mu dajali tudi različni eseji. Izhajal je slabo leto. Zelo dejaven član društva Marjan Telatko je leta 1937 ustanovil *Zoro*, časopis za družabno kulturo in izobrazbo, ki z

imenom *Zora Cankarjeva* izhaja kot letni almanah še danes. Doslej je izšlo 26 številk zanimivega in pestrega časopisa, nekaj zadnjih so nam tudi poklonili. Seveda smo tudi mi njim podarili nekaj primerkov naših publikacij.

Po končani drugi svetovni vojni, julija 1945, je bilo društvo obnovljeno. Kot Radničko kulturno društvo Cankar (RKD Cankar) je delovalo vse do leta 1951, ko je bilo – kakor vsa nacionalna društva – znova prepovedano. Leta 1947 je RKD Cankar štelo 270 članov, do konca leta 1948 pa 355. Poslednja skupščina RKD Cankar je potekala 24. februarja 1950. leta. V kratkem obdobju delovanja so v društvu potekale različne dejavnosti. Odvijale so se kulturne manifestacije in ohranjale tesne vezi s Slovenijo, od koder so prihajali kulturni programi in literatura. Društvo je posamezne programske zasnove izvajalo za širše občinstvo, tako je postalo sestavni del kulturnega življenja v Sarajevu.

Sledil je dolgotrajen mrk do zadnje vojne, ko je bilo 13. marca 1993 društvo obnovljeno in poimenovano Slovensko kulturno društvo Cankar (SKD Cankar). Začetek delovanja je zaznamoval predvsem kulturni program. Prva značilna manifestacija so bili Cankarjevi dnevi, ki so postali tradicionalni kulturni dogodek. Prvi prostori društva so bili v nekdanji Ljubljanski banki, potem se je društvo preselilo v Koturovo ulico,

kjer je delovalo do leta 1998. Tedaj se je znova preselilo v stari del mesta na Alifakovac. Leta 2007 pa je SKD Cankar dobilo nove prostore v Splitski ulici na številki 12, kjer se nahaja še danes. Šteje okrog 250 članov. S priložnostnimi kulturno-umetniškimi programi, ki se jih udeležuje širša publika, vsako leto zaznamuje pomembne slovenske praznike.

Društvo izvaja različne dejavnosti. Poleg dopolnilnega pouka slovenskega jezika in kulture za otroke ter tečaja slovenskega jezika za odrasle Cankar ponuja tudi čitalnico z bogato knjižnico, ki vsebuje okrog pet tisoč knjig, ima pestro izbiro slovenskih časopisov in revij za otroke, mladino in odrasle. V okviru društva deluje dokumentacijski center, ki se ukvarja z zbiranjem zgodovinskega gradiva o Slovencih v Bosni in Hercegovini. Mešani pevski zbor Camerata Slovenica ohranja slovensko glasbeno tradicijo in predstavlja društvo na visoki umetniški ravni. Eden od pomembnejših športnih dogodkov je Spominski teniški turnir Jan Doršner, ki poteka v spomin na vsestranskega mladega športnika Jana Doršnerja, ki je izgubil življenje 2. decembra 1992 na prvi obrambni črti mesta Sarajeva.

V začetku vojnega leta 1994 je kot oktobrsko-decembrska številka 1993 izšla prva številka *Zore Cankarjeve*, revije za kulturna in družbena vprašanja. Revija je naslednica *Zore*, ki jo je že aprila 1937 izdajalo društvo Cankar, vendar po zgledu in idejni zasnovi predstavlja popolnoma nov časopis, ustanovljen v izredno dramatičnem vojnem času. Glavni cilji slovenskega društva in dvojezične revije so bili in so še vzpostavljanje in ohranjanje nacionalne identitete Slovencev v Bosni in Hercegovini, predstavljanje slovenske kulture v bosansko-hercegovski družbi, vzpostavljanje in negovanje vzajemne kulturne komunikacije in pričevanje o družbenih in kulturnih okoliščinah našega časa. Prva glavna in odgovorna urednica *Zore Cankarjeve* je bila Nada Potočnik - Salom, nasledil pa jo je profesor Juraj Martinović. Od leta 2003 *Zora Cankarjeva* izhaja kot almanah društva, glavna in odgovorna urednica pa je Sanja Bogdanović.

V tej obliki časopis izhaja enkrat letno še vedno v nakladi 500 izvodov in v zavidljivem obsegu. To ni presenetljivo, saj je dejavnost društva neverjetno razgibana in kontinuirana skozi vse leto. Tako rekoč skoraj ni tedna, ko ne bi društvo pripravilo kakšne aktivnosti, kulturne ali zabavne prireditve, športnega srečanja, piknika, obiskalo rojake iz drugih slovenskih društev v Bosni (Kakanj, Zenica, Tuzla, Slatina), v mnogih krajih po stari domovini Sloveniji ali kje drugje v bivši skupni državi (zlasti na Reki in drugje ob hrvaški obali, pa tudi v Trstu in okolici), sprejelo obiska od drugod, še posebej pogosto iz Slovenije. Med najbolj zanimivimi dogodki iz društvenega programa naj omenimo še Prešernov dan (slovenski kulturni praznik), praznovanje dneva žena, Cankarjeve dneve,

močan šahovski turnir, nastopanje njihovega zbora na pevskem taboru v Šentvidu pri Stični, vsakoletno polaganje venca na grob novinarja-fotografa Iva Štandekerja (padel v Sarajevu), večer slovenske kulture, koncert ob dnevu slovenske državnosti in prireditev ob dnevu reformacije. Skupaj s slovenskimi društvi po drugih bosanskih krajih so ustanovili gibanje Evropa zdaj, ki aktivno sodeluje v prizadevanjih za sprejem celotne Bosne v Evropsko skupnost. Vso to aktivnost vestno predstavljajo v svojem almanahu, v zadnjem času pa tudi na svoji spletni strani www.skdcankar.ba, kjer je samo v letošnjem letu zabeleženih okoli 50 najrazličnejših dogodkov, povezanih z društvom.

Dobili smo vtis, da so člani društva najbolj ponosni na kontinuiran dopolnilni pouk slovenskega jezika in kulture za otroke svojih članov. Na kratko smo prisostvovali pouku v lepo opremljeni učilnici, polni portretov slovenskih velmož, zemljevidov, slik pomembnih slovenskih krajev in risb svojih učencev na slovensko tematiko. Učenci so prizadevno in živahno sledili pouku in s tem ganljivo zagotavljali, da slovenska beseda v Sarajevu zlepa ne bo izginila.

Ker ob takšnih srečanjih že po tradiciji zmanjka časa za še podrobnejše spoznavanje, smo se okvirno dogovorili, da se ob kakšnem bližnjem obisku njihovega društva v Sloveniji srečamo pri nas in utrdimo vezi. Pri njihovi zagnanosti skoraj ni dvoma, da se bo to v kratkem tudi zgodilo.

Kazimir Rapoša

Stečki

Stečki (*stećci*, v edn. *stećak*) so nagrobni spomeniki iz ene klade apnenca v Bosni, Hercegovini in na sosednjih območjih Srbije, Hrvaške in Črne gore. Izdelovati in postavljati so jih začeli sredi 14. stoletja, nehali pa proti koncu 15. stoletja, v času vdora Turkov. Izdelani

Lep primer stečka iz parka v Konjicu

so v obliki nevtle visoke krste in sarkofaga. Največkrat stojijo v skupinah (od 10 do 100), pogosto na srenjskih grobiščih, pa tudi blizu starih gradov na zemljiščih plemiških družin. Klesali so jih ljudski umetnoobratni mojstri (*kovači*). Napisli na njih ohranjajo imena pokojnikov in nekatere podatke o njihovem času, včasih tudi misli o minljivosti življenja. Okrasje, ki je večinoma bogato, sestavljajo nizi rastlinskih in geometrijskih motivov, ob njih pa rozete, krogi, polmeseci in križi v zelo različnih stilizacijah, vobe in grozdi. Pogosti so človeški liki, prikazani kot lovci, bojovníki, plesalci v počastitev umrlega in molilci. Med živalmi prevladujejo preganjani jeleni in ptiči, redkejši pa so zmaji in kače. Vsekakor je okrasje povezano z mističnimi pojmovanji, zlasti na najstarejših stečkih iz 14. stoletja. Nekateri stečki so okrašeni z arhitekturnimi prvini, predvsem z arkadami. Nasploh se na stečkih razkriva zapoznelo in svobodno privzemanje upodobitvenih značilnosti iz sloga romanike, pozneje tudi iz gotike.

Nekateri raziskovalci povezujejo posamezne okraske na stečkih z verovanjem bogomilov, drugi pa opozarjajo na previdnost, češ da podobne motive najdemo tudi na poznoromanskih cerkvah v srednji Evropi. Bogomili so bili srednjeveška verska ločina v notranjosti Balkanskega polotoka. Njihovo gibanje se je začelo v prvi polovici 10. stoletja, razširili pa so se v 12. stoletju. V njihovem verovanju so opazne zlasti prvine manihejstva (nastalo v Perziji v 3. stoletju iz različnih virov; osnovni nauk: dobro in zlo, svetlo in temno sta v človeku prepletena in se v njem bojuje; človek doseže prepoznanje svetlobe in odrešitev sam, brez duhovščine, če živi popolno, skromno in moralno) in dualizma (materija je zlo, je delo Satana, padlega Božjega sina). Značilno je verovanje, da je s prihodom Jezusa Kristusa, drugega Božjega sina, bilo človeštvu izročeno počelo dobrega. Bogomili, ki jih je pravoslavje štelo za krivoverce, so bili sorodni zlasti katarom v južni Franciji. Po pregonu iz Srbije so se zatekli v Bosno in Hercegovino; do leta 1214 so bili v Bosni priznana veroizpoved.

Dušan Voglar

V TRUBARJEVEM TRSTU

Ekскурzija v Trst v soboto, 8. septembra 2012, je bila plod sodelovanja z našimi prijatelji v Narodni in študijski knjižnici (NŠK) v Trstu. Z ravnateljem knjižnice Milanom Pahorjem je dobro sodelovala že pred leti Metka Starič (Parnas) ob gostovanju razstave *Vsem Slovincem* v Trstu. Tokrat nam je Pahor ponudil program obiska v Trstu in okolici, ki nam je omogočil seznanitev z marsičim, s čimer večinoma sploh nismo

prišli v stik na nekdanjih mladostnih, še »jugoslovanskih« potovanjih v Trst.

Že med vožnjo proti Trstu smo se, po stari navadi, seznanili z nekaterimi podatki o Bonomu in njegovem odnosu do reformacijskih idej (Marko Kerševan, na podlagi članka tržaškega profesorja Silvana Cavazza) in iz preteklosti Trsta (na podlagi pisanja tržaških raziskovalcev Milana Bufona in Jožeta Pirjevca).

Na griču Sv. Just (San Giusto) nad središčem Trsta smo se ob 9. uri sestali z dr. Aleksejem Kalcem, ki je raziskovalec na Odseku za zgodovino pri NŠK, sodelavec Znanstveno-raziskovalnega središča v Kopru in predavatelj na Univerzi na Primorskem; med drugim je objavil knjigo o primorskih izseljencih v Avstraliji. Najprej nas je popeljal na ogled katedrale sv. Justa. Na njenem prostoru je že v 2. polovici 5. stoletja stala krščanska cerkev, pozneje posvečena Mariji, ob njej pa je kmalu zrasla kapela sv. Justa, zavetnika Trsta. V 14. stoletju sta bili združeni v sedanjo katedralo z značilnimi romanskimi arhitekturnimi prvini in mozaiki. Vhod v zakladnico varuje kovana mreža z vrati, delo kroparskih mojstrov. Nato smo vstopili v mogočen trdnjavski grad, ki je bil zgrajen v letih 1470–1630. Obiskali smo viteško dvorano in zbirko orožja, na krožnem obhodu po obzidju pa smo si ob Kalčevi razlagi ustvarili nazorno podobo o Trstu. Prečkali smo arheološko prezentirani antični forum na ravnici pred gradom in se spustili po strmi cesti do renesančne Bonomove palače, ki so jo pozneje uporabljali za različne namene, njeno pročelje pa je zdaj kar zanemarjeno. Mimo romanske cerkvice, ki jo zdaj uporablja tudi tržaška verska skupnost valdencev in nas je navdušila z asketsko, dostojanstveno notranjostjo, smo prišli na Veliki trg (Piazza Unità). Kmalu smo pričakali zanimiv trenutek: na stolpiču občinske palače je ura pokazala 11 in nad njo sta bronasta Mihec in Jakec enajstkrat udarila po zvonu. S trga smo mimo borze in Rusega mostu (Ponterosso) prišli do stavbe, ki je bila po načrtih arhitekta Maksa Fabianija zgrajena leta 1904 kot Narodni dom. Italijanski nacionalistični skrajneži, prežeti že z duhom od leta 1919 porajajočega se fašizma, so 13. julija 1920 Narodni dom zažgali. Odtlej stavba ni več v slovenski lasti. Zdaj je v njej fakulteta za jezike in prevajalstvo, dvorano v pritličju pa si je pridobila v uporabo NŠK za posvetovanja, razstave, manjše koncerte in druge kulturne prireditve.

V Narodnem domu nas je pričakal Milan Pahor, ki je že 30 let ravnatelj NŠK, ene od osrednjih tržaških slovenskih ustanov. Po njegovi zaslugi se je v knjižnici Odsek za zgodovino razvil v trden in uspešen slovenski znanstveno-raziskovalni inštitut, ki se posveča tudi etnologiji, sociologiji, interkulturalnosti itn. Pahor je na podlagi svojega raziskovanja zavarovalništva, denarništva, združništva, gospodarstva, društvenega

delovanja, delavskega gibanja, znanih in manj znanih narodnih delavcev, fašizma in protifašističnega boja napisal veliko člankov in knjig. Številni so njegovi prispevki za *Enciklopedijo Slovenije*. Pahor je zaslužen tudi za tabornišтво in mladinske raziskovalne tabore. In nazadnje tudi za to, da je Narodni dom vsaj nekoliko vrnjen Slovencem v uporabo.

Milan Pahor nam je v prijetnem, mediteransko razgibanem slogu pripovedoval o položaju Slovencev na Tržaškem in sploh v Italiji. Nizal je podatke in zgodbe, segal iz Trsta v Špeter in se vračal k osrednjim ustanovam in organizacijam v Trstu. Izrisal je marsikak portret zgledega, slovenstvu predanega kulturnega, šolskega in društvenega delavca, opozoril na marsikak uspešen korak naprej. Toda nujno omenjanje čedalje hujših zamujanj pri že skrčenem italijanskem proračunskem financiranju in tudi težav pri pridobivanju pomoči »matice«, tj. Republike Slovenije, je polagalo temne sence na njegove misli o sedanjosti in prihodnosti Slovencev v Italiji. Vendar pa bi Pahor ne bil neupogljivi Tržaški Slovenec, če bi se odrekel veri, da bodo požrtvovalni in iznajdljivi narodni delavci in narodne delavke kljub vsemu še našli možnosti za sodobno delovanje za ohranjanje slovenstva.

Opoldanski odmor smo izkoristili za kosilo v slovenski gostilni Veto pri cerkvi na Opčinah. In če naj bo omenjena še večerja: z njo so nam postregli na slovenskem kmečkem turizmu Milič v Zagradcu v občini Zgonik.

Popoldne nas je avtobus po značilno podeželskih ozkih cestah pripeljal v Repen, kjer smo si ogledali Kraško hišo, pravzaprav v etnografski muzej preurejeno kraško domačijo P'r B'čan'veh. Čeprav sodi med nekdanje skromnejše domačije, so v njej ohranjene vse značilne prvine kraške arhitekture: borjač (obzidano dvorišče), k'lu'nja (vhod s ceste z lesenimi vrati in okrašenim kamnitim okvirom, porton), štjerna (vodnjak za deževnico), senik, skedenj, kurnik, hlev, gnojnik, klet in stanovanjska hiša, ki izvira iz 18. stoletja in ima gank in kamnito streho. Opremljena je s krušno pečjo, v kateri še lahko spečejo kruh, in s pristnimi gospodinjskimi predmeti, stanovanjsko opremo in kmečkim ter obrtnim orodjem. Domačija je ohranjena po zaslugi zadruge Naš Kras, ki jo je leta 1968 odkupila in uredila za ogled. V poletnih mesecih je primerna za koncerte, v skednju pa so vse leto razstave. Vsako drugo leto je prizorišče kraške ohceti v ljudskih nošah, to pa organizirajo zadruga Naš Kras, kulturno društvo Kraški dom in občina Repen. O vsem tem in – pod točo naših vprašanj – tudi o nekdanjem težkem življenju, fašizmu itn. nam je zgovorno pripovedovala Vesna Guštin, predsednica Kulturnega društva Kraški dom.

Naslednja točka na sporedu je bila Bazovica. Obiskali smo jo na večer pred vsakoletno veliko proslavo, ki pritegne, brez oziranja na narodno pripadnost,

antifašiste, partizane in zagovornike sožitja, miru in demokracije iz Italije in Slovenije. Na bazoviški gmajni, pred spomenikom štirim bazoviškim junakom Ferdinandu Bidovcu, Franu Marušiču, Zvonimirju Milošu in Alojzu Valenčiču, ki jih je fašistični eksekutorski vod ustrelil 6. septembra 1930, smo prižgali sveče, na spontano pobudo Bogdanke Pirc Marjanovič pa zapeli odlomek iz partizanske pesmi z verzom o Bazovici. Milan Pahor, avtor dvojezične slovensko-italijanske knjige o Bazovici (2007) in gonilna sila tržaškega odbora za ohranjanje spomina na bazoviške žrtve, nam je strnjeno opisal slovensko narodno in revolucionarno gibanje v času fašizma. Po fašistični prepovedi Zveze mladinskih društev in še ostalih do tedaj preživelih mladinskih, športnih, telovadnih in prosvetnih društev so slovenski mladinci iz Trsta in Gorice jeseni 1927 najprej ustanovili na Nanosu narodno antifašistično gibanje, ki se ga je malo pozneje prijel ime TIGR. V oktobru 1927 je v stanovanju Zvonimirja Miloša v središču Trsta nastala tajna organizacija Borba, v Gorici pa je nastala preprosto poimenovana »organizacija«. Cilji so bili enotni za vse, TIGR je bilo gibanje za vso Primorsko, znotraj katerega pa sta nastali tržaška in goriška veja. Borba je v letih 1927–1930 razvijala svojo dejavnost v Trstu in okolici, na Krasu in v Istri. V vodstvu Borbe so bili Bidovec, Marušič, Miloš, Drago Žerjal in Vekoslav Španger. Organizacija je povezala mladince in mladinke iz različnih družbenih plasti in z različnimi nazori. Skupna jim je bila odločitev za neprizanesljiv boj proti fašizmu in fašističnemu raznarodovanju Slovencev. Njihova odločitev še zdaj vzbuja občudovanje, saj so se dobro zavedali, da tvegajo smrt ali vsaj zapor. Širili so narodnoobrambno in protifašistično literaturo, pisali na javnih krajih protifašistična gesla, trosili propagandne listke in utrjevali idejo o odporu zoper fašizem. Njihovo delovanje je bilo odmeven začetek aktivnega protifašizma med Slovenci. V boju zoper fašistično genocidno raznarodovanje otrok so demonstrativno požigali vrtce, osnovne šole in stavbe za rekreacijo. Aprila 1929 je istrska skupina Borbe sodelovala v Pazinu v Istri pri organiziranju bojkota fašističnih plebiscitarnih volitev, fašistične oblasti pa so odgovorile z aretacijo njenih članov in obsodbami na t. i. Gortanovem procesu. Najbolj pa sta odmevali Borbini akciji v Trstu: razstrelitev svetilnika zmage 15. januarja 1930 in nato 10. februarja eksplozija v uredništvu fašističnega časopisa *Il Popolo di Trieste*. Po obsežni policijski preiskavi in aretacijah članov organizacij Borba in TIGR je sledil t. i. prvi tržaški proces ali bazoviški proces. Fašistično Posebno sodišče za zaščito države, ki je imelo sedež v Rimu, je tokrat prišlo zasedat v Trst in že s tem, ne samo z napovedjo ostrih kazni, želelo eksemplarično prestrašiti Slovence in sploh antifašiste. Sodišču je predsedoval general fašistične milice G. Cristini. Člani Borbe Bidovec,

Marušič, Miloš in Valenčič so bili obsojeni na smrt, drugi obtoženci pa na zaporne kazni. Smrtna obsodba je bila izvršena na vojaškem strelišču pri Bazovici. Ob koncu svoje razlage je Milan Pahor še napovedal, da bo v kratkem na stavbi rektorata Univerze v Ljubljani vzidana kopija spominske plošče Bidovcu in tovarišem, ki je bila tam že pred drugo svetovno vojno, italijanski okupator pa jo je odstranil.

Dušan Voglar

Bonomo in reformacija

Pietro Bonomo (1459–1546) je leta 1488 postal duhovnik in leta 1502 tržaški škof, vendar je večino ma prebival na Dunaju. Bil je ugleden član dunajske skupine humanistov in je opravljal pomembne politične in diplomatske službe za habsburške vladarje. Šele oktobra 1523 se je za stalno vrnil v Trst. Trubar je na Bonomovo povabil prišel iz šole v Salzburgu v Trst leta 1524, ko je bil star 16 let. Postal je cerkveni pevec v katedrali, verjetno stanoval v Bonomovi palači in tam obiskoval cerkveno šolo. Bonomo se je zelo zavzel za mladega Trubarja in mu že leta 1527 podelil župnijo v Loki pri Radečah. Trubar je z dohodki iz župnije lahko aprila 1528 začel študirati na univerzi na Dunaju. Spomladi 1529 se je zaradi napada Turkov na Dunaj vrnil v Trst in tu ga je Bonomo leta 1530 posvetil v duhovnika. Trubar je odšel službovat na Slovensko. Leta 1540 se je zaradi oblastnih ukrepov zoper širjenje luteranstva umaknil k Bonomu v Trst in se vrnil v Ljubljano šele leta 1542. To je bilo obdobje najugodnejših Bonomovih vplivov na Trubarja, ki je pozneje – predvsem z mislijo na ta čas – z veliko hvaležnostjo in občudovanjem pisal o svojem tržaškem zaščitniku.

Bonomo je Trubarju, kakor razberemo, razlagal komentarje (*Paraphrases*) Erazma Rotterdamskega o *Novi zavezi* in Calvinovo temeljno delo o veri (*Institutio christianae religionis*). Pozimi 1540/41 je Bonomo omogočil pridiganje v Trstu italijanskemu avguštincu Giuliju iz Milana, ki je bil obtožen, da širi reformacijske ideje. Za Bonoma, ki je zavračal sholastično pridiganje, je bil Giulio zanimiv kot »pridigar čiste evangeljske resnice« (zanimiva vzporednost: za to so se takrat zavzeli tudi kanoniki pri ljubljanski stolnici). Trubar se je torej lahko seznanil tudi z razpravljanjem o načelu razumljivega pridiganja o veri v ljudskem jeziku.

Pričevanja o Bonomovih pomislekih glede katoliške vere se navezujejo večinoma na nekaj zadnjih let (1540–1546) njegovega življenja. Bonomov naslednik v Trstu, Španec Antonio Patraguez de Castillejo, je v palači zbral za debelo mapo pisnih dokazov, ki naj bi pričali o njegovem krivoverstvu, in jo izročil papeški

nunciaturom na Dunaju. Vendar se je dosje kmalu skrivnostno izgubil. Enako se je zgodilo z Bonomovimi pismi patru Giuliju. Ohranili so se le odlomki v zapisnikih z zasliševanj Giulija v beneški inkviziciji. V njih Bonomo govori o pridiganju čiste evangeljske resnice, o zlorabah in trdovratnosti, s katero ljudje zavračajo Božjo besedo. Luteranske ideje so pozneje (1544) očitali tudi fra Serafinu, ki je prišel pridigati v Trst na Bonomovo povabilo. Širile so se govorice, da so mesto že okužile nevarne nove zamisli. Leta 1547 aretiranega tržaškega kanonika Peterlina so bremenile hude obtožbe zaradi nauk o maši, evharistiji itn.

Škof Castillejo je leta 1549 v svoji spomenici papežu navedel zoper že mrtvega Bonoma kup obtožb, predvsem da se je posmehljivo izražal o maši in izjavljal, da je zakrament evharistije samo znamenje. Takšne obtožbe je ponovil leto pozneje v obširni apologiji Habsburžanu Ferdinandu I. Po Castillejevem prepričanju je bil škof Bonomo »krivoverec«.

Po vseh pričevanjih lahko pridemo do povsem enotnih in jasnih sklepov: škof in njegovi privrženci so širili spiritualistično pojmovanje religije in precej kritično gledali na katoliško cerkveno izročilo ter obredje, ki pa so ga kljub temu še opravljali. Njihovi najbolj glasni očitki so se nanašali prav na srce katoliškega obreda, torej na mašo in evharistijo. Zdi se, da so protestantom naklonjeni Tržčani skorajda enoglasno podprli trditve o zanikanju stvarne navzočnosti Kristusovega telesa v hostiji, s čimer so se oddaljili tudi od Luthrovega nauka in se jasno postavili na stran Zvinglija, torej na stran švicarske reformacije.

*Po Silvano Cavazza,
Stati inu obstatì 5-6/2007*

Iz preteklosti Trsta

Trst je eno tistih antičnih mest na vzhodnih obalah severnega Jadranskega morja, ki so se ohranila brez prekinitev in brez rušenja ob selitvah in pohodih ljudstev v Italijo po propadu Zahodnorimskega cesarstva leta 476. Od sredine 10. stoletja do konca 13. stoletja je v mestu imel svetno oblast tržaški škof. Vendar pa se je vsaj že v 12. stoletju razvila uprava mestne občine, t. i. komuna, s statutom ter velikim in malim svetom. Simbol komune je postala mestna hiša. Ugledno vlogo je mestni svet ohranil tudi po letu 1382, ko je Trst prostovoljno prešel pod oblast Habsburžanov, da bi se zavaroval pred Beneško republiko.

Od 14. do 18. stoletja se Trst ni veliko spreminjal in takšnega je doživljal tudi Trubar: trdnjava in upravna poslopja in katedrala so na temenu griča Sv. Just, ob cesti na grič je Bonomova palača, jedro naselja je spodaj okrog ulice Riborgo, tam je tudi Stari trg

s tržnico, skladišči in pristaniščem, ki mu Primorci pravijo mandrač, vse skupaj pa obdaja mestno obzidje. V Trubarjevem času Trst še kaže posledice velikega potresa leta 1511, ki je porušil veliko stavb in tudi dele obzidja, kajti vsega v desetletju ali dveh še ni bilo mogoče popraviti.

V Trstu se je Trubar srečal z vrvežem različnih jezikov, različnih dejavnosti in različnih kultur. V 15. stoletju je 30 % mestnih prebivalcev pripadalo Slovonom, predvsem Slovencem in deloma Hrvatom, 55 % Romanom, ki so govorili posebno italijanščino, 15 % pa Nemcem, Grkom, Judom in drugim. Slovani so se naseljevali v okolici Trsta že v 7. stoletju. Slovenci so se kmalu uveljavili kot ribiči in pomorščaki, v mestu pa tudi kot obrtniki in trgovci. Imena slovenskega izvora so se pojavila na spisku uglednih meščanov že na začetku 13. stoletja.

Gospodarska moč in bogastvo mesta, ki sta razumljivo mikala Benečane, sta izvirala iz solin in iz trgovanja. Skozi Trst so se pretakale velike količine blaga, predvsem vina, olja, medu, voska, kožuhovine in žita. Od leta 1461 je po ukazu habsburških oblasti moralo potovati skozi Trst vse blago, ki je bilo iz Kranjske namenjeno v beneško Istro in Benetke. V 16. stoletju je bilo tržaško pristanišče tudi izhodišče za trgovanje avstrijskih dežel z južno Italijo, od koder so prihajale začimbe, tkanine in luksuzni predmeti. Iz Kranjske pa je v Neapeljsko kraljestvo, ki je bilo pod oblastjo španske veje Habsburžanov, prihajalo skoraj vse železo, kar so ga tam potrebovali. Pomorstvo je bilo živahno, zato se je razvilo ladjedelništvo. Tržaški pomorščaki so v 15. in 16. stoletju služili tudi s prevažanjem romarjev v Loreto. Angeli so namreč leta 1291 prenesli iz Nazareta hišico Jezusovih svetih staršev na Hrvaško, kjer se je duhovniku prikazala Marija in potrdila pristnost stavbe, leta 1294 pa so sveto hišico angeli prenesli v Italijo, najprej v Recanti in nazadnje v Loreto. Ni podatkov, kako se je Trubar odzval na to pobožno zgodbo. Ugibamo pa lahko ...

Zdaj pa se prenesimo v Trst na začetku 20. stoletja. Povsod po mestu so opazni sadovi silovitega razvoja, ki ga je mesto lahko uresničevalo s čezmorskim in čezoceanskim trgovanjem, odkar je bil Trst leta 1719 razglašen za svobodno pristanišče in odkar je leta 1857 po južni železnici pripeljal z Dunaja na tržaško obalo prvi vlak.

V Trst so prišli novi valovi slovenskih priseljencev. Leta 1911 so v Trstu našeli 48 000 Slovencev, torej več kot v Ljubljani. Tedaj je bil Trst mesto z največjim številom slovenskih prebivalcev, reklo se je: »največje slovensko mesto«. Tržaški trgovci s hrano, peki in mesarji so bili skoraj sami Slovenci. Ustanovili so Trgovsko-obrtno zadrugo. Velika lastnika ladij in najbogatejša Slovenca sta bila Kalister in Gorup. Podjetje

Žbokelj je izdelovalo vrhunsko opremo za ladje. Družinsko gradbeno podjetje Martelanc je zaposlovalo 1000 delavcev in tudi potapljače za gradnje v morju. Slovensko-hrvaška Jadranska banka je omogočila ustanovitev paroplovne družbe Dalmatia, špediterskega podjetja Balkan, pivovarne Adria in ladjarske družbe Oceania. Druga banka, skromno poimenovana Tržaška posojilnica in hranilnica, se je razvila v osrednjo slovensko banko in med drugim sofinancirala leta 1904 gradnjo Narodnega doma, ki je dal streho tudi Slovenskemu gledališču. Narodni dom je postal simbol uspešnosti in samobitnosti slovenskega prebivalstva v Trstu – kljub šovinističnim protislovenskim političnim ukrepom vladajočega italijanskega meščanstva.

V začetku 20. stoletja v Trstu, ki ga ne zajame mahničevska delitev duhov, razvejeno deluje politično društvo Edinost, ki izdaja časopis *Edinost*. Izhajata tudi ženski emancipacijski list *Slovenka* in socialno-demokratsko glasilo *Rdeči prapor*, ki pa se čez čas vrne v Ljubljano. Da, Tržacani priznavajo: Ljubljana je srce slovenskega naroda, vendar dodajajo: Trst pa njegova pljuča. Tudi zato prihaja med tržaške levičarje in delavce Ivan Cankar, recimo s svojim znamenitim predavanjem *Slovensko ljudstvo in slovenska kultura*.

Slovenska duhovščina na Tržaškem požrtvovalno skrbi za ohranjanje slovenstva. Toda po koncu 1. svetovne vojne, 28. decembra 1918, se zgodi nekaj zelo značilnega in daljnosežnega: italijanski nacionalistični skrajneži napadejo v njegovi palači škofa Karlina, zadnjega od razmeroma številnih slovenskih škofov v Trstu, rimski Sveti sedež pa ga ne podpre, temveč ga nemudoma odstavi in namesto njega imenuje Italijana. Pot v fašistično iztrebljanje slovenstva je de facto odprta – tudi z odlokom Svetega sedeža. Avtonomnosti cerkvenega oznanjanja Božje besede v jeziku ljudstva, kakor sta želela apostol Pavel (*in vsak jezik bo slavil Boga*, Rim 14,11) in z njim Trubar, Sveti sedež ne zavaruje. V cerkvah so prepovedane pridige, molitve in pesmi v slovenščini. Posledica tega je tudi naslednji korak: leta 1936 Sveti sedež na zahtevo fašistov odstrani Slovencem še vedno preveč naklonjenega tržaškega škofa Italijana Fogarja in namesto njega postavi Santina, ki ne skriva svoje naklonjenosti fašizmu. To je dokončna zarez skozi Božjo zavezo. Grozljiva duhovna in etična razdalja zazija med tržaškim protislovenskim škofovskim upravljanjem v času fašizma in davnim humanističnim škofom Bonomom, ob katerem tržaški zgodovinar Jože Pirjevec pozneje opozori na misel, da je trenutek, ko je italijanska kultura mogla razviti v bližnjem narodu kali njegove religiozne zrelosti in samobitne civilizacije, morda najslavnejše poglavje v zgodovini Trsta.

Po podatkih Milana Bufona in Jožeta Pirjevca,
Enciklopedija Slovenije 13

PAHLJAČA DEJAVNOSTI

Slovensko protestantsko društvo Primož Trubar, njegove podružnice, njegove članice in njegovi člani pri uresničevanju društvenih smotrov poglobljajo stike in sodelovanje z različnimi dejavniki na svojih območjih – z občinami, Evangeličansko cerkvijo, šolami, organizacijami, zavodi in uglednimi strokovnjaki. Takšno povezanost tudi tokrat razkriva niz poročil o raznovrstni dejavnosti.

NOVI DRUŠTVENI PROSTORI

Po nekajletnem iskanju in dogovarjanju z upravo Mestne občine Ljubljana je našemu predsedniku mag. Viktorju Žaklju in z njim Slovenskemu protestantskemu društvu Primož Trubar končno uspelo, da nam je mesto dodelilo prostor v kletni etaži zgradbe na **Beethovnovi ulici 9** v najožjem središču Ljubljane. Tako smo tik pred novim letom zapustili stari, pretesni in neudobni prostor v stolpnici na Bavarskem dvoru.

Dobro leto je še trajalo, da so bili potem, ko je mesto že odobrilo uporabo prostorov, urejeni vsi administrativni papirji in vsa potrebna dovoljenja in je bilo poskrbljeno za očiščenje in opremo prostorov za naše potrebe. To zahtevno organizacijsko delo, z zagotavljanjem finančnih sredstev vred, je opravil naš neutrudni predsednik Žakelj. Lepo izdelano pohištvo je izdelal njegov žirovski sokrajan mizar Oblak. Nazadnje smo morali preseliti ne ravno majhen arhiv, knjižnico, knjižne zaloge in nujno potrebni inventar iz stare društvene sobe. Pri selitvi – ta zaradi po-

manjkanja parkirnega prostora pred hišo sploh ni bila preprosta – pa je pomagalo lepo število najbolj zagnanih članov društva.

V stolpnici smo imeli na voljo eno samo sobo, zdaj pa imamo v lepo ohranjeni in urejeni secesijski stavbi na Beethovnovi ulici kar nekaj prostorov v polkleti. Na voljo sta nam dve sobi, prva za tajništvo in ožje sestanke, druga pa za večja srečanja, saj se v njej lahko zbere do 20 ljudi. Prva soba premore tudi majhno kuhinjsko nišo, ki jo bo sicer treba še opremiti. Velik napredek v primerjavi s prejšnjim stanjem je skromno stranišče, predvsem pa dve shrambi, saj bosta po ureditvi omogočali pregledno hranjenje naših publikacij, ki se jih ob naši živahni izdajateljski dejavnosti nabira vedno več.

V četrtek, 20. decembra, smo se člani društva po vsakoletni proslavi v spomin na sežig protestantskih in drugih knjig pred Magistratom odpravili do stavbe na Beethovnovi ulici, pred katero je predsednik Žakelj na krajši slovesnosti odprl nove prostore. Za vse opravljeno delo se mu je prisrčno zahvalil starosta našega društva Laci Pojbič. Med ogledom prostorov

Naš novi dom na Beethovnovi ulici 9 in ugledna tabla ob vhodu v stavbo

Predsednik društva Viktor Žakelj odpira nove prostore pred stavbo, ki jo krasi ugledna tabla našega društva

so bili člani in gostje prijetno presenečeni nad njihovo prostornostjo, urejenostjo in opremo. Navdušeni so bili tudi nad skromno, a okusno pogostitvijo, ki jo je pripravilo Društvo za ohranjanje dediščine iz Gradeža pri Turjaku. Med nekaterimi slikami z minulih letnih slikarskih kolonij v Prekmurju, ki so med prvimi naše prostor v novih prostorih, nas je na vidnem mestu pričakal najnovejši Trubarjev portret. Naslikal ga je prav za poudarek v novih prostorih naš član akademski slikar Nikolaj Beer in ga podaril društvu. Odslej nas bo Trubar še bolj, s potezami Beerovega čopiča prav od blizu navdihoval vsakič, ko se bomo zadržali v njegove oči in čelo, za katerim je snoval tako daljnosežne misli. Medtem ko smo se ob ogledovanju prostorov zadržali v prijetnem pomenku, so nas presenetili šolarji iz Posavja, ki so se na pobudo naše tamkajšnje

podružnice udeležili slovesnosti v Ljubljani. Sobi sta bili ob splošnem živžavu naenkrat premajhni, a so se šolarji v gneči toliko bolj pogreli in tudi posladkali z dobrotami gostiteljev iz Gradeža, zlasti iz njihove sušilnice sadja, po kateri slovijo daleč naokoli.

Po preselitvi čaka člane društva do dokončne ureditve prostorov še precej dela. A velika želja je izpolnjena, delovanje v novih prostorih bo lažje organizirati in opravljati. Stare sobe se bomo spominjali pravzaprav zaradi ene same stvari: ob stolpnici je bila garaža, ki je omogočala varno parkiranje, na Beethovnovi ulici pa parkiranje tako rekoč ni mogoče. Vendar za tolažbo: parkirna hiša pod Kongresnim trgom in parkirišče z garažo pri Maximarketu nista prav daleč, sprehod s poceni parkirišča v Tivoliju pa je prav prijeten.

Kazimir Rapoša

Na osrednji steni sejne sobe že visi najnovejši Trubarjev portret našega člana in akademskega slikarja Nikolaja Beera

SPOMINSKI DOM ŠTEVANA KÜZMIČA V PUCONCIH V LETU 2012

Delovanje v Spominskem domu Števana Kūzmiča je potekalo tudi v letu 2012 po ustaljenem redu in programu. Izmenjavala so se predvsem različna strokovna in poljudna predavanja, prav tako je venomer poudarek na kulturni noti dogodkov bodisi kot samostojna prireditev bodisi kot del nečesa drugega. Spominski dom je zgrajen v Puconcih, ki veljajo za najstarejšo Evangelikičansko cerkveno občino, saj bo leta 2013 obhajala 230. obletnico svojega uradnega nastanka, obenem pa je v sami Občini Puconci največji delež evangeličanov, in sicer okrog 65 odstotkov, nekoliko odstotkov pa je pripadnikov binkoštnih protestantske cerkve. Prav zato je gradnja Kūzmičevega doma prav v Puconcih zgodovinsko utemeljena, enako pa sta utemeljeni tudi njegova praktična funkcija in namembnost v tem kraju. Življenje ter delovanje v Spominskem domu Števana Kūzmiča, ki mora biti vedno prilagojeno prebivalstvu, kar je osnovno načelo praktičnosti in določene uspešnosti, pa na splošni intelektualni ravni nikoli ne izključuje različnosti oziroma drugačnosti, ampak je usmerjeno v splošno dvigovanje zavesti človeka v odnosu do življenja, sredi katerega živi. V domu želimo slišati glasove, ki bodo služili napredku življenja v vseh pogledih, njihov okvir pa bo spoštovanje, spodbuda k spoštovanju in kritičnost v njenem oziru in v njen namen.

Kratka kronika 2012

Dne 17. januarja smo postregli s potopisnim predavanjem Zorana Furmana iz Slovenskih Konjic. Prek slik in besed smo spoznavali pot Transibirske železnice oziroma Rusijo, Mongolijo ter Kitajsko.

V tednu krščanske edinosti, ki nas opominja in vabi, da postajamo vedno bolj strpni do bogastva krščanskega življenja in sočloveka v njem, smo tudi to leto organizirali ekumensko srečanje treh veroizpovedi, živečih v puconski občini. Binkoštna, katoliška in evangeličanska Cerkev so podale svoja razmišljanja in poglede na ekumensko sožitje. Tradicionalno srečanje je potekalo 25. januarja.

Dne 24. februarja je bilo v počastitev slovenskega kulturnega praznika predavanje mag. Bernarde Roudi na temo *Kako smo živeli v Prekmurju po koncu 2. svetovne vojne*. Predavateljica nam je nazorno v sliki in besedi predstavila utrip takratnega življenja iz različnih družbenih, političnih, cerkvenih in kulturnih, kakor tudi iz čisto vsakdanjih vidikov. Njen kritičen pogled zgodovinarke nas je seznanil z marsikatero resnico povojnega časa.

Ker je Spominski dom tudi razstaveni prostor, je 13. aprila odprla svojo novo in že prav tako tradicionalno razstavo 17. slikarska kolonija Primož Trubar. Organizator je bil v sodelovanju z Občino Puconci Protestantsko društvo Primož Trubar – podružnica Murska Sobota.

V času velikonočnih praznikov, ki simbolizirajo življenje in človekovo radost nad njim, smo prepustili oder znanemu prekmurskemu Moškemu vokalnemu kvintetu Aeternum, in sicer 20. aprila. S svojim bogatim sporedom in doživetim petjem nam je kvintet podaril lep velikonočno-pomladni koncert.

Dne 11. maja je predavala evangeličanska duhovnica in namestnica vikarja v Slovenski vojski mag. Violeta Vladimira Mesarič Jazbinšek, in sicer na temo *Predstavitev duhovne oskrbe v vojski in izkušnje doma ter v tujini*. Zanimivo predavanje nam je približalo življenje v vojski, izzive in težave, s katerimi se soočajo vojaki in tisti, ki jih oskrbujejo po zelo pomembni duhovni plati.

Ker je 8. junij dan rojstva Primoža Trubarja, smo na ta Trubarjev dan organizirali predavanje o reformaciji na jugovzhodnem robu Evrope. Predaval je dr. Mihael Glavan; približal nam je marsikateri del že oddaljene zgodovine, ki pa še naprej živi vpleten v ideje ter življenje moderne družbe.

Tradicionalni Kūzmičevi dnevi, ki jih organizira Evangelikičanska cerkev AV v Republiki Sloveniji skupaj s Protestantskim društvom Primož Trubar – podružnica Murska Sobota in Občino Puconci, so potekali tudi v Spominskem domu, in sicer je bilo 15. septembra predavanje prof. dr. Srečka Reharja na temo *Slovenski protestanti skozi oči katoličana*. Program sta popestrili glasbenici, prav tako je bilo podano razmišljanje o vplivu reformacije na razvoj modernega časa.

Dne 12. oktobra je Dom gostil patra dr. Karla Gržana, ki je spregovoril o *Sožitju, ljubezni ter pravičnosti*. Predavanje se je dotikalo najglobljih medčloveških odnosov in nas opomnilo na marsikatero pomembno vrednoto ter nianso iz psihologije človeka, ki gradi naše skupno sobivanje.

V mesecu oktobru, ki je mesec reformacije, smo gostili prof. dr. Marka Kerševana, predavatelja sociologije religije na ljubljanski Filozofski fakulteti, ki je predstavil svojo novo knjigo z naslovom *Protestanti(sti)ka*. Predstavitev te pomembne knjige je bila 25. oktobra. Knjiga z izpovednim naslovom odgovarja na vprašanja, kaj je protestantsko krščanstvo, kako je zraslo z moderno družbo in vplivalo nanjo ter pred kakšnimi izzivi se nahaja dandanes. Prav tako je v knjigi govor o slovenskem protestantizmu in njegovem vplivu na razvoj slovenskega knjižnega jezika kakor tudi družbe in njenih struktur.

Spominski dom Števana Kūzmiča služi ne le kot mesto za razna strokovna srečanja, ampak tudi pou-

čevanju in sprejemanju tistih različnih skupin, ki jih zanima protestantizem, njegova zgodovina pri nas ter iz njega izhajajoče žive in živete življenjske vrednote. V ta namen smo v tem letu gostili različne skupine iz mnogih koncev Slovenije, kakor tudi iz tujine.

Spominski dom je s 30. junijem 2012 prevzel funkcijo uradnega prostora, kjer se sklepajo vse zakonske zveze v Občini Puconci.

Človeku kot takemu je življenje, pa iz katere koli perspektive se ozira, dano, da si med vsem drugim tudi širi obzorja ter spoznanje, da odgovarja na trend časa in na aktualnosti z držo etičnega ravnanja, ki lahko izhaja iz drže vere ali pa ne. Izobraževanje in kultura v najširšem smislu, beseda, so v tem smislu zares orodja, da človek razvija omiko in svojo človečnost. Vsi, ki skrbijo za ta Spominski dom, se trudijo delovati v tem smislu ter po tem načelu.

Katja Ajdnik

JAVNI ZAVOD TRUBARJEVI KRAJI LETA 2012

V Javnem zavodu Trubarjevi kraji sta redno zaposlena kustosinja Barbara Pečnik ter vodnik-pedagog Andrej Perhaj, direktor Matjaž Gruden pa je opravljal svoje delo neprofesionalno za simbolično nagrado do aprila 2012, ko se mu je iztekel 5-letni mandat.

Občina Velike Lašče se je spomladi odločila, da bo zaradi neurejenega sistemskega sofinanciranja Trubarjeve domačije s strani države omogočila delovanje javnega zavoda zgolj do konca leta 2012. Zato ni bilo razpisa za novega direktorja in je bil za to obdobje imenovan v. d. direktorja Marko Žužek, domačin z Rašice. Ideja občinskega vodstva je bila, da se z letom 2013 zavod ukine, oba zaposlena pa prerazporedi na novo sistemizirani delovni mesti v okviru občinske uprave.

Ker pa je Matjaž Gruden uspešno sodeloval še naprej z MIZKŠ in je dosegel, da je tik pred sprejemom muzejski status Trubarjeve domačije ter nov sklep vade o podaljšanju javnega interesa Republike Slovenije, da se za Trubarjevo domačijo podaljša sofinanciranje še za leto ali dve, je Občinski svet Občine Velike Lašče podaljšal obstoj Javnega zavoda Trubarjevi kraji do dokončne odločitve glede muzejskega statusa in državnega sofinanciranja. Odločitev o obstoju ali zaprtju zavoda bo predvidoma sprejeta v prvih mesecih prihodnjega leta.

Osnovna naloga javnega zavoda je, da zagotavlja s svojimi zaposlenimi kompletno organizacijo poslovanja ter vodenje na Trubarjevi domačiji, gradu Turjak in

v spominski sobi Levstik-Stritar v Levstikovem domu v Velikih Laščah za veliko večino obiskovalcev. Za celovito ponudbo vodenja in dodatnih dejavnosti pa ima zavod dogovore z zunanjimi izvajalci. Tak način dela je posledica sezonske narave obiskov Trubarjeve domačije, gradu Turjak in spominske sobe v Levstikovem domu. Poleg tega struktura prihodkov rednega zaposlovanja tudi ne omogoča.

Poslanstvo javnega zavoda

Izhodišče za delovanje Javnega zavoda Trubarjevi kraji je Trubarjevo geslo: Stati inu obstati, na to pa se navezuje tudi temeljno poslanstvo našega zavoda:

- Utrjevanje vedenja o pomenu Primoža Trubarja, reformacije, burnih dogodkov v 16. stoletju za Slovence (narodna zavest in identiteta, jezik in književnost, družbenopolitične spremembe, gospodarska dejavnost ...). Programi za obiskovalce so lahko izobraževalni (predavanja, razne delavnice), kulturno-umetniški (razstave, literarni večeri), turistični (pohodi po pešpoteh, ki povezujejo zanimivosti v okolici).

- Ohranjanje kulturne dediščine in spomina na tukajšnje preostale velikane slovenske književnosti: Frana Levstika, Josipa Stritarja in Jožeta Javorška; Trubarjeva čitalnica na Trubarjevi domačiji.

- Prikaz človekovega ustvarjalnega sobivanja z naravo, njenimi viri in plodovi.

- Mlinarstvo (izraba vodne energije, delo v mlinu, pomen in simbolika kruha, razgibano družabno življenje); prikaz delovanja mlina na Trubarjevi domačiji.

- Žagarstvo (žaga kot stičišče gozda in vode, primarna predelava lesa, pomen lesa za človeka, delo in življenje žagarjev); žagarska zbirka na Trubarjevi domačiji in prikaz življenja in dela na žagi.

- Naravno okolje (mokrišča s pestro rastlinsko in živalsko raznovrstnostjo, kraški svet s svojimi značilnostmi, raznovrstnost gozdnega bogastva).

- Turizem in ohranjanje tradicije (velikolaška tržnica, grajski dnevi na gradu Turjak, poletne družinske nedelje, rimski obrambni zidovi, naravna dediščina).

- Izobraževanje (lokalni vodniki, vseživljenjsko izobraževanje).

- Muzejska in razstavna dejavnost (stalno sodelovanje z Mestnim muzejem Ljubljana, Narodnim muzejem Slovenije, Tehničnim muzejem Slovenije, ZRC SAZU ter Zavodom za varstvo kulturne dediščine Slovenije).

- Mednarodno povezovanje (stalne povezave s kraji na Trubarjevi življenjski poti: Reka, Trst, Tübingen).

- Povezave v Sloveniji (stalne povezave s kraji na Trubarjevi življenjski poti: Šentjernej, Laško, Sevnica; povezave z domačijami drugih velikanov slovenske zgodovine: Vrhnika, Muljava, Vrba).

Na Trubarjevi domačiji se srečajo različne naravne danosti in široka paleta mnogih področij človekove

ustvarjalnosti. Obiskovalci Trubarjeve domačije naj dobijo del odgovora na večno vprašanje: Kako je slovenski človek ostal, obstal in napredoval.

Želimo si, da bi Trubarjeva domačija tudi uradno dobila ustrezen muzejski status, status spomenika nacionalnega pomena in da uspemo uresničiti idejo, naj vsak Slovenec med svojim šolanjem vsaj enkrat obišče Trubarjevo Rašico. Naj to postane obveza in ne zgolj priporočilo, kajti nekatere temeljne nacionalne vrednote ne morejo in ne smejo biti prepuščene prostemu izboru šolajočega se posameznika ali njegovega vzgojitelja.

Primož Trubar, ki je Slovencem dal prvo tiskano knjigo in po katerem je naš zavod tudi dobil ime, je bil namreč človek, ki ni bil pomemben samo za naš narod. Bil je eden redkih, ki so v Evropo in svet že pred pol tisočletja ponesli misli, ideale in vrednote humanizma, kar dandanes Trubarju tudi uradno in javno priznavajo številne evropske in svetovne institucije z Unescom na čelu.

Trubarjeva domačija na Rašici z muzejem, Trubarjevo čitalnico, umetniško galerijo »Skedenj«, žago venečijanko, mlinom, »zdravilno energijo« in ne nazadnje s prijetnim ambientom domačijske krčme, Turjaški grad s svojo pestro in zanimivo zgodovino, Levstikov dom v Velikih Laščah s spominsko sobo Levstik-Stritar ter z obnovljeno in izjemno opremljeno gledališko dvorano, Ilijev kozolec v Levstikovih Retjah, Stritarjeva kašča na Podsmreki, pestra gostinska ter turistična ponudba in med prijaznimi (vendar tudi samosvojimi) domačini povsod opazna dediščina naših duhovnih velikanov Trubarja, Levstika, Stritarja, Javorška in drugih, so nedvomno tehtni razlogi za obisk »Trubarjevih krajev«. Srčno verjamemo, da obiskovalcev naše okolje, tukajšnji prebivalci, kulturno-turistična ponudba in preverjeno kvalitetne prireditve ne morejo razočarati.

Muzejski status Trubarjeve domačije

V finančno-organizacijskem smislu bi predvsem potrebovali sistemsko zagotovljeno sofinanciranje s strani države, zato v tej smeri potekajo intenzivna dogovarjanja z novim ministrstvom MIZKŠ. Ideje gredo v smeri zagotovitve muzejskega statusa Trubarjeve domačije ter podelitve pooblastila za opravljanje javne službe muzejev Javnemu zavodu Trubarjevi kraji.

Varianta pridobitve stalnega sofinanciranja s strani države je tudi pridobitev statusa muzeja na prostem. V ta namen smo na MIZKŠ že poslali zahtevano dokumentacijo.

Vizija razvoja Trubarjeve domačije

Multivizija s predstavitenimi filmi, prenosni vodiči v vseh svetovnih jezikih, vrhunski koncerti, srečanja uveljavljenih likovnih umetnikov, redna srečanja predstavnikov slovenskih in tujih mest, povezanih

s Trubarjem, državne proslave, dnevi knjig, večeri z eminentnimi gosti, glasbene, dramske in scenske prireditve na otoku, diplomatska srečanja, pridelava moke v mlinu s starinsko peko in prodajalnico kruha v mlinu, dejanski prikaz delovanja žage, prikaz življenja v 16. stoletju s krčmo iz tistega časa in temu prilagojeno ponudbo, vsemu naštetemu primerni programi z delavnicami za staro in mlado, tematske pohodne poti v okolico (mokrišča, Rimski zid, gozdne učne poti, netopirji, komarji, rožice vseh vrst ...), odkup in ureditev dejanske rojstne Trubarjeve hiše, ureditev krožne poti po Rašici od domačije mimo njegove rojstne hiše ter mimo vseh hiš, povezanih z njegovo družino. Pa ureditev dovolj velikega in ustreznega parkirišča za avtobuse in avtomobile, avtokamp, adrenalinski park, prostori za športne, družabne igre in piknike.

Vizija razvoja gradu Turjak

Multivizija s predstavitenimi filmi, prenosni vodiči v vseh svetovnih jezikih, vrhunski koncerti, srečanja uveljavljenih likovnih umetnikov, državne proslave, razstave o Auerspergih (pomen in delo Auerspergov, gospodarstvo v času Auerspergov), ureditev sprejemnice in prodajalne spominkov, obnova neobnovljenega dela gradu in vzpostavitev javnosti atraktivnih vsebin (muzej na nacionalnem nivoju, turška ječa, observatorij itn.), prikaz življenja v 16. stoletju s poudarkom na viteštvu in zapuščini Auerspergov, ureditev krčme iz tistega časa in temu prilagojene ponudbe, vsemu naštetemu primerni programi z delavnicami za staro in mlado, viteški in srednjeveški dnevi, lokostrelske prireditve in tekmovanja, koncerti resne in zabavne glasbe na dvorišču gradu in v viteški dvorani, tematske pohodne poti v okolico.

Vizija razvoja kulturno turistične ponudbe Občine Velike Lašče

Velikolaška dežela je valovita pokrajina, porasla z mešanimi gozdovi, z vasicami, ki so ohranile domačnost in prvotno podobo, in prebivalci, ki se še danes ukvarjajo s številnimi starimi, tradicionalnimi obrtni; ne pozabimo tudi na neokrnjeno naravo, bogato z različnimi lepotami, zaradi česar je pokrajina primerna za kmečki turizem in pohodništvo.

Velikolaško deželo smemo upravičeno imenovati zibelko slovenske knjige in kulture. Tu so se rodili Primož Trubar, pisec prve slovenske tiskane knjige, Fran Levstik, ki je predvsem znan kot avtor znamenite povesti Martin Krpan, ter pesnika, pripovednika, dramatika in esejista Josip Stritar in Jože Javoršek.

Bogata kulturna dediščina obiskovalcu velikolaške dežele ponuja ogled gradu Turjak, Trubarjeve domačije na Rašici, Stritarjeve kašče v Podsmreki, Ilijevega kozolca v Dolnjih Retjah, sušilnice sadja na Gradežu pri Turjaku ...

Naši kraji so znani tudi po bogati sakralni dediščini, kot je npr. cerkev Marije Kraljice Angelov na Veliki Slevici s čudovitimi baročnimi oltarji, cerkev sv. Primoža in Felicijana na Zgončah, cerkev sv. Ahaca na Gori in cerkev sv. Lenarta v Krvavi Peči, ter po številnih naravnih znamenitostih, med katerimi izstopajo Koblji curek – najdaljši dolenski slap, Bajdiški slapovi ter številni kraški pojavi – izviri, brezna, kraške jame. Območje je zelo privlačno za pohodništvo – prepredeno je s petimi tematskimi potmi: Velikolaško kulturno potjo, Pešpotjo ob rimskih zapornih zidovih (Claustra), Učno gozdno potjo Turjak–Rašica, Turjaško turistično potjo in Turistično potjo Rašica–Kurešček, tod pa potekata tudi dve Evropski pešpoti E6 in E7.

Aktivno se nameravamo vključiti v izgradnjo in promocijo nove pešpoti med Turjakom, Rašico in Velikimi Laščami. Začetek priprav za to pot je vključen v plan Občine Velike Lašče že v letu 2013. Pot bi bila namenjena pohodnikom, kolesarjem, rolkarjem in drugim in bi imela tako rekreativni kot tudi kulturni in turistični pomen.

Serija igranih dokumentarnih filmov o pomembnih velikolaških možeh

Tako Trubarjevi domačiji kot gradu Turjak manjka sodobnih avdio-vizualnih vsebin, ki bi na atraktiven način obiskovalcem podajale informacije o naši izjemni kulturni dediščini. Zato želimo zapolniti to vrzel s pripravo sodobnih in kvalitetnih avdio-vizualnih predstavitev življenja in dela velikih velikolaških literatov v obliki igranih dokumentarnih filmov. Tovrstno avdio-vizualno gradivo bi služilo kot dopolnilo obstoječi ponudbi Trubarjeve domačije, obenem pa ponujalo možnost širjenja kroga obiskovalcev na individualne goste oziroma manjše skupine, ki ne želijo vodenega ogleda ali pa vodenje v času obiska ni na voljo. Prav tako vidimo možnost, da bi omenjena gradiva lahko predstavljala atraktivna darila za promocijo Trubarjeve domačije in občine Velike Lašče.

Zaradi organizacijskih, finančnih, produkcijskih in praktičnih razlogov bi vsako leto izdelali en film. Na ta način bomo gradili serijo igranih dokumentarnih filmov ter s tem vsako leto sproti širili ponudbo. Ker želimo s tem projektom spodbuditi tudi lokalno okolje, načrtujemo aktivno vključitev lokalnega prebivalstva v pripravo in snemanje filma. Z aktivacijo lokalnega prebivalstva ter s sodelovanjem članov KUD Primož Trubar pri projektu bomo pripomogli tudi k znižanju stroškov produkcije filma.

Osnovna dejavnost: izobraževanje

Osnovno poslanstvo Javnega zavoda Trubarjevi kraji je utrjevanje vedenja o pomenu Primoža Trubarja, reformacije ter burnih dogodkov v 16. stoletju za

Slovence (narodna zavest in identiteta, jezik in književnost, družbenopolitične spremembe, gospodarska dejavnost itn.), promocija gradu Turjak in njegove pestre zgodovine ter promocija tukajšnjih velikih mož slovenske zgodovine (Levstik, Stritar, Javoršek in drugi).

Do konca septembra smo poskrbeli za približno 12000 obiskovalcev:

– Trubarjeva domačija: 6300 obiskovalcev (plan 2012: 10 700 obiskovalcev),

– Grad Turjak: 3800 obiskovalcev, (plan 2012: 6500 obiskovalcev),

– Levstikov dom, spominska soba Levstik-Stritar: 500 obiskovalcev (plan 2012: 500 obiskovalcev),

– Trubarjeva domačija, delavnice: 2000 sodelujočih (plan 2012: 4000 sodelujočih).

Izobraževalni programi na Trubarjevi domačiji:

– osnovni program: razlaga o Trubarju v spominski sobi z ogledom domačije,

– Temkov mlin ter Temkov mlin in žaga,

– dodatni programi, ki jih izvaja zavod Parnas in zajemajo programe »Knjigoveška delavnica«, »Izdelajmo miniaturno knjigo«, »Knjiga in žaga«, »Bukvarnica« za predšolske otroke.

Žagarska zbirka v Temkovi žagi na Trubarjevi domačiji in Valvasorjevo priznanje

Leta 2011 smo za dopolnitev naše zbirke pridobili posamezne dele žage venecijanke iz Brež pri Ribnici, ki je del domačije pri Žagnih. Do druge svetovne vojne je bila tu celo lesna trgovina. Poleg tega je zraven mlin s tremi kamni in stopami. Posebnost je hiša, ki je narejena v pravem slogu takratne žagarske hiše. Na vodo je delovala žaga do leta 1958, nato na je bila predelana na električni pogon. Žaga in mlin sta menjala lastnika s prodajo leta 1831, kar priča o visoki starosti. Hiša je bila zgrajena že leta 1570, žago pa so letos podrli.

Za ureditev žagarske zbirke na Trubarjevi domačiji nam je Slovensko muzejsko društvo 23. 5. 2011 podelilo Častno Valvasorjevo priznanje.

Likovne razstave na gradu Turjak in na Trubarjevi domačiji

Zaradi staljšč novega vodstva zavoda, da je treba »reducirati« prireditve, ki ne prinašajo prihodkov zavodu, sta bili na Trubarjevi domačiji samo prireditvi: *Izrekanja 2012* s fotografsko razstavo *Gozd* (odprtje v okviru srečanja literatov ob slovenskem kulturnem prazniku in v sodelovanju z JSKD OI Ljubljana Okolica) ter v okviru dneva reformacije razstava skulptur ustvarjalcev likovne sekcije umetnostnih varilcev, livarjev in kovačev Plamen pri Društvu za varilno tehniko

iz Ljubljane (vse so se dotikale izročila reformacije, upodabljale so knjigo, Trubarja, *Abecedarij*). Vsa vsebinska obdobja pokriva stalna razstava *Vsem Slovincem*, pripravljena skupaj z zavodom Parnas.

Na gradu Turjak so bile zaradi enake nove razstavne politike kot na Trubarjevi domačiji zgolj tri razstave: Likovna razstava Turističnega društva Turjak, Likovna razstava Društva za ohranjanje dediščine na Gradežu ter JSKD Območna likovna razstava 2012.

Dokumentarni film o Franu Levstiku

Glede na to, da smo leta 2011 praznovali obletnico Frana Levstika, smo leta 2012 začeli snemati igrani dokumentarni film o Franu Levstiku. Premiera je bila 17.11. v Levstikovem domu v Velikih Laščah.

Vsebinsko je film na dokumentarističen način gledalcu ponudil vse bistvene informacije o življenju in delu Frana Levstika. Dokumentarističen način je dodatno nadgrajen s pogostimi igranimi vložki, ki so gledalcu prikazali osebnostne plati in nekatere zanimive in morda doslej manj poznane zgodbe o Franu Levstiku. Ob tem film gledalcu ponuja tudi etnografski vpogled v življenje in delo ljudi tistega časa v naših krajih.

Organizacija snemanja je bila v rokah KUD Primož Trubar v Velikih Laščah, scenarij sta izdelala Majda Samsa in Rok Borštnik, za snemalno knjigo in režijo je poskrbel Rok Borštnik. V filmu o Levstiku nastopa kot pripovedovalec dramski igravec Pavle Ravnohrib, zaključno misel o Levstikovem pomenu za Slovence je podal akademik dr. Matjaž Kmecl, preostala ekipa pa je bila iz domačih logov (KUD Primož Trubar, DOD Gradež, DPŽ, Konjerejsko društvo, OŠ Primoža Trubarja, vrtec Sončni žarek itd.).

Zaključni koncert festivala Seviq Brežice

Letošnji festival Seviq Brežice je v soorganizaciji z Javnim zavodom Trubarjevi kraji v nedeljo, 1. septembra 2012, izzvenel na gradu Turjak z opero Alessandra Scarlattija *Gli equivoci nel sembiante* v izvedbi italijanskega ansambla Auser Musici.

Četrтки na Trubarjevi domačiji

Kulturne večere *Trubarjevi četrтки* prirejamo v Javnem zavodu Trubarjevi kraji na Trubarjevi domačiji na Rašici od leta 2009 kot nadaljevanje kulturnih večerov *Na Trubarjevini v čast domovini* v organizaciji Občine Velike Lašče.

Leta 2012 smo želeli *Trubarjeve četrčke* nameniti uveljavitvi še neafirmiranih avtorjev. Povezali smo se z Zavodom za razvijanje ustvarjalnosti, ki je ustanovitelj spletnega portala *Pesem.si*. Portal je v nekaj letih postal vodilni spletni portal na področju pesniškega ustvarjanja, na katerem sodelujejo avtorji iz Slovenije, Hrvaške, Bosne in Hercegovne, zamejstva in celo iz

nekaterih drugih evropskih držav. Gonilni sili portala, Ana Porenta in Gregor Grešak, sta občana Občine Velike Lašče, na Trubarjevi domačiji pa se vsako leto poteka tradicionalna predstavitev letnega zbornika portala s srečanjem najuspešnejših avtorjev. Na ta način želimo Trubarjevo domačijo promovirati še skozi predstavitve neuveljavljenih, vendar perspektivnih avtorjev, za katere kvaliteto jamčijo uredniki portala *Pesem.si*.

Naša ciljna publika so tako odrasli kot mladina in starejši otroci. Dediščina Trubarjevega časa in pomen prve slovenske tiskane knjige za razvoj narodne identitete nam narekujeta delovanje v smeri predstavljanja in promocije slovenske književnosti, glasbe in ohranjanja kulturne in zgodovinske dediščine. To v vodstvu našega zavoda ocenjujemo kot dolžnost in zavezo svojim predhodnikom. Kombinacija predstavitve posameznih gostov, neposrednega stika in pogovora z obiskovalci ter ustreznih glasbenih vložkov (od vrhunskih glasbenikov do učencev naše glasbene šole), pa je temelj, na katerem gradimo prepoznavnost in tudi odmevnost naših večerov. Ti so tako lahko popolnoma »znanstveno resni«, lahko pa neformalni, spontani in humorno naravnani. V večere vključujemo tudi člane študijskih krožkov za odrasle.

Za četrto sezono smo predvideli osem literarnih večerov s še neuveljavljenimi avtorji. Dva gosta naj bi prihajala tudi iz zamejstva ali tujine. Trubarjevi četrтки bi se odvijali vsak tretji četrtek v mesecu, in sicer od februarja do junija in od septembra do novembra.

Zaradi stališč novega vodstva zavoda, da je potrebno »reducirati«¹ prireditve, ki ne prinašajo prihodkov zavodu, so bili na Trubarjevi domačiji izvedeni le štirje večeri poezije neuveljavljenih avtorjev.

Dan reformacije

V soorganizaciji našega zavoda in Slovenskega protestantskega društva Primož Trubar je na Trubarjevi domačiji vsakoletna tradicionalna slavnostna prireditev ob dnevu reformacije. Letošnja prireditev je bila 31.10.2012, slavnostni govornik je bil prof. dr. Radovan Stanislav Pejovnik, rektor Univerze v Ljubljani, v osrednjem programu pa je nastopila skupina Trio Quartet. V galeriji Skedenj sta bili na ogled razstava skulptur Sekcije umetnostnih varilcev, kovačev in livarjev *Plamen* pri Društvu za varilno tehniko Ljubljana ter zgodovinska razstava *Vsem Slovincem*.

Ostale dejavnosti

a) 18. maj – dan muzejev (prost vstop za obiskovalce na Trubarjevi domačiji, gradu Turjak in v spominskih sobah);

b) poletna muzejska noč konec julija (prost vstop za obiskovalce na Trubarjevi domačiji, gradu Turjak in v spominskih sobah);

c) sodelovanje na prireditvah ob občinskem prazniku v juniju;

d) 3. december: dan odprtih vrat kulture (različne prireditve, prost vstop za obiskovalce na Trubarjevi domačiji, gradu Turjak in v spominskih sobah);

e) priprava in organizacija poročnih obredov na Trubarjevi domačiji in gradu Turjak;

f) upravljanje muzejske trgovine na Trubarjevi domačiji;

g) upravljanje Trubarjeve čitalnice na Trubarjevi domačiji;

h) organizacija celodnevni izletov po Občini Velike Lašče;

i) priprava različnih vodnikov za Občino Velike Lašče.

*

Spoštovani bralci,

v Javnem zavodu Trubarjevi kraji želimo nadaljevati svoje poslanstvo. Lahko nam pomagata že s tem, da svoje znanke, prijatelje, sorodnike in druge obveščate o dogajanjih na Trubarjevi domačiji, da se oglasite pri nas, da za kakšno obletnico najamete viteško dvorano na gradu Turjak ali da poskusite prepričati katerega izmed mladoporočencev, da za slavnostni poročni obred izbere Trubarjevo domačijo ali poročno dvorano na gradu Turjak.

Informacije: (01) 7881 006

www.trubarjevi-kraji.si, info@trubarjevi-kraji.si

Matjaž Gruden

SLIKARSKA KOLONIJA TRUBARJEVI KRAJI

Letošnja tema jubilejnega 30. srečanja likovnih umetnikov *Trubarjevi kraji* na Rašici je bila posvečena 140. obletnici prve izdaje Stritarjevih *Dunajski sonetov*. V organizaciji Občine Velike Lašče, KUD-a Primož Trubar Velike Lašče in Javnega zavoda Trubarjevi kraji se je srečanja v soboto, 19. maja, udeležilo petindvajset likovnih umetnikov iz vse Slovenije. V sončnem jutru smo se zbrali na Rašici, se veselili ponovnega snidenja in ob slastni Kukljevi pehtranovi potici popili kavico. Potem smo se odpeljali proti Podsmreki, kjer nam je občinska vodička Nuša Dedo Lale predstavila **Josipa Stritarja**, njegovo delo in sodobnike. Ogledali smo si kaščo iz tistih časov in staro kmečko orodje v njej. To okolje smo nato prepustili umetnikom in njihovi domišljiji. Ustvarjali, skicirali in risali so osnutke, pa tudi že končni izdelki so nastali. Motive so našli na vasi in v okolici. Nekateri so dela dokončali ali izdelali

v celoti v ateljeju. Popoldne smo družabni del srečanja končali Pri Trojici v Malih Laščah. Srečanje je popestril Matjaž Gruden s polemičnimi verzmi iz *Dunajskih sonetov*. Ogledali smo si tudi zanimivo malo cerkvico Sv. Trojice, kjer nam je o njej nekaj več povedal ključar Janez Košir.

Rezultate letošnjega srečanja smo razstavili v galeriji Skedenj na Trubarjevi domačiji. Razstava *Trubarjevi kraji* obsega 32 del. Sodelovali so (v oklepaju sta kraj bivanja in naslov dela): Lojze Adamlje (Ljubljana Polje, *Pesnikova muza*), Skender Bajrovič (Ljubljana, *Bilo je nekoč*), Neva Bilač (Ljubljana, *Skupni zajtrk ob pehtranovi potici*), Mojca Borko (Visoko, Ig, *Vesolje možnosti*), Lucijan Bratuš (Ljubljana, *Mišja dolina*), Viljem Jakopin (Ljubljana, *Mišja dolina*), Silvo Kretič (Ljubljana, *Kariatida iz Mišje doline*), Suzana Komel (Ljubljana, *Rašica za vedno*), Samo Kovač (Stope, Velike Lašče, *Podoba iz sanj*), Drago Petrovič (Gradež, Turjak, *Konji*), Pavle Ščurk (Ljubljana, *Stritarjeva pokrajina*), Darinka Grmek Štrukelj (Male Lašče, *Turki na Slevici*), Veljko Toman (Rakitna, *Mišja dolina I in II*), Dušan Zekovič (Selo pri Robu, *Stritar*), Erika Železnik (Škrilje, Ig, *Trojica – v sanjah še lepša*), Zlatko Rudolf (Idrijska Bela, *Fontana življenja*, *Osmo čudo sveta*, *Fontana Purkart*), Marjan Miklavc (Sežana, *Mišja dolina*), Janez Milkovič (Kamnik, *Mišja dolina*), Silva Roš (Ljubljana, *V relaciji s Podsmreko*), Miha Juvanc (Škofljica, *Gosli*), Boris Prokofjev (Muljava, *Klinčkanje pod smreko in Križani*), Milena Gregorčič (Črnuče, *Grafika*), Martina Starc (Stope, Velike Lašče, *Tazgornja hiša*, *Podsmreka*), Save Srefanovski (Ljubljana, *Trubar in Trubar*, relief). Slike so nastale v olju ali akrilu na platnu, v pastelu, perorisbi in akvarelu, nekaj je grafik in printov. Kiparska dela so izdelana v lesu, žgani glini, sadri in žici ter slikanem steklu v lesu. Dela so različna, stilsko jih lahko opredelimo od kompleksnega realizma prek kombinacije z abstrakcijo do ekspresionistično impresivnih del. Od rahločutnih slutenj krajine do prefinjene figurlike. Nekaj del je resnično vrhunskih, tako kot so tudi nekateri avtorji zelo priznani slovenski umetniki.

Matjaž Gruden

18. SLIKARSKA KOLONIJA PRIMOŽ TRUBAR

Med 23. in 30. septembrom 2012 je v Moravskih Toplicah potekala že 18. slikarska kolonija Primož Trubar. Ob murskosoboški Podružnici Slovenskega protestantskega društva Primož Trubar sta soorganizatorja kolonije bila Evangeličanska cerkev na Slovenskem in Občina Moravske Toplice.

Kolonija je znana po svoji visoki profesionalnosti, saj v njej sodelujejo izključno akademski slikarji. Med udeleženci so bili številni Prešernovi nagrajenci in predavatelji na Akademiji za likovno umetnost. Organizacija je zastavljena tako, da v izvedbo vključujemo tudi druge sodelavce in kraje, kar omogoča udeležencem spoznavanje širšega območja našega Goričkega.

Na 18. koloniji so sodelovali: Nikolaj Beer – umetniški vodja, Franc Golob – Vitovlje, Bram D-Honnt – Nizozemska, Rudi Benetik – Avstrija, Zuzana Kolin-kova – Slovaška, Viktor Šest – Maribor, Darko Slavec – Ljubljana, Marija Flegar – Ljubljana.

Po koncu kolonije smo pripravili priložnostni katalog. V načrtu so tri razstave na našem območju, in sicer: Galerija PAC v Murski Soboti, Dom Števana Kūzmiča v Puconcih in Grad na Goričkem. Prva razstava v Galeriji PAC je bila odprta 13. decembra 2012. Na odprtju razstave je govoril tudi predsednik Slovenskega protestantskega društva Primož Trubar mag. Viktor Žakelj.

Geza Farkaš

MAG. VIKTOR ŽAKELJ v Moravskih Toplicah 13. decembra 2012

Dogodek je tradicionalen, publika v glavnem ista.

Ko vas, spoštovani, prisrčno pozdravljam, vam-vsem, ki ste kar koli prispevali in prispevate, da ta prireditve živi, do jo mediji zaznavajo, da se dotakne murskosoboške publike, izrekam hvala.

Posebno se zahvaljujem tebi, slikarski mojster Beer, ki uspevaš leto za letom privabiti med te prekmurske ravnice in gričke že uveljavljene in uveljavljajoče se slikarke in slikarje.

Leta 2014 bomo poskušali dostojno proslaviti dvajsetletnico delovanja kolonije. Potrudili se bomo najboljše stvaritve predstaviti kar v Cankarjevem domu.

Dovolite, da to pot poudarim naslednje:

Prvič, imenitno je, da je ta kolonija – letos še posebej – mednarodna. S Trubarjem, Kūzmičem, Dalmatinom in drugimi vidnimi protestanti smo se v davnem 16. stoletju intelektualno umestili v srednjeevropski prostor. Od tedaj dalje smo »pismen« narod in imamo avtohtono evangeličansko cerkev. Primerjalno gledano gre za zavidanja vredna dosežka.

Drugič, naše društvo, kulturno, vseslovensko in laično, se spričo svojih raznoterih dejavnosti počasi useda v slovensko zavest. Nasprotnikov, ki bi nas radi izbrisali s slovenske scene ali nas skušajo podrediti ne-

kim svojim interesom, ni nič manj, kot jih je bilo. Toda pomembno je, da pa je tistih, ki sprejemajo poslanstvo društva, ki se zavedajo njegovega pomena, iz dneva v dan več. Vedno več je naših sodržavljanov, ki imajo v mislih Trubarja, reformacijo, protestantsko etiko – prav te pa nam zadnja leta primanjkuje. Zanimanje za naše društvo je poraslo tudi po zadnji proslavi ob dnevu reformacije, ki smo jo sfinancirali in organizirali, zagotovili njeno visoko umetniško raven, bila je asketska in imela je jasno sporočilo, zato so jo mnogi prepoznali kot prvo pravo protestantsko proslavo. Naše društvo s svojo dejavnostjo, vidni posamezniki našega društva pa vztrajno ponavljamo, da tudi današnji čas terja reformacijo, da so torej parcialne reforme premalo, potrebna je celovita družbena prenova.

V četrtek, 20. 11. 2012, ob 11. uri se bomo pred Magistratom spomnili gnusnega sežiga protestantskih knjig. Moto tega dogodka pa ni le spominjanje, ampak je krik mestu in svetu, da besede resnice ni mogoče sežgati ali zapreti, prejkoslej vznikne kot egipčanski ptič feniks – resnica je namreč vedno nesmrtna. Potem pa bomo šli odpret nove poslovne prostore društva, ki upam da sčasoma postane naše prvo in pravo, trajno žarišče protestantske miselnosti in kulture.

Naj ta glas nocoj seže vsaj v sleherno prekmursko vas!

Čestitam zaslužnim in ob letu osorej na svidenje!

PODRUŽNICA MURSKA SOBOTA V LETU 2012

Težke gospodarske razmere in splošna družbena kriza so tudi v letu 2012 narekovali restriktivno načrtovanje ciljev. Zaostrene razmere se še bolj grobo pokažejo v manj razvitih okoljih, kakršno je tudi Pomurje.

Zavedali smo se, da bo kriza vplivala na dolgoletne sponzorje in donatorje in da bodo sredstva za delovanje v letu 2012 še nižja kot v prejšnjih letih. Takšno zaznavanje realnosti je narekovalo le načrtovanje že tradicionalnih aktivnosti. To pa je pomenilo tudi odpoved zahtevnejšim projektom, katerih realizacija terja tudi določena finančna sredstva.

Tudi v letu 2012 so se naši člani aktivno vključevali v vse skupne aktivnosti Slovenskega protestantskega društva Primož Trubar, ki jih je organiziralo vodstvo društva. Aktivnosti pomurske podružnice društva pa smo koordinirali in načrtovali skupaj z Evangeličansko cerkvijo na Slovenskem. Tudi v letu 2012 smo dobro sodelovali z Občino Puconci in Občino Moravske Toplice.

V nadaljevanju je naveden strnjen pregled nekaterih aktivnosti; nekatere so predstavljene še posebej v ločenih prispevkih.

Že lansko leto smo si zadali, da primerno obeležimo praznik **Trubarjev dan**, 8. junij. Za ta praznik smo pripravili predavanje dr. Mihaela Glavana v Puconcih.

V drugi polovici avgusta smo se dobili na tradicionalnem poletnem družabnem **srečanju v Lemerju**. Že utečeno srečanje skupaj organizirata Podružnica SPD Primož Trubar Murska Sobota in Evangeličanska cerkev v Sloveniji. Že smo razmišljali o obogatitvi vsebine srečanja, vendar smo sklenili, da to ne bi prineslo nove kvalitete, saj gre v prvi vrsti za sproščeno druženje.

Vsakoletne **Küzmičeve dneve** v Puconcih skupno organizirajo Evangeličanska cerkvena občina Puconci, Evangeličanska cerkev v Sloveniji, Občina Puconci in Podružnica Murska Sobota. Osrednji vsebinski del letošnjega dogajanja, ki je bilo preneseno v oktober, je bila predstavitev knjige dr. Marka Keševana Protestanti(sti)ka 25. oktobra 2012. Predstavitev knjige je dejansko bila sestavni del letošnjega obeleževanja Dneva reformacije.

V skladu z letnim programom dela je bila ob **dnevu reformacije** izvedena 19. oktobra tradicionalna vzorno organizirana proslava v **Gornji Radgoni**. Pri tem gre posebna zahvala Občini Gornja Radgona, ki je soorganizatorica proslave. Ob slavnostnem govorniku dr. Božidarju Debenjaku so prireditev popestrili mladi kulturniki.

Osrednja proslava ob **dnevu reformacije** v Prekmurju v Evangeličanski cerkvi je bila v **Moravskih Toplicah** 26. oktobra. V govoru prof. Ludvika Sočiča je bil dan poseben poudarek delu in življenju pisca in evangeličanskega duhovnika Janoša Kardoša. Dogodek je bil obogaten s krajšim kulturnim programom.

V Podružnici in Evangeličanski cerkvi na Slovenskem smo se še posebej pripravljali na letošnjo **osrednjo proslavo ob dnevu reformacije**. Organizirana je bila v **Ljubljani** 30. oktobra. Ker je ob pomoči Mestne občine Ljubljana in sponzorjev bilo organizator letošnje proslave Slovensko Primož Trubar, smo si zadali nalogo, da na proslavi zagotovimo primeren obisk iz našega območja. To nam je tudi uspelo, saj smo se na proslavo zapeljali s tremi avtobusi. Precej obiskovalcev pa je prišlo tudi z osebnimi prevozi.

Programsko leto smo tako zaključili z izvedenimi vsemi predvidenimi aktivnostmi. Članice in člani podružnice so bili aktivno vključeni tudi v vse dejavnosti osrednjega društva. Primerno smo bili zastopani tudi na kvalitetnih ekskurzijah društva. Žal nam tudi v letu 2012 ni uspelo pritegniti več mlajših med člane podružnice.

Geza Farkaš, predsednik

PODRUŽNICA POSAVJE V LETU 2012

V podružnici Posavje smo tudi v letu 2012 organizirali in izpolnjevali že od ustanovitve zadane oziroma izbrane naloge. K spodbujanju obeležitve pomembnih pomnikov oziroma nosilcev protestantizma smo dodali tudi obeležitev Trubarjevega dne. Tako kot v vseh aktivnostih smo tudi pri tem poiskali partnerje v lokalnem okolju in 10. junija 2012 v Spominskem parku Jurija Dalmatina v Krškem izvedli prireditev v sodelovanju z OŠ Jurija Dalmatina Krško in Javnim skladom RS za kulturne dejavnosti, območna izpostava Krško (gl. spredaj).

Že od pomladi smo se vključevali tudi v promocijo in predstavljanje novo odkritih portretov v enem izmed prostorov t. i. Mencingerjeve hiše v Krškem. Odkritje med prenovo hiše je izjemno pomembno in odpira nova vprašanja o dogajanju v Krškem, predvsem pa o ljudeh, ki so ta čas soustvarjali.

Pod številnimi beleži so restavratorji pod nadzorom odgovorne konservatorke Alenke Železnik, ZVKDS OE Ljubljana, odkrili portretni friz, upodobitve moških in žensk v renesančnem oblačilnem videzu. Izmenjujeta se moški in ženski lik, posebnost pa je upodobljen ljubeč par v nakazanem objemu. Podobe dopolnjujeta še dva do sedaj neprepoznana grba in podoba boga očeta obdanega z angeli. Javnosti je bilo odkritje prvič predstavljeno 5. marca, ko je Mestni muzej Krško ob obeležitvi pridobitve mestnih pravic, organiziral sprehod po mestu z začetno točko v Mencingerjevi hiši.

Hiša je obnovljena, slovesno odprtje bo 5. marca 2013, portreti pa so poleg dejstev, da je južni del hiše bilo pravo krško domovanje slavnega polihistorja Janeza Vajkarda Valvasorja leta 1693 in da je v hiši na prelomu iz 19. v 20. stoletje živel pisatelj, odvetnik in politik Janez Mencinger, najpomembnejši del preteklosti in razvoja hiš. Upodobitve danes še znanih plemičev in/ali meščanov omogočajo oziroma spodbujajo še bolj poglobljeno raziskovanje obdobja protestantizma v Krškem in v Posavju.

Začetek jeseni pa je zaznamoval nov razpis likovno-literarnega natečaja, že tretjič z naslovom *Na obisku pri Juriju Dalmatinu*, s podelitvijo Dalmatinove značke, tokrat že peto. Že maja leta 2012 smo se dogovorili z ravnateljem Osnovne šole Bistrica ob Sotli, da skupaj pripravimo peto razstavo in tako sledimo konceptu, da je razstava vsako leto v drugi posavski občini. Pripravljenost ravnatelja Bogomirja Marčinkoviča in sodelavcev šole je omogočila odlično izpeljavo vseh delov natečaja, ki se z razpisom začne konec avgusta, zaključí pa z nagradno ekskurzijo konec decembra. Dalmatinovo značko že od leta 2008 pripravljamo skupaj z OŠ Jurija Dalmatina Krško, Valvasorjevo

knjižnico Krško in ustanovo, ki nam v izbrani posavski občini pomaga. Že ob razpisu smo določili tudi datum odprtja razstave, in sicer 8. 11. 2012, še blizu dneva reformacije in v času, ko se učenci in dijaki že vrnejo s počitnic.

Rok za pošiljanje likovnih in literarnih izdelkov osnovnih in srednjih šol je v tednu pred jesenskimi počitnicami. Komisija v sestavi Polona Brenčič, predstavnica Valvasorjeve knjižnice Krško, Franc Grobelšek, likovni pedagog OŠ Bistrica ob Sotli, in Alenka Černelič Krošelj, predsednica SPD PT – podružnica Posavje, je izbrala dela za razstavo in podelila posebna priznanja.

Na natečaj se je odzvalo skupaj 11 šol. Svoja likovna dela so poslali iz OŠ Bistrica ob Sotli, OŠ Artiče, OŠ Podbočje, OŠ Raka, OŠ Jurija Dalmatina Krško in OŠ dr. Mihajla Rostoharja Krško. Na literarni del pa OŠ Artiče, OŠ Bistrica ob Sotli, OŠ Adama Bohoriča Brestanica, OŠ Boštanj, OŠ Koprivnica, OŠ Jurija Dalmatina Krško, OŠ Raka, OŠ Sava Kladnika Sevnica in OŠ XIV. divizije Senovo.

Program odprtja je pripravila OŠ Bistrica ob Sotli, zbrane sta nagovorila tudi Adam Bohorič (Matjaž Krajnc) in Jurij Dalmatin (Matija Gorenc). Po uvodnem pozdravu ravnatelja Bogomirja Marčinkoviča je o pomenu dosežkov Jurija Dalmatina spregovoril tudi župan občine Bistrica ob Sotli Franjo Debelak, slavnostni nagovor pa je imel predsednik SPT PT mag. Viktor Žakelj. Značke in priznanja sta podeljevala predsednik in župan, skupaj z »Bohoričem« in »Dalmatinom«. Značka, ki jo prejmejo udeleženci in udeleženci natečaja, ni običajna značka, leta 2012 je bila drugačna od prejšnjih let, je bolj sodobna in

Svečanost ob podelitvi je iz ozadja spremljal sam Dalmatin

najbrž še bolj uporabna. S finančno podporo Občine Krško smo pripravili zapestnice z natisnjenim podpisom oziroma faksimilom podpisa Jurija Dalmatina: »M Georgius Dalmatinus – magister Jurij Dalmatin«.

Okoli 70 obiskovalcev, udeležencev s starši in mentorji je preživelo zanimivo pozno popoldne v osnovni šoli, kjer se trudijo, da se čim bolj povezujejo z okoljem in so pripravljeni na raznovrstna sodelovanja. Tako je prav, da se jim zahvalimo tudi v tem poročilu. Leta 2013 je v načrtu razstava v občini Radeče, s čimer bo sklenjeno kroženje po šestih občinah Posavja.

Dalmatinova značka 2012 je bila zaključena z izvedbo nagradne ekskurzije v Ljubljano (poročilo posebej).

Podružnica Posavje je sodelovala tudi pri počastitvi dneva reformacije v Krškem 31. oktobra (glej spredaj).

O dejavnostih, ki jih pripravi SPDPT – podružnica Posavje, poročajo tudi mediji, predvsem *Posavski Obzorik* in *Dolenjski list* v tiskani in spletni obliki.

Alenka Černelič Krošelj, predsednica

OBČNI ZBOR DRUŠTVA LETA 2012

Občni zbor Slovenskega protestantskega društva Primož Trubar je bil 30. marca 2012 ob 17. uri na Trubarjevi domačiji na Rašici.

Dnevni red:

1. Odprtje občnega zbora in izvolitev delovnega predsedstva,
2. Imenovanje zapisnikarja, 2 overovateljev zapisnika in 2 članov komisije za sklepe,
3. Poročilo o delovanju društva med obema zboroma ter plan dela za leto 2012,
4. Finančno poročilo ter poročilo nadzornega odbora,
5. Razprava o poročilih in pobude,
6. Volitve predsednika in organov društva,
7. Razno.

1. Odprtje občnega zbora in izvolitev delovnega predsedstva

Predsednik društva mag. Viktor Žakelj je pozdravil prisotne in jih pozval, da podajo morebitne predloge k dnevnemu redu. Ker predlogov ni bilo, je predlagal glasovanje. Dnevni red je bil soglasno sprejet.

Predsednik društva je še pozval udeležence občnega zbora, da predlagajo delovno predsedstvo. Po predlogih so bili soglasno izvoljeni mag. Viktor Žakelj (predsednik in voditelj zbora po poslovniku), Geza Farkaš in mag. Ana Porenta.

2. Imenovanje zapisnikarja, 2 overovateljev zapisnika in 2 članov komisije za sklepe

Za zapisnikarja je bila predlagana in soglasno izvoljena mag. Marija Kuhar. Za overovatelja zapisnika sta bila soglasno izvoljena Nada Norčič in Ala Peče Kolarič. Komisijo za sklepe predstavljata Kazimir Rapoša in Dušan Voglar.

Ad 3. Poročilo o delovanju društva med obema zboroma ter plan dela za leto 2012

Poročilo o dejavnosti v letu 2011 in plan dela je podal predsednik mag. Viktor Žakelj.

Bistvene točke, ki jih velja izpostaviti, pa so:

– Vse skupaj je sad timskega dela. Vsem, ki aktivno delujejo v društvu, se zahvaljuje za delo in vabi, da s to voljo in energijo nadaljujejo.

– Omeniti velja delo podružnic:

• Prekmurje: Predsedniku podružnice Gezi Farkašu gre hvala za prizadevno delo, dobrodošla pa je tudi nova sodelavka Katja Ajdnik, ki pisno sodeluje v glasilu *Lubi Slovenci*; je pridobitev za cerkev in društvo. Izpostaviti je treba še Nikolaja Beera, ki vodi likovno kolonijo, sad uspešnega sodelovanja lokalne skupnosti in Evangeličanske cerkve.

• Krško: V podružnici so izredno delavni. Alenka Černelič Krošelj in še nekaj profesorice trenutno odkrivajo znamenite freske, ki so unikum. Udeležil se je zaključka likovnega in literarnega natečaja *Obisk pri Dalmatinu*, ko so podelili nagrade natečajnikom. Nekateri spisi so neverjetni – sodelovalo je nekaj sto učencev, na podelitvi in prezentaciji je bila polna dvorana. Za nagrado smo povabili avtobus otrok in mentorice na prireditev v počastitev obletnice sežiga knjig.

• Rašica: Mag. Ana Porenta in ob njej Matjaž Gruden ter drugi so izredno dejavni. V glasilu *Lubi Slovenci* je opis, kaj delajo – res živijo za stvar, le da jim oblasti niso posebno naklonjene, zato tudi še ni urejen status Trubarjevine.

• Nismo še uspeli z ustanovitvijo podružnice na Gorenjskem.

• Maribor: Cenimo našega predsednika, a žal dela podružnice ne uspe oživiti. Naši mariborski duhovniki predlagamo, da to društvo prevzame, da se bo začelo kaj dogajati. Maribor je univerzitetno mesto in bi protestantska misel morala imeti vidnejšo vlogo.

– Izdajanje *Zbranih del* Primoža Trubarja napreduje. Delo je prevzel dr. Jonatan Vinkler in izdajanje poteka brez zastojev, je pa izdaja le v elektronski obliki, a na način, da se lahko kadarkoli natisne. Tudi zakonca Vrečko sta sodelovala – stvar si zasluži spoštovanje. Javna Agencija za knjigo bo ostala sofinanser, s Pregljem smo se dogovorili, da vlak potegnemo do konca, potem pa skušamo doseči objavo Števana Küzmiča in drugih protestantskih piscev, a v sodobni sloven-

ščini – vsebinsko pa je tisto, kar so takrat pisali, še vedno aktualno.

– Priznanje si zasluži projekt *Slave vojvodine Kranjske*, z intenzivnim prispevkom naših članov, družine Debenjak in Matjaža Grudna, ki je uresničil projekt.

– Izdali smo revijo *Stati in obstatu* in glasilo *Lubi Slovenci*, za kateri si zaslužijo priznanje dr. Marko Kerševan, Dušan Voglar in Kazimir Rapoša. *Stati inu obstatu* postaja osrednja revija za protestantiko, ki obsega že širši prostor, ne le slovenski. Dušan Voglar je Lube Slovence pripeljal do ugledne revije, v kateri objavlja kup avtorjev različnih pogledov. Po sporočilnosti so prispevki izredni kvalitetni.

– Vsako leto se trudimo izdati kakšno knjigo. Lani smo izdali pesmi Dušana Voglarja. Odzivi nanje so izredno dobri, izpovednost je aktualna, a žal populistično naravnani mediji niso odkrili nobenih aferaskih tem, da bi pisali o izidu. Sredstva je predsednik zbral pri donatorjih. Imeli smo dostojno predstavitev.

– V Idriji je starejša muzejska skupina, ki jo vodi gospa Kavčič, organizirala simpozij, ki je bil fenomenalen. 50 let je tamkajšnji protestantizem igral nadvse pomembno vlogo. Odkrili so tudi spominsko ploščo. Dr. Marko Kerševan je imel nagovor, ki je Idrijce opozoril na njihovo bogato zgodovino. Prihodnji mesec bomo organizirali ekskurzijo, da si bodo lahko tudi naši člani ogledali kraj in znamenitosti.

– Mesečni sredini Študijski večeri so se »prijeli« – imamo le en sam problem, kako prodreti v javnost. Glede na kvaliteto, ki se tam dogaja, je žal nezanemljivo za širšo srenjo. Zaenkrat se odvija v specializiranih krogih, res je prostor premajhen. Kako zagotoviti obisk tistih, ki bi morali kaj slišati?

– Rezultat posveta na Nemškem v jubilejnem letu 2008 je prinesel zbornik, ki so ga prinesli in prišli predstaviti nemški gostje. Posebno zaslužni so duhovnik dr. Zvone Štrubelj, dr. Mihael Glavan in dr. France M. Dolinar. Organizirali smo novinarsko konferenco, zatem pa gostom razkazali Rašico in Turjak.

– Z mestno občino smo se uspeli dogovoriti za nove poslovne prostore. Formalnost še ni sprovedena, odločbe še nimamo, zdaj bomo začeli priganjati, da se zadeva zaključi. Denar za opremo imamo, imeli bomo dva prostora – tam bi lahko izvajali tudi kakšne aktivnosti. Sedanji župan in njegova posadka je naklonjena društvu, to je najbolj operativna uprava mesta, kar smo jih imeli. So trdi sobesedniki, ni enostavno, a se da vse zmeniti.

– Izletniška dejavnost je bila izredno uspešna. Čisto vse ekskurzije so bile izpeljane dostojno (Gorenjska, Praga, Breže). Letos pa so na programu:

• Idrija in bolnica Franja v organizaciji družine dr. Marka Kerševana,

• Sarajevo – zadeva je vredna pozornosti, ker je stičišče treh kultur, videli bomo tudi ostanke človeške

norosti, povezavo s Cankarjem in njegovim bratom duhovnikom.

- Trst – se trudimo, da dobimo kvalificiranega lokalnega vodnika.

- Škof Evangeličanske cerkve mag. Geza Erniša pa je za svoje vernike pripravil atraktivno pot na Slovaško.

- Prireditve ob obletnici sežiga knjig je bila izvedena kvalitetno, s kulturnim programom in dostojno udeležbo. Žal nam še ni uspelo, a so možnosti za neko večjo ponudbo knjig in postavitev stojnic. Mi bi morali dobiti enega ali dva člana, ki poznata ta posel in bi peljala prireditev širše. Letos ni bilo glede prireditve zaznati nobenih negativnih konotacij.

- Izgubili smo predanega aktivista Jureta Piana, ki je zanetil društveno aktivnost v Velenju. Tam je ustvaril zaledje ljudi, ki so naklonjeni naši stvari.

- Imamo formalno uzakonjeni dve proslavi. Praznik Trubarjev dan 8. junija bo imel smisel, če bo to prišlo v šole, predlagali bomo, če se da na Rašici kaj narediti. Če se občni zbor strinja, bi predsedniku RS dr. Danilu Türku poslal pisanje, naj sugerira ministristvu, ki pokriva šolstvo, da bi se spomnilo na 8. junij, da bi učenci v večjem številu prišli na Rašico, da bi povečali obisk. Rašica bi se lahko sama financirala, če bi bilo obiska več, imeli bi tudi nekoliko lažjo pozicijo urejanja Trubarjevine, ker je trenutno to mukotrpno. 8. junij je priložnost, da se mladež seznani z bogato kulturno dediščino Rašice in Trubarja.

- Pomen 31. oktobra – letos smo doživeli drugačno interpretacijo. 31. oktober je pomemben za Slovenijo, saj smo s Trubarjem že 500 let vključeni v evropski prostor. Tudi po naši zaslugi smo pripeljali protestantizem v slovenski prostor skozi velika vrata. Racionalizacija ni umestna, predsednik predlaga, da je organizator prireditve letos naše društvo po principu, kot je bilo lani v Krškem. Proslavo bi morali pripraviti, kot se spodobi, jasno in glasno bi morali povedati, da ravnanje oblasti ni primerno. Predlaga proslavo v Murski Soboti, saj se je izvirno preživetje zgodilo ravno tam, tam živi, je imelo nekaj lokalnih virov, ustvarjalce, pisce, s tem bi potrdili pozitivne trende, ki se tam dogajajo. Ideja je, da naše društvo organizira to proslavo v lastni režiji in da podpremo tamkajšnje okolje. Kot so lahko Krčani pripravili odmevno proslavo, tako bi se dalo tudi v Prekmurju. Neznanka je župan, upamo da bo imel posluh.

- Predsednik je komentiral še finančno poročilo. Imamo rezervirana sredstva za opremo poslovnih prostorov in izdajo publikacij za naslednje leto. Imamo pa smolo, da je težje dobiti sponzorje. Upa, da bomo zbrali potrebna sredstva, zagotavlja, da tako še bo, dokler bo on vodil društvo.

- Predsednik se je ob koncu poročila še zahvalil mag. Mariji Kuhar, ki da je duša od človeka, operativna, pridna, zvesta. Skupaj z Nado Cigüt Norčič,

Ladislavom Pojbičem, Alo Peče Kolarič in drugimi skrbi, da društvo operativno funkcionira.

- Predsednik je poudaril še zgledno sodelovanje s škofom mag. Gezo Ernišo. Prepričan je, da smo in bomo še naprej dobro sodelovali.

4. Finančno poročilo ter poročilo nadzornega odbora

Marija Kuhar je prebrala finančno poročilo in izjavo nadzornega odbora, ki sta obe priloga k zapisniku. Finančno poročilo je pripravila naša pogodbeni računovodkinja. Kljub težkim gospodarskim razmeram, ko je pridobivanje sponzorjev naporno, smo poslovali uspešno. Nadzorni odbor nima pripomb na finančno poslovanje.

5. Razprava o poročilih in pobude

Dr. Božidar Debenjak je spregovoril o študijskih večerih in naštel predavatelje, ki se bodo zvrstili v prihodnjih mesecih. Zatem je spregovoril o usodi proslave za dan reformacije. Zavedati se moramo pomena vsega, kar so dosegli Trubar in njegovi, ker jih je nosila velika ideja protestantizma in vrnitve krščanstva k njegovi pravi izpovednosti. Hkrati so ustvarili jezik slovenščino, tega se moramo zavedati. Treba bi bilo Rimskokatoliško cerkev spomniti, da kar je v njej novega, je tisto, kar jo je približalo protestantizmu.

Zanimive rezultate je pokazala raziskava v Nemčiji. Šlo je za vprašanje, komu Nemci zaupajo. Odgovori so bili, da poleg policije še svojim delodajalcem. Sklepati se da, da zato, ker delujejo po načelih Evangeličanske cerkve, ki je postavila moralne norme, protestantsko etiko. Evangeličanska cerkev uživa 42% zaupanje – vsak evangeličan zaupa svoji Cerkvi, a le vsak drugi katoličan zaupa svoji Cerkvi. Kot društvo, ne glede na konfesionalno pripadnost, smo ponosni na protestantsko moralo in izročilo.

Mag. Geza Erniša se je po pozdravu zahvalil za plodno sodelovanje in poudaril, da nas povezujejo skupne vrednote in da moramo graditi naprej. Zatem je pojasnil sklep občnega zbora podružnice Murska Sobota, ki ima nekoliko drugačen pogled na praznik reformacije. So mnenja, da slovesnost ob dnevu reformacije ne sme in ne more postati obrobna zadeva. Zagovarjajo osrednjo proslavo v Ljubljani, za govornika pa bi prosili predsednika države. Da bi zadeva dobila dodatno vizijo, predlagajo še, da stopimo do župana za prostor. Prepričani so, da lahko dobimo kvalitetne izvajalce programa in da ne gremo na obrobje. Pokažemo, da nam praznik nekaj pomeni. Predlaga čim bolj odmevno prireditev.

V Nemčiji se pripravljajo na 500. obletnico (2017) začetka reformacije. S tem v zvezi prihaja v Slovenijo predavat dr. Stahl.

Evangelikianska cerkev vsako leto organizira izlet v kraje, ki so pomembni za reformacijo in nam tudi ponujajo roko pri organizaciji naših izletov. Nemški prijatelji radi pripravijo kvalitetno predstavitev za naše izletnike. Sam misli, da se bo naš kontinent še zamislil o tem, kaj še ima Evangelikianska cerkev ponuditi evropskemu človeku.

Geza Farkaš sporoča pozdrave iz podružnice Murska Sobota, številčno najmočnejše podružnice. Tudi oni se soočajo s problemi članstva. Iščejo mlade kadre, velikih uspehov nimajo, a so kljub vsemu zadovoljni. Včeraj so imeli občni zbor, članstvo je z doseženim zadovoljno. Finančno se še pokrivajo, prometa imajo med 4000 € in 5000 €, s tem pokrivajo stroške kolonije. Niso v rdečih številkah. Vse načrtane aktivnosti so opravili. Programa ne morejo širiti, ker v tekočem letu ni pričakovati izboljšanja razmer. Praznik 8. junij bodo obeležili skupaj z Evangelikiansko cerkvijo. Podpirajo idejo, da bi animirali ministrstvo in vključili šole. Želijo si, da bi predavanja s srednjih študijskih večerov ponovili še v Spominskem domu Števana Küzmiča v Puconcih. Na občnem zboru so imeli bogato razpravo glede dneva reformacije. Proslavo je treba pripraviti, a je prevladovalo mnenje, da če zdaj dogodek porinemo v Pomurje, da s tem mogoče tistim, ki so proti, damo potuho. Proslavo je treba prenesti v drugo okolje, bi sicer bili veseli take proslave, kot je bila v Krškem, ne smemo pa iz tega narediti prekmursko stvar.

Geza Farkaš se je še zahvalil za dobro sodelovanje med centralo in podružnico, za medsebojno zaupanje, tudi med podružnico in Evangelikiansko cerkvijo. Skupaj s še dvema občinama sodelujejo in izpeljejo načrtane projekte.

Mag. Ana Porenta je predstavila izkušnjo iz svojega dela v šoli. Ker je bil večkrat omenjena šolajoča mladina, se čuti izzvana, da pove svoje ideje. Leta 2008 so povabili šolarje h knjigi velikanki Abecedarij za današnje dni. Če želimo animirati mlado generacijo, jih je treba animirati tako, da se na aktiven način s to vsebino spoprimejo in da zgodovinsko gradivo nadgradijo na svoj ustvarjalni način. Predlaga natečaj za šolsko mladino, da bi se razvedelo širše. Cela Slovenija ne more priti na Rašico 8. junija, naj bi pa vsak šolar enkrat obiskal Trubarjevino. Sama je pripravljena poprijeti.

Dr. Marko Kerševan je poročal o izidu zvezka revije *Stati inu obstatu* za leto 2011. Imamo jedro stalnih sodelavcev in nekaj novih. Malo manj opazno je dejstvo, da skušamo revijo plasirati v strokovno javnost, v knjižnice. Pošiljamo jo tudi v tuje knjižnice, domače jih nekaj kupijo, starejše številke podarimo za spodbudo, da se naročijo. Glede dela za revijo pravi, da je izredno prepleteno s kraji, s katerimi imamo stike (tudi preko ekskurzij): iz Züricha so prišli na simpozij v Ljubljano, v naši reviji smo objavili referat enega od tamkajšnjih

strokovnjakov, naš član dr. Kozma Ahačič ima objavo v njihovi ugledni reviji *Zwingliana*, naš sodelavec pri reviji Tomaž Jurca je bil na podlagi svojega članka o valdencih povabljen na svečano akademijo v Trstu, da tam tudi predava. Glede praznika 31. oktobra pravi, da je ključno, da je praznik ostal. Misli, da se vlade zavedajo, kaj Slovenija ima z dnevom reformacije. Ko bo Evropa praznovala 500-letnico reformacije, bi bilo neodgovorno od vlade, da bi praznik ukinila.

Mag. Violeta Vladimira Mesarič Jazbinšek pove, da so proslavo v Gornji Radgoni postavili kot tradicionalno, toda v Mariboru je dejansko pri dogodkih najbolj aktivna Evangelikianska cerkev, ta je gonilna sila dogajanja. Sprašuje se, kako bi lahko bilo v prihodnje: za razmisliti, če bi bilo primerno delati z ljudmi iz univerzitetnih krogov. Prostori so na voljo pri njih, torej, prostore Evangelikianske cerkve ponujajo v uporabo za društvene namene.

Mag. Viktor Žakelj pravi, da glede idej ni presenečen, ga je pa strah, ker se Slovenija polarizira: opazna so razhajanja med vlado in predsednikom države, med vlado in mestno oblastjo. Glede proslave bi lahko šli na pogovor k predsedniku dr. Danilu Türku, boji pa se, da bi nas v konfrontaciji vključili v antipod, kar pa kot društvo ne bi želeli. Preveč se vse ideje presojujejo z vidika politične pripadnosti, ne z vidika vsebine.

Nada Cigjūt Norčič: Škof in Evangelikianska cerkev sta se že opredelila pri zadnjem referendumu, kar pomeni, da smo že pozicionirani.

Dr. Božidar Debenjak pove, da razume člane iz Prekmurja, da nočejo, da bi se zgodila regionalizacija, ki bi lahko prerasla v getoizacijo. Do konfliktov bo prišlo, ko bo ta vlada sprejemala ukrepe. Stvar je problematična, morda predsednik ni izključen kot govornik. Morda obstaja kakšna tretja lokacija.

Mag. Viktor Žakelj poudari, da med nami ni razhajanja, iščemo pot, vesel pa je, da smo vprašanje odprli in da ga ne zapremo prehitro, morda steče gladko.

Bogdanka Pirc Marjanovič sprašuje, zakaj bi morala biti to državna proslava, če se je država odrekla, zakaj ne bi bila proslava društva.

Mag. Viktor Žakelj opozori, da 31. oktober ne sme prenehati biti državni praznik. Država se je le odrekla financiranju in organizaciji proslave, proslava je stvar naše odločitve, mora biti reprezentativna – o rešitvi bomo tuhtali v 2-3 mesecih.

Mag. Violeta Vladimira Mesarič Jazbinšek pravi, da podpira, da bi bila proslava v Ljubljani, ideja pa je tudi, da bi jo organizirali v Mariboru, ki nosi letos naslov evropske prestolnice kulture, kar pomeni, da se s to proslavo ponese vedenje o Trubarju v svet.

Dušan Voglar predlaga, da se po preverjanju možnosti za dogovor o proslavi nekaj ljudi zbere čez mesec dni in da se čez mesec dni konzultira razširjeni izvršni odbor.

6. Volitve predsednika in organov društva

Po statutu letos volimo nove organe društva: predsednika, izvršni odbor, nadzorni odbor in svet društva.

Uvodoma je sedANJI predsednik mag. Viktor Žakelj izrazil željo, da bi poiskali za predsednika novo ime, kar se pa ni zgodilo. Nasprotno, večina aktivnih članov ga naproša, da bi prevzel še en mandat. Pravi tudi, da dela v društvu s srcem in da, če bo izvoljen, bo prevzel še en mandat, ker se zaveda, da ni alternative.

Predlog, da se glasovanje opravi javno, je bil soglasno sprejet.

V zadnjih mesecih je bila oblikovana lista kandidatov:

Predlog za predsednika društva: Mag. Viktor Žakelj

Predlogi za izvršni odbor: mag. Violeta Vladimira Mesarič Jazbinšek, dr. Marko Kerševan, dr. Ludvik Horvat, Nikolaj Beer, Dušan Voglar, mag. Tone Frelih, Matjaž Gruden, dr. Matjaž Kmecl, Violeta Deutsch Mesarič, Alenka Černelič Krošelj, Jure Piano, Geza Farkaš, mag. Ana Porent, mag. Marija Kuhar

Predlogi za nadzorni odbor: Ladislav Pojbič, dr. Janez Malačič, Rudi Kokalj

Predlogi za svet društva: dr. Cvetka Hedžet Toth, dr. Božidar Debenjak, Marko Zore, dr. Jonatan Vinkler, Bogdanka Pirc Marjanovič, dr. Mihael Glavan, Janez Rozman, Kazimir Rapoša, dr. Kozma Ahačič, Srečko Reher, Nenad Hardi Vitorovič, Rudi Cipot, Franc Cipot, Polona Brenčič, Tomaž Jurca

Predlogi za častno razsodišče: mag. Geza Erniša, Nada Norčič, Janez Gruden, Ala Peče Kolarič, Olga Gliha

Kandidati so bili soglasno izvoljeni.

7. Razno

Predsednik mag. Viktor Žakelj se je zahvalil za zaupanje.

Nato je še povabil prisotne, da se udeležijo odprtja poslovnih prostorov, ko bo seveda tako daleč.

Mag. Geza Erniša je navzoče povabil na slovesnost v nedeljo 14. junija, ko bo minilo 160 let od datuma, ko se je v Ljubljani prvič spet pridigalo po slovensko. Ljubljanska cerkvena občina bo obeležila to obletnico. Seveda vabi v imenu cerkvene občine Ljubljana in s pristankom duhovnika mag. Geze Filota.

mag. Marija Kuhar

VRNIMO LJUDEM KNJIGO

V četrtek, 20. decembra 2012, je bila ob 11. uri na trgu pred Mestno hišo v Ljubljani, tradicionalna prireditve, ki jo od leta 2000 dalje vsako leto pripravljata Slovensko protestantsko društvo Primož Trubar in Mestna občina Ljubljana. Z njo ohranjata spomin na prve slovenske knjige, ki jih je skupaj z zaplenjenimi protestantskimi knjigami na javnem prostoru v Ljubljani sežgala protireformacijska komisija, in hkrati spomin na vse takratne podobne sežige knjig v mestih in trgih na Slovenskem.

Smisel te spominske prireditve je opozoriti na bogato kulturno dediščino slovenskega naroda iz obdobja renesanse, ko smo po zaslugi Primoža Trubarja in kasnejših protestantskih piscev v pičlih petdesetih letih dobili temelj za svojo identiteto, prvo slovensko knjigo in vse njene naslednice ter svoj knjižni jezik in tako, čeprav kot mali narod, enakopravno vstopili v napredne tokove in razvoj tedanje novoveške Evrope.

Povezovalc prireditve Matjaž Gruden je v uvodnih besedah opozoril na podobnosti med nekaterimi obdobji naše kulture v preteklosti in sedanjosti. Oba slavnostna govornika, predsednik SPD Primož Trubar mag. Viktor Žakelj in župan mesta Ljubljane Zoran Jankovič sta v svojem nagovoru poudarila pomen knjige in pisane besede za človekov razvoj, za njegovo znanje in svobodo kot tudi za napredek človeštva. Ljubljana posveča posebno pozornost knjigi in branju v vseh njenih oblikah. Med drugim je 2. septembra 2010, v letu ko je bila svetovna prestolnica knjige, odprla prvo literarno hišo na Slovenskem, Trubarjevo hišo literature (THL) na Stritarjevi ulici 7, kjer je leta 1562 živel Primož Trubar. V njej je, kot v številnih evropskih mestih, zaživel prostor za literarno, kulturno in intelektualno življenje, za predstavitev in soočanje mnenj, za pridobitve novega znanja in spoznanj.

Slavnostna govornika sta nato pri bronasti spominski plošči, ki je bila vzidana v tlak leta 2000, ko smo se spomnili 400. obletnice sežiga, prižgala novo luč za knjigo. Mojster Janez je županu mesta Ljubljane izročil spominsko listino, natisnjeno v svoji srednjeveški stiskalnici. Načrtovani kulturni program z nastopom otroškega pevskega Osnovne šole Prežihovega Voranca pa, žal, zaradi bolezni zborovodkinje ni bil izveden.

Po končani prireditvi so si udeleženci lahko na stojnicah izbrali knjige, jih opremili s spominskim žigom in si v stiskalnici Mojstra Janez stiskali spominsko obeležje dogodka.

Nato so si lahko v I. nadstropju Mestne hiše ogledali predstavitev IV. knjige prvega slovenskega integralnega prevoda Slava Vojvodine Kranjske Janeza Vajkarda Valvasorja (izdal Zavod Dežela Kranjska), v osrednjem atriju pa razstavo o renesančnih freskah. (pripravil

Parnas, Metka Starič iz Velikih Lašč; gl. Lubi Slovenci 16/2011, 41–42). Galerija MOL je v Mestni hiši omogočila predvajanje dveh poučnih filmov: o življenju Primoža Trubarja (izdelek šole v Murski Soboti) in o restavraciji fresk (Parnas). Te programe si je ogledalo večje število obiskovalcev, posebno šolskih otrok.

Tokratna prireditve ni bila omejena le na en dan, temveč so jo obogatila tudi vzporedna predavanja v Trubarjevi hiši literature. Dan pred prireditvijo je bilo predavanje zgodovinarja in avtorja številnih knjig ddr. Igorja Grdine o vprašanjih in odgovorih glede narave jezika v Trubarjevih delih in drugih še neodgovorjenih vprašanjih. Na dan prireditve je bilo popoldne strokovno predavanje o srednjeveških freskah (Parnas). Naslednji dan, v petek 22. decembra, pa so prevajalci Valvasorja vodili pogovor o 23. decembru 1600 in drugih zanimivih opisih v njegovi *Slavi Vojvodine Kranjske*.

Zdi se, da ta spominska svečanost dobiva nove razsežnosti zavedanja in vedenja o naši renesančni preteklosti. Še posebno spodbuden pa je vedno večji obisk in zanimanje šolskih otrok in mladine, tudi iz mest zunaj Ljubljane, ki tako dobivajo priložnost za nove in boljše spoznavanje zgodovine svojega naroda.

Bogdanka Pirc Marjanovič,
koordinatorica prireditve

Povezovalno besedilo na prireditvi

Sestavil Matjaž Gruden s Stritarjevimi Dunajskimi soneti XLII, XL, XV, XXIII.

Saj čutiš sama že, prvaška stranka,
stebri da tvoje majó se oblasti;
ti veš, da skoraj ima vse razpasti;
kedáj, ne zdi se težka mi uganka.

Kar si stvarila, nima več obstanka,
nič noče več ti vzhajati in rasti;
vsak dan si manjša – kdo te ima v časti?
Več ne pomore ti nobena »banka«.

Nekoliko se časa gospodari
z lažjo, zvijačami in sleparijo;
nazadnje vsak lažnik se sam pokvari.

Otroci pen se zlatih veselijo,
odrasli človek vmiče se prevari:
torej zapri že svojo »kramarijo«!

Takole je zapisal naš veliki pesnik, Josip Stritar, pred natanko 140 leti v enem izmed svojih znamenitih *Dunajskih sonetov*. In z njegovim, še kako aktualnim sporočilom vas prijazno pozdravljam na 14. prireditvi

Vrnimo ljudem knjigo, posvečeni spominu na sežig slovenskih protestantskih knjig.

S tradicionalno prireditvijo v organizaciji Slovenskega protestantskega društva Primož Trubar in Mestne občine Ljubljana ohranjamo spomin na ta nečastni dogodek v davnem letu 1600, hkrati pa na eno najveličastnejših obdobj slovenske zgodovine, ki je slovenski narod s pomočjo knjige popeljalo k evropskemu, humanističnemu svetovljanstvu.

Spoštovani župan mesta Ljubljane Zoran Janković, spoštovani Viktor Žakelj, predsednik Slovenskega protestantskega društva Primož Trubar, spoštovani člani društva, dragi častilci slovenstva!

Knjiga omogoča svobodo duha. Trubar in njegovi so v to globoko verjeli. Neomajno so vztrajali pri svojem poslanstvu in tudi zaradi njihovih trdnih načel, trme in neuklonljivega duha smo zmogli obstati vsa ta stoletja. Trubar pravi: *Duh je, ki oživlja stvarnost*. In s to mislijo naprošam za nekaj pozdravnih besed predsednika protestantskega društva Viktorja Žaklja. – – –

Srce mi krvavi, plamtí mi jeza,
v fevdalstvo, hlapčevstvo in zagorjanstvo
vklenili nam pošteno ste slovanstvo;
nečastna družba mi, ostudna zveza!

Da vedno delj okrog po svetu seza
to žalostno o nas, Slovanih, znanstvo,
storilo vse je neotesanstvo,
ki nas v sramoto vedno bolj pogreza.

Svet čuje naj moj glas: Mi nismo taki!
Sovažniki ideje nismo nove,
svobodomorci, hlapci in mračnjaki!

Kedo je kriv, da svet tako nas zove?
Oj ti, moj rod slovanski, blagi, jaki!
Razbij sramotne skoraj že okove!

Tako Stritar pred 140 leti. Se je kaj bistvenega spremenilo? Dobro, imamo uresničen zgodovinski sen in svojo državo. Kako pa ravnamo z njo? Kljub vseplošnemu strinjanju, da nas, Slovencev, brez izjemne kulturne dediščine verjetno ne bi bilo več, nimamo samostojnega kulturnega ministrstva. Trubarja so ankete razglasile za najpomembnejšega Slovenca v narodni zgodovini, pa vendar njegova domačija na Rašici še vedno nikakor ne uspe pridobiti muzejskega statusa niti statusa spomenika nacionalnega pomena. Javna agencija za knjigo je v razsulu. Sredstva za izobraževanje se zmanjšujejo.

Našemu gostitelju, županu Mestne občine Ljubljana Zoranu Jankoviču, je kljub vsesplošnemu »antikulturništvu« uspelo s Trubarjevo hišo literature, ki je kot prva literarna hiša na Slovenskem odprla svoja

vrata leta 2010 v času projekta *Ljubljana – svetovna prestolnica knjige*. S tem se je Ljubljana pridružila številnim evropskim mestom, v katerih že vrsto let delujejo tovrstne javne institucije, in tako spodbuja literarno, kulturno in intelektualno življenje ne le v slovenski prestolnici, temveč tudi širše.

Župan Zoran Jankovič, naprošam vas za nekaj besed. – – –

Vrtí, spreminja čas se brez prestanka!
Prej časa, novcev bilo je izguba,
zdaj rodoljubje *pase* rodoljuba;
skrbi za svoje, kakor mati, stranka.

Tem se grošna v zakon dá meščanka,
tam onemu je »sinekura« *ljuba*;
in tega uda narodnega »kluba«
ravnatelj izvoli nova »banka«.

Ko vrže vlada kako jim »koncesijo«,
huj, zbirajo okoli nje se kavke
ter tiho v lepi zložnosti delé si jo!

In ljudstvo, kake imaš ti opravke?
Ti stradaš, moliš, hodiš za procesijo,
ti vpiješ: Slava! – ter plačuješ davke!

S tem Stritarjevim večno žgočim razmišljanjem ter v spomin in opomin na sežig reformacijskih knjig pred 413 leti, predvsem pa v čast vsem ustvarjalcem slovenske svobodne misli, vabim zdaj župana Zorana Jankoviča in predsednika protestantskega društva Viktorja Žaklja, da ob spominskem obeležju simbolično prižgeta novo luč – luč za knjigo. – – –

Prosim tiskarja Mojstra Janeza iz srednjeveške tiskarne, da se z izročitvijo spominske listine v imenu vseh častilcev slovenske besede zahvali vsem organizatorjem današnje prireditve v upanju na nadaljnje ohranjanje tega zgodovinskega spomina. – – –

Hvala lepa, Zoran Jankovič, hvala lepa, Viktor Žakelj, hvala lepa Mojster Janez, hvala lepa vsem ostalim sodelujočim in obiskovalcem. V imenu Mesta Ljubljana in Slovenskega protestantskega društva Primož Trubar se vam za obisk prisrčno zahvaljujem. Upam, da smo vam vsaj malo »vrnili knjigo« *in ponovno obudili spomin na Josipa Stritarja.*

Za sklep še en znameniti Stritarjev *Dunajski sonet*:

»Možjé, zakaj sedimo tu pokojno?
Pred nami laž šopiri se, krivica,
nesramnost ne zagrinja dnevu lica,
grdob krdelo širi se neborno!

In ti, zastavo dvigni nam trobojno,
orožje svetlo suče naj desnica;
dom kliče nas, *svoboda* in *resnica*,
naprej, in zmaga venča sveto vojno! –

Kakó? Kaj vidim? – Nikdo se ne gane?
Sovažno pláši vas, možje, krdelo?
Preveč moči nasproti vam je zbrane?

Borili se ne boste za deželo?
Za svojo mater strášijo vas rane? –
Naprej, pa naj si sam razbijem čelo!«

MAG. VIKTOR ŽAKELJ pred Mestno hišo 20. decembra 2012

Bomo stali in obstali? Ne vem. Ni skromnosti, ni protestantske askeze, delo že dolgo ni več molitev. Človek se ne obnaša kot krona stvarstva – vse bolj smo drug drugemu homo homini lupus.

Pogoltni smo. Preveč nas je. Zemljo uničujemo ne meneč se, da smo jo prejeli v najem, saj je edini življenjski prostor tudi našim zanamcem.

Protestiramo. Pri tem ne ločimo semen od plevela. Pogosto pljuvamo v lastno skledo. In ko spet volimo, volimo včeraj popljuvano.

Prvo stoletje novega tisočletja terja reformacijo – reforme so že dolgo premalo. Potrebna je prenova družbenoekonomskega sistema, sprejeti je treba planet Zemljo kot končno količino, potrebna je nova morala in nova etika.

Kirn bi rekel: Potreben je preobrat, sicer sledi propad!

Današnja proslava je skromen poklon knjigi, reformaciji in reformatorjem.

Trubar, povejmo na glas, največji Slovenec vseh časov, je bil za (duhovne) voditelje cela stoletja persona non grata, danes pa se ti dičijo z njim – metamorfoza, ki zaudarja.

Prihaja čas nujne reformacije. Naučiti se bomo morali živeti z ničelno rastjo, proizvajati le uporabno vrednost, se odpovedati sleherni razkošnosti, preostali naravni viri in reproduktivna sposobnost narave bodo določali naše žitje in bitje. Drug drugemu moramo postati tovariši!

Reformacija, ki je pred nami, bog daj, naj bo revolucija na evolutiven način.

Svečki, ki jih bova prižgala z gospodom županom, sprejmite kot simbol upanja, da naša civilizacija, da mi ne zgorimo, kot so knjige v začetku prvega novega veka, da človeštvo uvidi novi novi vek, povsem drugačen od vseh dosedanjih vekov.

Lepo praznujte in srečno!

EKSKURZIJA ŠOLARJEV IZ POSAVJA

V organizaciji Slovenskega protestantskega društva Primož Trubar – Podružnica Posavje, Osnovne šole Jurija Dalmatina Krško in Valvasorjeve knjižnice Krško je tudi leta 2012 potekal za ohranjanje bogate kulturne dediščine Posavja že peti likovno-literarni natečaj *Na obisku pri Juriju Dalmatinu*. Natečaj se je zaključil novembra 2012 s prireditvijo na Osnovni šoli Bistrica ob Sotli, ki je bila tokrat šola gostiteljica. Sodelujoči učenci in mentorji z različnih posavskih osnovnih šol pa so se 20. decembra odpravili na nagradno strokovno ekskurzijo v Ljubljano. Udeleženci ekskurzije so prišli na prireditev »Vrnimo ljudem knjigo 2012«, ki je ob 412. obletnici sežiga prvih slovenskih knjig potekala pred Mestno hišo v organizaciji Mestne občine Ljubljana in Slovenskega protestantskega društva Primož Trubar. Ogledali so si film o Primožu Trubarju in obiskali evangeličansko cerkev ob Gosposvetki cesti, kjer jih je prijazno sprejel duhovnik mag. Geza Filo, ki jih je seznanil z delovanjem evangeličanske cerkvene občine. Učenci, ki so pokazali veliko zanimanje za bogato kulturno dediščino slovenskega prostora, so se popoldne udeležili tudi otvoritve novih prostorov Slovenskega protestantskega društva Primož Trubar.

Nagradna ekskurzija za udeležence natečaja v Ljubljano, ki jo omogoča SPD PT, je bila prvič organizirana leta 2011. Dober odziv, zadovoljstvo učencev in učite-

ljev ter poglobljanje vednosti o pomenu protestantske dediščine in dosežkov je spodbuda, da delegacija – cel avtobus, pride na obisk vsak december.

Polona Brenčič

SPD PRIMOŽ TRUBAR V LETU 2012

V tej številki našega glasila *Lubi Slovenci* je spet dovolj besedil, ki govorijo o naši aktivnosti. Izpadel je izlet v Idrijo, drugo načrtovano smo uresničili. Ključna dosežka tega leta sta: organiziranje osrednje slovenske proslave ob dnevu reformacije in pridobitev ter ureditev delovnih prostorov za društvo.

Osrednja proslava ob dnevu reformacije je bila pripravljena na podlagi sklepa občnega zbora društva v začetku leta 2012. Tedaj smo že vedeli, da se je država odpovedala organizaciji proslave. Razlog naj bi bilo nujno proračunsko varčevanje. Na občnem zboru pa smo sklenili, da mora v takšnem položaju organizacijo proslave prevzeti Slovensko protestantsko društvo Primož Trubar. Člani iz Prekmurja so zavzeli stališče, naj bo proslava v republiški prestolnici, ker je treba prav s tem poudariti pomen tega praznika.

Če komu, potem je bilo meni jasno, da je to velik zalogaj, tako finančen, organizacijski kot kadrovski. V primeru, da bi morali kriti vse nastale stroške, bi se morali organizaciji odpovedati. Pripravljanja proslave

smo se lotili s predpostavko, da vsega vendarle ne bo treba plačati.

Najprej smo se odločili, da bo proslava v Ljubljani, čeprav bi bila lahko tudi drugje, na primer v Murski Soboti ali Nov Gorici. Odločili smo se tudi, da poprosimo predsednika Republike Slovenije prof. dr. Danila Türka za slavnostno besedo. V pogovoru na obisku pri njem, na katerem je sodeloval tudi škof slovenske Evangelizacijske cerkve mag. Geza Erniša, je predsednik pristal. Pričakovano. Naj se mu tudi na tem mestu zahvalim.

Od tod dalje pa je bilo več dela in tudi problemov.

Z direktorjem Cankarjevega doma v Ljubljani Mitjo Rotovnikom smo se dogovorili, da bo proslava v Linhartovi dvorani in da nam bodo pri tem pomagali. Rečeno, storjeno. Gospod Rotovnik, vam in vašim sodelavkam in sodelavcem se še enkrat iskreno zahvaljujem.

Za kritje direktnih stroškov smo potrebovali denar ali pa brezplačno organizacijsko pomoč. Naši sponzorji takšne vrste so to pot bili: GEN-I, d.o.o.; Interling Holding, d.o.o.; MOL; VBG, d.o.o. Dejansko so proslavo sponzorirali tudi vsi nastopajoči in režiser.

Na javni Televiziji Slovenija smo se dogovorili za neposredni prenos proslave in termin. Veliko naklonjenost sta pokazala direktor Televizije Slovenija Janez Lombergar in odgovorna urednica UPE Informativni program Ksenja Horvat Petrovčič. Televizija nam je »dala« tudi režiserja, ki je vodil prenos in hkrati pripravil dogajanje na odru – Iztok Tory, hvala!

Besedila so izbrali dr. Matjaž Kmecl, mag. Franc Kuzmič in Dušan Voglar; eno sem izbral tudi jaz.

Zadali smo si, da bo proslava kratka, asketska in na visoki umetniški ravni, protestantska torej.

V kulturnem programu so nastopili vrhunski umetniki: prva dama slovenskega gledališča in filma – Milena Zupančič, ta čas najbolj »vroči« gledališki igralec – Pavle Ravnohrib, dolgoletni prvak Mestnega gledališča – Evgen Car, perspektivna igralka srednje generacije – Maša Derganc in naš član, imenitni amaterski gledališki igralec – Matjaž Gruden.

S petjem je proslavo obogatil Ljubljanski oktet, ki je za to priložnost pripravil poseben program.

Vsi nastopajoči so se honorarju odpovedali, še več, izrazili so veselje, da so se lahko s sodelovanjem poklonili Trubarju in reformaciji.

Zakusko po proslavi je darovala Mestna občina Ljubljana. Hvala!

Proslava je uspela. Odzivi so bili pozitivni. Vsem društvnikom, ki ste prispevali k temu za društvo pomembnemu dogodku, se iskreno zahvaljujem.

Zgodba z društvenimi prostori je znana. Po letih prizadevanj in varčevanja je naše društvo dobilo dostojne prostore v centru Ljubljane, Trubar pa, če se slikovito izrazim, pa tako svoje »stanovanje«.

Ko smo prostore po letih prizadevanj – hvala za

naklonjenost MOL in posebej podžupanu Alešu Čerinu – pridobili in začeli urejati, je bilo treba angažirati kar nekaj obrtnikov. Vsi so delo kvalitetno opravili. Posebej pa se z veseljem zahvaljujem arhitektki Terpinc in mizarskemu mojstru Oblaku. Prostore smo že predali svojemu namenu. Nekaj malega je še treba postoriti, kar bo kmalu opravljeno. Prostor pa bo trajno krasila upodobitev Primoža Trubarja s knjigami, ki je darilo vsem nam znanega akademskega slikarja Beera. Nikolaj, hvala!

Pri preselitvi je sodelovalo več naših članov in članic, posebej se je potrudil Kazimir Rapoša. Hvala vsem.

Dogodek vselitve sem izkoristil za to, da se na simbolem način zahvalim našim posebej delovnim članicam in članu: naši tajnici Mariji Kuhar, zavzeti sodelavki Nadi Norčič in starosti našega društva Laciju Pojbiču.

Uspešno izdajamo dve društveni glasili – hvala Marku Kerševanu, Dušanu Voglarju in Kazimirju Rapoši, leto za letom imamo tudi slikarsko kolonijo Primož Trubar – hvala Nikolaju ter enemu in drugemu Gezi, se pravi Erniši in Farkašu, enkrat na mesec pa sredin študijski večer v Trubarjevi hiši literature – hvala Darku Debenjaku. Posebej pa moramo ceniti moči in zamisli, kakršne vlaga Matjaž Gruden, zdaj pa tudi Ana Porenta, v obstoj in program Trubarjeve domačije na Rašici in Javnega zavoda Trubarjevi kraji. In vztrajnost in uspešnost Geze Farkaša pri vodenju pomurske podružnice. In zavzetost Alenke Černelič Krošelj in njenih sodelavk in sodelavcev v Krškem in že dolga leta zaslužne Violete Deutsch Mesarič v Gornji Radgoni. In še zavzetost marsikoga. Tudi Bogdanke Pirc Marjanovič pri pripravljanju vsakoletnega srečanja v spomin na sežig protestantskih knjig, ki prerašča v manifestacijo za knjigo kot vrednoto v sedanjosti.

Protestantska misel, civilna in verska, počasi spet dobiva domovinsko pravico.

In česa nimamo? Na prvi pogled mladih formalnih članov. Vendar pa znamo k posameznim nalogam pritegniti širši krog nečlanov in mladih, ki so tako kot mi starejši prepričani o zgodovinski pomembnosti reformacije in reformatorjev in tudi o tem, da je mišljenje na protestantski način v svojem jedru aktualno tudi danes, ko je človeštvo spet na prelomnici.

mag. Viktor Žakelj, predsednik

STATI INU OBSTATI Številka 15-16/2012

Letošnja bera prispevkov ob vsej raznolikosti izraža in potrjuje dve osnovni spoznanji, ki sta nas vodili pri ustanovitvi in snovanju naše revije: aktualnost (vprašanja) Trubarjeve podobe in dejstvo, da vprašanja

protestantizma niso samo vprašanja protestantizma, ampak tudi civilizacijska, kulturna in eksistencialna vprašanja (in – z druge strani – da so ta vprašanja tudi vprašanja protestantizma).

Aktualnost (vprašanja) Trubarjeve podobe je neposredno na različne načine izražena v treh prispevkih. Prispevek Igorja Grdine *Obstati, ko se vse šibi*, ki smo mu dali mesto uvodnika, ponudi pronicljivo branje sicer malokdaj opaženih Trubarjevih besed v opomin/oporo/spodbudo v naših sedanjih soočanjih in doživljanjih (ki so s svoje strani usmerila avtorjevo pozornost k do sedaj preveč prezrtim Trubarjevim besedam in opredelitvam). Matjaž Kmecl pokaže, kako Gorazdu Kocijančiču v pesniški zbirki *Primož Trubar zapušča Ljubljano* – ob zavračanju ikonostasne Trubarjeve podobe kot obrabljene, celo »smešne«, »nevznemirljive« – zgodovinski Trubar in njegova osebna vera služi kot izziv in opora za izražanje lastne osebne vere in doživljanja – pa čeprav, dodajmo, pesnikova vera drsi na polje mistike neizrekljivega, medtem ko Trubarjeva, nasprotno, reformatorsko zadržano ostaja/vztraja pri besedi izrečenega in zapisanega (»samo po besedi, samo po Pismu«). Z »romantično«, narodno-kulturno apoteozo in podobo Trubarja se kritično ukvarja zgodovinar Sašo Jerše ter opozarja na razhajanje med Trubarjem (z njegovo vero, v njegovem času) in Trubarjevimi podobami, ki so nastale v poznejših in drugačnih časih.

Tudi iz navedenih prispevkov je ponovno očitno, da Trubar na Slovenskem ni živel in deloval samo kot zgodovinski Trubar svojega 16. stoletja, ampak da je živel in deloval tudi pozneje – prek podob, upodobitev in upesnitev, ki jih je dobil in imel v kasnejših časih, tudi sedanjem. Seveda so te podobe nastale in učinkovale – ko se jih je sprejemalo ali zavračalo – v povezanosti z vidiki, doživljanji in interesi ljudi teh drugih časov; nekatere od teh podob so postale svete podobe, ikone, del nacionalno-kulturnega ikonostasa. Kakor vse ikone izzivajo k ikonoklizmu (častilcev drugih ikon ali kritikov vsakršnih ikon). Toda zavračanje ikonostasnega stila in položaja neke podobe (še posebej, če jo zavračamo zaradi neke druge ikone), še ne pomeni, da nobene od potez/dejanj, ki jih taka podoba vključuje, sploh ni bilo, ali da ni in ne more biti nobene zveze med njo in pozneje izdelano podobo.

Ni se mogoče izogniti asociacijam na znane razprave in raziskave o »zgodovinskem Jezusu« in »Jezusu Kristusu vere/veroizpovedi«. Po več kot stoletju razpravljanja in raziskovanja je očitno, da med enim in drugim ni in ne more biti enostavnega sovpadanja, enostavne identitete – a tudi, da ju ni mogoče enostavno razločiti na zgodovinsko »realnega« in versko zamišljenega/»izmišljenega«. Ne samo zato, ker je »Jezus Kristus vere« realno, zgodovinsko deloval in učinkoval prek ljudi, ki so vanj verovali, ampak tudi zato, ker so o zgodovinskem Jezusu pričali in poro-

čali ljudje, ki so ga že sami videli na določen način, odvisno od vere (v mesijo), ki so jo že imeli ali ki jo jim je obudil; nenazadnje zato, ker se je že sam zgodovinski Jezus videl in predstavljal kot oznanjevalec vere/razodetja Božjega kraljestva. Ob vseh nujnih zadržkih ob vsakršnih primerjavah, ob tej pa seveda še posebej – *sapienti sat*.

Vodilo, da so sodobna civilizacijska in kulturna vprašanja tudi vprašanja protestantizma in *vice versa* je v pričujoči številki najbolj neposredno prišlo do izraza v pozornosti, ki je namenjena Hansu Küngu in njegovemu delu, še posebej projektu svetovnega etosa. Znameniti »disidentski« katoliški teolog iz Tübingena je bil letos povabljen na simpozij o religijah v dialogu z moderno kulturo v okviru prireditve Maribora kot evropske prestolnice kulture 2012. Ne glede na zadrege in dvomnosti katoliških organizatorjev simpozija je bil Hans Küng nedvomno častni gost in tudi v reviji želimo z več objavami počastiti njegovo delo. Hans Küng je tako rekoč začel svojo teološko pot leta 1957 z doktorsko disertacijo o nauku o opravičenju pri Karlu Barthu. V prijaznem predgovoru h knjižni izdaji disertacije je Karl Barth potrdil, da je Küng korektno in natančno povzel njegovo pojmovanje opravičenja iz njegovih dotedanjih 10 zvezkov *Cerkvene dogmatike*. Po Küngu je Barthovo pojmovanje v soglasju s pravilno razumljenim naukom Rimskokatoliške cerkve. Barth je k temu dodal: »Če je to, kar v svojem delu razvijate kot nauk Rimskokatoliške cerkve, res njen nauk, potem moram seveda potrditi, da moj nauk o opravičenju soglaša z njenim. Toda o tem boste morali razpravljati s svojimi.« (Štiri desetletja pozneje so predstavniki RKC in Svetovne luteranske zveze leta 1999 v Augsburgu podpisali izjavo o soglasju pri nauku o opravičenju – toda diskusije o posameznih vidikih še vedno trajajo med teologi znotraj cerkva in med njimi.) Korektnost, natančnost, samoomejevanje, ki jih je Küng izpričal v dialogu med katoličani in protestanti v tej središčni teološki temi, so bili dobra popotnica in so še danes spodbuda pri njegovem prizadevanju za »mir med religijami« kot pomembnem pogoj za mir med ljudmi na svetu.

Po uvodniku Igorja Grdine se rubrika **Razprave, študije** začneja z dvema prispevkoma avstrijskih avtorjev. Karl W. Schwarz piše o jožefinskem tolerančnem patentu in njegovem pomenu za evangeličansko manjšino v Sloveniji. Pri tem posebej opozori na žal še danes obstoječe odmeve takratnega ozkega pojmovanja tolerance v katoliškem cerkvenem obravnavanju »mešanih zakonov« in konfesionalne vzgoje otrok v njih, kar še vedno čaka na uveljavitev sodobnega duha tolerance in ekumenizma. Članek na Koroškem živečega mlajšega dunajskega zgodovinarja Alexandra Hanisch-Wolframa zasluži pozornost slovenske javnosti zaradi tehtne vzporedne obravnave položaja in odnosov dveh koroških manjšin – protestantov in Slovencev – v zanju

usodnih letih 1780–1945. Pri tem ne gre za zasebno-ljubiteljsko raziskavo in razpravo, ampak za projekt, ki ga je finansirala Evangeličanska akademija Koroške in ki je obsežno predstavljen in dokumentiran v knjigi *Protestanten und Slowenen in Kärnten: Wege und Kreuzwege zweier Minderheiten 1780-1945* (Verlag Johannes Heyn, Klagenfurt 2010). Prispevek smo z avtorjevim dovoljenjem prevedli iz zbornika, ki je bil objavljen ob otvoritvi novega muzeja koroškega protestantizma v Fresachu/Brežah leta 2011. (Letos je v njem do 31. oktobra razstava o Primožu Trubarju, ki je bila pospremljena z manjšim simpozijem udeležencev z univerz na Dunaju, v Celovcu, Tübingenu in Ljubljani.) Cvetka Hedžet Tóth predstavlja Hansa Künga in njegov projekt skupnega etosa svetovnih religij. Gorazd Andrejč prikazuje teološka razumevanja nekrščanskih religij v sodobnem britanskem protestantizmu ter tako konkretno osvetli težave in možnosti pri srečavanju in soočenju krščanstva s sodobnimi svetovnimi religijami, hkrati pa nas na svoj način uvede v »pluralistične« razmere, v katerih danes živi in deluje protestantizem v Veliki Britaniji.

Vsi omenjeni štirje prispevki v *Razpravah, študijah* dokumentirajo uvodoma poudarjeno trditev o povezanosti vprašanj protestantizma s kulturnimi in političnimi vprašanji (slovenske) zgodovine in sodobnega sveta. Prekmurska umetnostna zgodovinarica Andreja Benko se s svojim prispevkom pridružuje Robertu Inhofu, Daši Pahor, Nadji Zgonik, Simoni Menoni, ki so v dosedanjih številkah revije pisali o slikarskem in arhitektonskem vidiku (samo)predstavljanja protestantsko krščanskega verovanja: tudi »cerkev Božje besede« je na svoj način uporabljala in uporablja prostor in podobo.

Rubrika **Študijski večeri** objavlja predavanja s študijskih večerov, ki jih enkrat na mesec v ljubljanski Trubarjevi hiši literature organizira Slovensko protestantsko društvo Primož Trubar. Objavljena predavanja kažejo na raznovrstnost večerov v sezoni 2011/12. Program, ki ga je uspešno koordiniral Božidar Debenjak, je vključeval pregledno-informativna predavanja (Apokrifi Novega testamenta, Hans Küng o zgodovinskih tipih ali paradigmah krščanstva); dve predavanji, ki sta prikazovali in sami posegali v še vedno potekajoče razprave, povezane (tudi) s protestantizmom (Sašo Jerše o romantičnem pogledu na slovensko reformacijo in njegovih mejah, Marko Kerševan o protestantskem pogledu na sekularizacijo in novo evangelizacijo); predavanja, ki so seznanjala z novimi raziskovalnimi dosežki zgodovinarjev (Janez Weiss o vplivnem belokranjsko-dolenjskem predikantu 16. stoletja Gregorju Vlahoviču, France M. Dolinar o reformnih prizadevanjih ljubljanskega škofa Franca Kazianerja in njegovem odnosu do Trubarja, Franc Kuzmič o protestantizmu pri ogrskih Slovencih do tolerančnega patenta).

Rubrika **Bilo je povedano** tokrat ponovno prinese pred oči pregledni niz odstavkov o reformaciji na Šta-

jerskem iz knjige uglednega in zaslužnega katoliškega zgodovinarja Franca Kovačiča iz leta 1929. Tudi v tem primeru rubrika dobro služi temu, da (z)vemo, kaj se je takrat vedelo in kako se je na vedeno gledalo: tako lažje uvidimo, kaj vemo danes drugače, kaj od že vedenega in povedanega se je potrdilo in utrdilo, kaj pa smo prezrli ali pozabili.

Razgledi in vpogledi so tudi tokrat pisani po vsebini in pristopih. Tematski pomen prispevkov Cvetke Hedžet Tóth o Küngovem predavanju v Mariboru in Matjaža Kmecla o Trubarju in poeziji Gorazda Kocijančiča smo že poudarili. Miha Glavan predstavlja zbornik, ki je leta 2011 izšel iz jubilejnega Trubarjevega simpozija v Tübingenu leta 2008. Violeta Vladimira Mesarič Jazbinšek kot namestnica vikarja v slovenski vojski s prispevkom o duhovni oskrbi med vojaki na specifičen način dopolnjuje in ilustrira tako problematiko tolerance do manjšin kot sodobnega verskega pluralizma in odnosa do njega, o katerih govore članki v rubriki z razpravami in študijami. Urška Mirt z novo temo ženskega duhovništva hkrati (dodatno k članku Gorazda Andrejča) osvetljuje angleški protestantizem. Stane Jurca piše o izsledkih glede poti Dalmatinove *Biblije* čez Korenski prehod. Predstavljena je tudi prireditev Valdenske evangelijske cerkve v Trstu, na kateri je sodeloval s predavanjem iz zgodovine te cerkve naš sodelavec Matjaž Jurca; valdencem smo v lanskii številki naše revije posvetili pozornost z njegovo in Hoferjevo študijo.

Portret je letos namenjen Bredi Pogorelec (1928–2006), profesorici slovenskega knjižnega jezika na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani. Članek Igorja Grdine, ki je napisan ob izidu njenih posthumno izdanih izbranih del, je zaslužen in temeljit *hommage* njenemu delu tudi pri proučevanju slovenskega protestantizma.

Rubrika **Prevodi** objavlja še neprevedene dokumente in temeljnja besedila svetovnega in domačega protestantizma. Prevodom spisov Zwinglija, Calvina, Melanchthona, Troeltscha, pa odlomkov luteranske *Formule soglasja* in *Leuenberškega soglasja* luteranskih in reformiranih cerkva se tokrat pridružuje dokument anabaptistov iz 16. stoletja v prevodu Vinka Ošlaka. O anabaptistih, njihovi boleči zgodovinski izkušnji in prispevku k uveljavitvi sodobnega pojmovanja verske svobode smo pisali v številki 3–4 naše revije.

Kronika objavlja dvojje govorov ob dnevu reformacije 2011: govor ministra Boštjana Žekša na državni proslavi dneva reformacije, takrat v Krškem, in govor predsednika Slovenske akademije znanosti in umetnosti Jožeta Trontlja na raški Trubarjevini.

Na koncu: hvala vsem, ki ste bili z nami, da smo lahko tudi tokrat brez kakršnihkoli proračunskih sredstev – in brez honorarjev – izdali letošnjo dvojno številko naše kulturne in znanstvene revije.

dr. Marko Kerševan, glavni urednik

Za razmislek

LUTRŠ

Ko občasno listamo po delih naših slovenskih piscev, nas nekateri že skoraj do onemoglosti spravljajo v romantično domotožje, tako kot Ivan Tavčar, ki s svojimi opisi krajev na Gorenjskem, kjer je bila v preteklosti razširjena evangelijska vera, sproža neko prijetno potrebo, da se ob prvi priložnosti odpravimo v te kraje in se spoštljivo poklonimo delovanju teh, ki so, čeprav v daljnem šestnajstem stoletju, razširjali evangelijsko besedilo v domačem, slovenskem jeziku. Gre za protestantske predikante, ali kakor jih imenuje Valvasor v VII. knjigi svoje *Slave vojvodine Kranjske* iz leta 1689, evangelijske učitelje.

Še nedolgo nazaj so v teh krajih z izrazom »lutrš« imenovali človeka, ki je bil svobodoljuben, ki ni bil »prepobožen« in je hkrati imel »svobodnejše nazore o veri in verskih obredih«. V opombah k Tavčarjevemu *Zbranemu delu III* (1955) beremo, da so z besedo lutrš celo v novejši dobi označevali vse študirane laike, »med njimi je bil tudi Tavčar«. Nekaj se je torej ohranilo, vendar samo tako, da se je negovalo, čeprav naskrivaj, in mnogi so ponotranjali izročilo, ki je usmerjalo k spoznanju, da moraš glede tega, v kar veruješ, sam in s svojo pametjo najti pot, da to razumeš in si prisvojiš kot življenjsko vodilo, ker gre za tebe samega in tvoje življenje, ki ga živiš tako, da vsemu kar počneš daješ smisel; ta smisel ti ni vsiljen od zunaj, ni prisila in grožnja, je varnost, ki te greje in usmerja najprej od znotraj.

Takšna avtonomnost (samostojnost) mišljenja se pri nas ni več izgubila in ne glede na vse krute pogrome proti protestantom smo v precejšnjem delu naroda ohranili to izjemno lastnost in tudi negovano nagnjenje, da smo v bistvu uporniki, ki nismo pripravljeni ponižno in brez zadržkov sprejeti kakršnokoli resnico, še posebej ne, če nam je vsiljena. Za resnico gre, ki jo prežema pravičnost, te pa ni nikjer v že izgotovljeni obliki, nikjer ne čaka na nas, ampak jo moramo odgovorno delati in živeti, prav vsak trenutek.

V VI. knjigi *Slave*, v dodatku k XI. poglavju, Valvasor pove, da je »magister Jurij Dalmatin, častite dežele kranjske evangelijski predikant (ali pridigar) na Gorenjskem, prevel nemško biblijo Martina Lutra v slovanski ali kranjski jezik« in delo posvetil trem deželam: Štajerski, Koroški in Kranjski. Prišla je k nam in trajno ostala in zelo malo je poglobljenih študij, ki bi to antropologijo protestantizma pri nas obravnavale skozi vidik trajnosti, tj. trajnega učinkovanja pri ljudeh, ki sicer navzven niso smeli ostati protestanti. Nerazumljivi so mnogi pristopi v obravnavanju na-

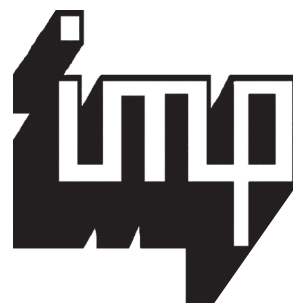
šega protestantizma kot nečesa, kar je samo in zgolj muzejski primerek iz šestnajstega stoletja.

Najprej vprašanje, kaj bi lahko bil razlog za tako množično zanimanje takratnih časov za novo vero, da osupnemo, ko brskamo po ohranjenih dokumentih, koliko ljudi se je v zelo kratkem času odzvalo nečemu, v čemer so se mnogi prepoznali in sprejeli za svoje. Očitno je to vprašanje zaposlovalo že Valvasorja in iz njegovega pisanja v VII. knjigi (XIII. poglavje) *Slave* razberemo, da je rimsko katolištvo prisiljevalo ljudi, da verujejo, in se sklicevalo na Kristusov ukaz (Lk 14,23). Protestantska stran pa odločno trdi, da Kristus ni mislil prisile, ampak samo in zgolj resno in utemeljeno povabilo. Skratka, šlo je za povabilo, in povabljeni so se odzvali, kajti temelji vere in verovanja so prav vsakemu človeku dosegljivi v prevedeni Knjigi vseh knjig. Vemo, da so ponekod na Gorenjskem Dalmatinovo biblijo na skrivaj prebirali še dolgo po tem, ko je protireformacija pri nas opravila svoje in sežgala knjige protestantov. Po Tavčarjevi dobresodni izjavi Dalmatinova knjiga še v 19. stoletju ni bila »nobena redkost v hišah boljših kmetov v poljanskem pogorju«, in tam so jo brali in ponotranjali njeno vsebino. Tavčar v ciklusu *V Zali* opisuje osuplost katoliškega duhovnika Amandusa, ker ljudje v hribih iz okolice Bleda berejo Dalmatinovo *Sveto pismo*, in dekleta, ki jo bere, nagovori z besedicami: »Nesrečnica, kako si dobila bogotajno to knjigo?«

Ta zaklad, Knjiga vseh knjig, pa izžareva evangelijsko sporočilo, da si povabljen in dobrodošel gost. Gostoljubje je kot zaščita, kot varna roka, ki bedi dan in noč, da se ne more zgoditi nič hudega, roka, na katero se vsak lahko nasloni in začuti podporo, spoštovanje, upoštevanje in varnost vsak, prav vsak človek. To pa so ljudje morali takrat začutiti in prepoznati, kajti nenadoma je bila pred njimi vera, ki se ni spravljal nad nje z nasiljem in grožnjami, ampak v jeziku, s katerim so se sporazumevali med seboj.

Lutrš Tavčar v *Zali* poroča o časih, ko je protestantizem prihajal v naše kraje in ko teh, ki so sprejeli »evangelijski nauk«, še niso preganjali in se jim ni bilo treba skrivati. Trumoma so hodili k predikantom, ki so oznanjali evangelij po cerkvah, na Bledu recimo luteranski župnik Krištof Faschang, ki ga omenja Valvasor v VII. knjigi (XII. poglavje) *Slave*. Tavčarjevi protestantski liki govorijo o tem, kako je tudi »gospod Kupljenik prihajal časih celó v naše kraje! Oj, imeli smo obilo in dobrih učencev, in ni sem ji bilo treba skrivati po lozi, kakor se skrivajo sedanji oznanjevalci prave vere!«

Cvetka Hedžet Tóth,
Evangelikičanski list, junija 2012

trgovanje in prodaja električne energije, d.o.o.